

SCIENCE 2021: RESEARCH AND INNOVATION

**Abstracts of XVII International Scientific
and Practical Conference
USA, Philadelphia**

**USA, Philadelphia
29 – 30, March 2021**

UDC 001.1

BBK 29

The 17th International scientific and practical conference «Science 2021: Research and Innovation» (March 29-30, 2021) Primedia E-launch LLC, USA, Philadelphia. 2021. 204 p.

ISBN 978-1-6387-1327-2

The recommended citation for this publication is:

Petrov P. Learning Styles and Strategies // Science 2021: Research and Innovation. Abstracts of the 17th International scientific and practical conference. Primedia E-launch LLC, USA, Philadelphia. 2021. Pp. 39- 43. URL: <http://el-conf.com.ua/>.

Science editor:

Solodka N.V.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Reviewers:

Monique Carnaghan

*Associate Professor in Economics in the Department of Economics,
University of Lethbridge, Canada*

Ostin Koonin

Professor of Information, Operations & Management Sciences, NYU Stern

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: el-conf@ukr.net

homepage: <http://el-conf.com.ua>

©2021 Primedia E-launch LLC

©2021 Authors of the articles

CONTENT

<i>Boitsaniuk S., Kuzniak N., Bambuliak A., Dmytrenko R.</i> CURRENT REQUIREMENTS FOR THE QUALITY OF TRAINING OF THE FUTURE DENTIST	7
<i>Voloshchuk R.</i> TAX MEDIATION AND PROSPECTS OF ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE	11
<i>Voloshchuk M.</i> WASTE HEAT TRANSFORMATION INTO ELECTRICITY	16
<i>Hobela V., Hobela H.</i> THE ECONOMIC GREENING TOOLS CLASSIFICATION	30
<i>Holubenko N.</i> TOWARDS THE IMPLICIT MODALITY IN TRANSLATION OF FICTION	34
<i>Hrabinskyi V.</i> THE PLACE OF THE MILITARY-INDUSTRIAL COMPLEX IN THE COUNTRY'S DEFENSE SYSTEM.....	38
<i>Dehtiarova T., Konok O.</i> MODELLING IN THE PRACTICE OF TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE	41
<i>Derenko V.</i> INNOVATIVE TEACHING METHODS IN THE PROCESS OF FORMING STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE IN ENGLISH LESSONS	44
<i>Dekhtiarova O., Deriusheva K., Shimko O.</i> INTERACTIVE TEACHING METHODS IN THE PROCESS OF TEACHING EDUCATIONAL COMPONENTS TO FUTURE BIOLOGISTS	49
<i>Yehorova O.</i> SPEECH ACTS OF CONFLICT	52
<i>Zhytnyk A.</i> PECULIARITIES OF REALIA TRANSLATION FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN.....	56
<i>Zavarynska I.</i> THE SIGNIFICANCE OF PROPER NAMES AS OBJECTS OF HISTORY AND MODERNITY IN THE FORMATION OF "PUBLIC OPINION" (based on Polish periodicals)	61
<i>Zaikina L.</i> THE IDIOLOGY OF "EUROMAIDAN" IN ENGLISH MASS MEDIA	64
<i>Zarytskiy O., Tkachuk O., Tkachuk V.</i> SECURITY AND PROTECTION OF PERSONAL DATA IN PUBLIC HEALTH IN UKRAINE	71

<i>Snanekij W.</i> PRESENTATION AS A METHOD OF FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE LINGUISTIC COMPETENCE.....	76
<i>Karakevytch R.</i> DISCLOSURE OF NATIONAL AND CULTURAL CONTENT OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH SOMATIC COMPONENT	79
<i>Kornuta Yu., Vovk R.</i> PROCESS OF INTEGRATING GOOGLE CALENDAR API INTO ASP.NET CORE APPLICATIONS.....	82
<i>Kotendzhy E.</i> THE LEGAL STATUS OF FREEDOM OF SPEECH IN THE TEMPORARY OCCUPIED TERRITORIES OF UKRAINE.....	86
<i>Kudra I., Hrabovs'ka H.</i> ON PROBLEMS OF DETERMINING THE AMOUNT OF MORAL DAMAGE....	95
<i>Lavrenuk V.</i> FEMINITIVES IN THE MODERN UKRAINIAN LANGUAGE.....	99
<i>Lesnevskya K, Hryshko V, Foksha Iu.</i> ONTOLOGICAL APPROACH TO THE STUDY OF THE SEMANTICS OF PHRASEOLOGICAL UNITS.....	104
<i>Lukianchenko O., Aksonov V., Khalyavka V.</i> DETERMINATION OF THE FORCES ACTING ON THE LATERAL STABILITY OF TWO-WHEELED VEHICLES AND RESEARCH OF THE MOTORCYCLE ROLLOVER MECHANISM DUE TO THE LOSS OF STABILITY DURING AN ROAD ACCIDENT	108
<i>Maiier N., Koval T.</i> FEATURES OF TRAINING FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES AND CULTURES FOR THE ORGANIZATION OF DISTANCE LEARNING ...	114
<i>Mykytiuk I.</i> PERSONS WITH DISABILITIES IN THE FOCUS OF CULTURAL SOCIOLOGY	119
<i>Nezgoda L.</i> ECOLOGICAL STATE OF ATMOSPHERIC AIR (ON THE EXAMPLE OF ZAPORIZHZHA REGION) ...	123
<i>Novosolova I.</i> ART EDUCATION ONLINE: THE PROBLEM OF STUDY MOTIVATION DURING DISTANCE WORK IN ART SCHOOLS.....	129

<i>Oliytryk R.</i> THE USAGE OF ELEMENTS OF MARIA MONTESSORI METHODOLOGY IN WORKING WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN THE PRESCHOOL EDUCATION CONDITIONS	135
<i>Onats O.</i> ORGANIZATIONAL MECHANISMS OF STATE-PUBLIC MANAGEMENT ESTABLISHMENTS OF EDUCATION ARE ON PRINCIPLES OF PARTNERSHIP	140
<i>Orel A.</i> METHODOLOGICAL BASIS OF CREATING NON-TRADITIONAL LESSONS IN PHYSICS	145
<i>Palytsya G., Ivanochko I.</i> GERMAN PAREMIAS WITH COMPONENT GROB : SEMANTIC ASPECT	147
<i>Pastushenko L.</i> THE GENRE SPECIFICITY OF THE "POLITICAL" NOVEL BY J. RIEMER.....	153
<i>Popovich L.</i> STATE-PUBLIC PARTNERSHIP OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS	158
<i>Rybalchenko A., Teremtsova N.</i> THE ACTUAL ISSUE OF PROFESSIONAL ETHICS OF A NOTARY AND A LAWYER: A COMPARATIVE ASPECT	163
<i>Ryabokin S., Monastirskay O.</i> GAMIFICATION IN THE SPACE OF EDUCATIONAL TECHNOLOGIES.....	167
<i>Sylyuha L., Kozak N.</i> PROJECT ACTIVITY AS THE COMPONENT OF EDUCATIONAL ACTIVITY OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS.....	171
<i>Tarasiuk S.</i> ANALYSIS OF THE FORMATION OF THE POLITICAL IMAGE OF WOMEN POLITICIANS IN THE MEDIA AT THE INTERNATIONAL LEVEL	176
<i>Tkachenko I.V.</i> STUDY OF THE CONCEPT OF PERSONAL MATURITY IN FOREIGN AND UKRAINIAN PSYCHOLOGY	179
<i>Ustiuzhaninova O., Matlyak A.</i> CIVIL LEGAL STATUS OF ARBITRATION COURTS IN UKRAINE	185

<i>Chepurna V.</i> PEDAGOGICAL TRAINING OF MASTERS OF TECHNICAL SPECIALTIES IN THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING.....	190
<i>Shynkaruk L.</i> DYNAMICS OF ACCUMULATION OF DRY GROUND MASS OF CORN DEPENDING ON CONVENIENCE.....	195
<i>Shlianchak S.</i> MOTIVATION OF STUDENTS' TRAINING ACTIVITIES IN THE PROCESS OF STUDYING COMPUTER GRAPHICS.....	199

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ-СТОМАТОЛОГА

Бойцанюк С. І.

*канд. мед. наук, доцент кафедри
терапевтичної стоматології
Тернопільського національного медичного
університету імені І.Я. Горбачевського
м. Тернопіль, Україна*

Кузняк Н. Б.

*д-р. мед. наук, професор, завідувач кафедри
Бамбуляк А. В., Дмитренко Р. Р.
канд. мед. наук, доценти кафедри
кафедра хірургічної стоматології та
щелепно-лицевої хірургії
ВДНЗ України «Буковинський
державний медичний університет»
м. Чернівці, Україна*

Одним із основних завдань вищої школи завжди було і незмінно залишається високоякісне навчання студентів, що обумовлює в подальшому їх успішну і ефективному професійну кар'єру. Лише професіонали найвищого класу завжди склали і завжди будуть створювати інтелектуальний потенціал країни.

Важливим завданням вищої медичної освіти є підготовка компетентного лікаря, який успішно надаватиме якісну та кваліфіковану медичну допомогу хворому, вмітиме адаптуватися до змін і особливостей інформаційного суспільства, раціонально організуватиме свою професійну діяльність, використовуватиме інформаційно-комунікаційні технології.

Реформування вищої освіти в Україні зумовило розвиток концепції студентоцентрованого навчання, спрямованого на формування компетентного конкурентоспроможного фахівця, здатного до дослідницько-інноваційного типу мислення з потребою та навичками безперервного професійного розвитку.

Необхідність впровадження компетентнісного підходу в

освітній процес медичних навчальних закладів обумовлена Радою Європи та Концепцією розвитку вищої медичної освіти в Україні.

Специфіка компетентнісного навчання полягає в тому, що засвоюється не готові знання, кимось запропоноване до засвоєння, а той, якого навчають сам формує знання, формулює поняття, необхідні для вирішення завдання [2, 3].

У сучасному світі саме професійна компетентність майбутнього фахівця розглядається як показник якості освіти. Сукупність компетенцій в освіті в цілому представлена ієрархічною системою, рівні якої складають: ключові компетенції (базові), загальногалузеві компетенції, спеціальні (фахові) компетенції. При формуванні професійної компетентності у вищому медичному навчальному закладі студенти оволодівають знаннями з природничо-гуманітарних, фундаментальних та клінічних дисциплін; умінням застосовувати їх у нестандартних ситуаціях.

Компетентнісний підхід у професійній медичній освіті спрямований не тільки на професійну діяльність, але й на поведінку, спілкування, формування особистісних якостей спеціаліста, прагнення до самоосвіти. Компетентнісний підхід охоплює різноманітні складові освітньої галузі: дидактичні, естетичні, морально-етичні, мотиваційні, гуманістичні тощо, спрямовані на творчість, виконання, результат [1]. Становлення особистості майбутнього лікаря відбувається у процесі професійної освіти, підготовки впродовж навчання у вищому медичному навчальному закладі.

Потрібно врахувати, що якість підготовки випускника медичного вузу залежить від багатьох чинників, а саме: мотивації здобувачів вищої освіти, організації навчальної та науково-дослідної роботи студентів як невід'ємної частини освітнього процесу, професіоналізму науково-педагогічних працівників, забезпеченість учбового процесу навчально-методичними комплексами тощо.

В сучасному інформаційному суспільстві професійна компетентність майбутнього фахівця повинна включати такі компетентності, як:

— *практичну (фахову) компетентність* як високий рівень

знань, техніки і технологій та забезпечують можливість професійного зростання фахівця;

— *соціальну компетентність*, що передбачає здатність брати на себе відповідальність і приймати рішення, працювати в команді, вирішувати конфлікти, продуктивно взаємодіяти з іншими людьми, готовність до нестандартних, креативних рішень, володіти навичками самоорганізації; витривалості і цілеспрямованості;

— *психологічну компетентність* як розуміння того, що без культури емоційної сприйнятливості, без умінь і навичок рефлексії, без досвіду міжособистісної взаємодії і самореалізації професіоналізм залишається частковим, неповним;

— *комунікативну компетентність* як здатність взаємодіяти відповідно до ситуації, знаходити вербальні та невербальні засоби і способи формулювання думки, високий рівень культури мовлення;

— *інформаційну компетентність* – володіння новими інноваційними технологіями, що включає комп'ютерну грамотність, технології, володіння мультимедійною та Інтернет-технологіями [4].

Суть освітнього процесу в умовах компетентнісного підходу зводиться до створення педагогічних умов і ситуацій, які можуть привести до формування професійних компетентностей. Даний підхід характеризується практичною спрямованістю результатів навчання.

Враховуючи специфіку професійної діяльності лікаря, його професійна компетентність базується на ключових навичках, а саме: професійних, комунікативних, дослідницьких та наукових навичках. Майбутні лікарі-стоматологи повинні розуміти необхідність постійно розширювати межі освітньої діяльності. Адже, щоб стати компетентним лікарем, лише базових знань недостатньо. Формування професійної компетентності – процес, який розпочинається до початку трудової діяльності і продовжується протягом всього часу її виконання.

Компетентнісний підхід переміщує акценти з процесу накопичення фахових знань, умінь і навичок в площину форму-

вання й розвитку здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних ситуаціях. Згідно із традиційним підходом до навчання, педагогічний метод традиційно застосовується як «читання лекцій, конспектування та запам'ятовування інформації для подальшого розпізнавання або відтворення». Звичайне навчання (яке також називають традиційним навчанням), як правило, розглядає студентів як пасивних рецепторів інформації, без урахування потреби брати активну участь у процесі навчання. Згідно із традиційним підходом до навчання, навчальна програма базується на низькому рівні участі студентів, оскільки рішення в процесі навчання обертаються навколо викладача як основного джерела знань студентів.

Щоб вибудувати процес засвоєння навчальної дисципліни на основі компетентнісного підходу, викладач повинен прийняти і опанувати студентоцентроване навчання.

Студентоцентроване навчання допоможе студентам сформувати компетенції, необхідні їм на ринку праці, і дозволять стати активними та відповідальними громадянами [4]. Студентоорієнтований підхід до навчання включає в себе різні відносини між викладачем і студентом, в силу чого вчитель стає помічником-фасилітатором. Процес навчання є не тільки передачею знань, а й більш глибоким розумінням і формуванням критичного мислення, сприяє розвитку змішаних навчальних моделей, де навчання передбачається протягом усього життя [2, 4]. Це повинно спричинити за собою розвиток методичного, організаційного та технологічного забезпечення, а також зміна ролі викладача.

Випускникам замість простої інформованості потрібні знання, що допомагають розвиватися, творчі здібності і готовність до самореалізації. Для конкурентоспроможності абсолютно необхідні схильність до інновації і здатність стійко і безперервно нарощувати інтелектуальний потенціал.

Підсумовуючи, зазначимо, що впровадження компетентнісного підходу у вищій медичній школі є одним із важливих концептуальних положень оновлення змісту освіти. Результат в компетентноорієнтованому навчанні – готовність випускників

до продуктивної самостійної й відповідальної роботи в професійній діяльності і повсякденному житті.

Література:

1. Бухальська С. Компетентнісно зорієнтований розвиток студента в системі навчально-виховної та методичної роботи медичного коледжу як умова модернізації вищої медичної освіти / С. Бухальська, О. Мельничук // Нова педагогічна думка. – 2014. – № 3. – С. 21-24.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, – 2008. – 1040 с.
3. Организация студентоцентрированного обучения в медицинском вузе Лопанова Е.В., Галянская Е.Г. International journal of applied and fundamental research – 2015. – № 8. – С 750-755.
4. Педагогика профессионального образования: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е.П. Белозерцев, А.Д. Гонеев, А.Г. Пашков и др.; Под ред. В.А. Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 368 с.

УДК 336.2

Економічні науки

ПОДАТКОВА МЕДІАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Волощук Р. Є.,

*старший викладач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Вінницького навчально-наукового
інституту економіки ЗУНУ
м. Вінниця, Україна*

Анотація: дослідження присвячене визначенню змісту та характерних ознак податкової медіації, розгляду переваг і недоліків її застосування, а також обґрунтуванню перспектив її запровадження в Україні

Ключові слова: податкова медіація, податковий спір, медіаційна домовленість

Попри те, що взаємовідносини між податковими органами та платниками податків ґрунтуються на нерівності учасників податкових правовідносин, протиставляти їх інтереси не можна, оскільки обидві сторони зацікавлені в підтримці один одного. У зв'язку з цим, очевидно, що існуюча система адміністрування податків в Україні в частині апеляційної роботи особливо гостро потребує дієвого механізму врегулювання податкових спорів.

У зарубіжних країнах дієвим способом взаємодії податкових органів із платниками податків при врегулюванні податкових конфліктів є податкова медіація – фактично узаконена діяльність податкових медіаторів на контрактній основі з вирішення податкових спорів.

На відміну від судового або арбітражного вирішення податкових спорів, де основним завданням для сторін є врегулювання спору на свою користь, а для суддів/арбітрів – винесення відповідної ухвали, в процесі медіації перед сторонами стоїть завдання пошуку взаємоприйняттого (компромісного) вирішення спору, а роль медіатора – компетентно і професійно допомогти сторонам у пошуку такого рішення.

Ми пропонуємо розглядати податкову медіацію як процес добровільного, зрілого й усвідомленого вирішення податкових спорів проактивними сторонами на підставі принципів взаємної поваги, рівності і конфіденційності за посередництва нейтральної, незалежної та неупередженої, але компетентної особи – медіатора, який допомагає сторонам прийти до взаємоприйняттого рішення.

Податкова медіація має характерні ознаки, серед яких [1, с.85]:

1. Позасудовий спосіб вирішення податкового спору. Медіація спрямована на примирення, що представляє собою процедуру вироблення і документального закріплення самими сторонами спору узгодженого рішення за допомогою компромісу.

2. Примирення за допомогою посередника, без втручання державних органів чи інших суб'єктів, заздалегідь уповноважених вирішувати податкові спори. Сторони конфлікту можуть самостійно визначити та вибрати медіатора.

3. Переговорний процес, в ході якого виявляються інтереси та потреби суб'єктів податкового спору. Метод ведення переговорів відрізняється тим, що базується не на позиціях, а на інтересах.

4. Результат медіації – добровільна угода (медіаційної домовленості) сторін податкового спору, заснована, як правило, на взаємних поступках і компромісі. Медіатор не має можливості приймати обов'язкове для сторін рішення.

При цьому медіатор не має права: бути представником жодної зі сторін; надавати якій-небудь стороні юридичну, консультаційну або іншу допомогу; здійснювати діяльність медіатора, якщо при проведенні процедури медіації він особисто (прямо або опосередковано) зацікавлений в її результаті, у тому числі перебуває в родинних стосунках з однією із сторін; робити без згоди сторін публічні заяви щодо змісту спору.

Переваги застосування процедури податкової медіації очевидні [2, с.128]:

- медіація значно знижує надмірне навантаження на суди, що в свою чергу може позитивно вплинути на ефективність правосуддя при вирішенні інших справ, а також значно зменшити судові витрати;

- медіація є конфіденційною процедурою, що характеризується відсутністю публічності, на відміну від судових рішень, які підлягають офіційному опублікуванню в мережі Інтернет;

- результатом при застосуванні медіації є не проголошення переможця та переможеного, а спільне рішення, що відображає й задовольняє інтереси і потреби сторін, що беруть участь у вирішенні податкового спору;

- сторони податкового спору мають право самостійно вибрати собі посередника (медіатора), на відміну від судді, що в свою чергу викликає довіру сторін і зміцнює авторитет результату за підсумками примирення.

Варто зазначити, що процедура податкової медіації вигідна не тільки платнику податків, а й податковим органам. Медіація – максимально гнучкий процес, що дозволяє обом сторонам висловити свою точку зору та знайти компроміс. Вона працює за

принципом «win-win»: для платника податків – це можливість зменшити суми фінансових санкцій, при цьому завершити конфлікт, зберігши свою ділову репутацію; для податкових органів – це можливість максимально швидко отримати кошти, не витрачаючи багато часу в судах.

Разом з тим, запровадження податкової медіації в межах української податкової системи стримується негативними факторами, серед яких:

1) низька зацікавленість основної маси бізнес-спільноти в розвитку контрактних відносин з державою в зв'язку з очікуванням великих фінансових вигод в результаті неформальних домовленостей;

2) слабка мотивація податкових органів до зміни принципів і методів адміністрування податків;

3) відсутність інституційної інфраструктури та упорядкованих параметрів взаємодії учасників податкових відносин.

Тому впровадження податкової медіації в Україні є непростим завданням, яке вимагає, передусім:

– тісної взаємодії громадських організацій, професійних співтовариств і законодавців у частині розробки та комплексного впровадження нормативно-правового регулювання медіації;

– інформування й популяризації податкової медіації серед усього суспільства, у тому числі платників податків, суддів і юристів;

– створення стимулів використання податкової медіації в якості реальної альтернативи вирішення податкових спорів;

– надання угоди, досягнутій сторонами за підсумками податкової медіації, самостійної виконавчої сили;

– інших способів і методів стимулювання державою застосування податкової медіації.

В Україні для запровадження обов'язкової податкової медіації необхідно вжити низку заходів законодавчо-організаційного характеру, а саме:

1) прийняти Закон України «Про медіацію»;

2) внести зміни до Кримінального кодексу України щодо

виключення подальшого кримінального провадження відносно платника податків та/або його посадових осіб у разі погашення грошових зобов'язань, вказаних в рішенні податкового органу про досягнення медіаційної домовленості [3];

3) внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо нескладання або скасування протоколу про адміністративне правопорушення в разі врегулювання податкового спору між платником податків та податковим органом шляхом досягнення медіаційної домовленості [3].

4) внести зміни до Податкового кодексу України щодо використання податкової медіації в податкових спорах і визначення особливого статусу професійних податкових медіаторів у врегулюванні податкових спорів, їх прав та обов'язків з підготовки та реалізації медіаційних домовленостей.

Водночас впровадити добровільну податкову медіацію в Україні на початковому етапі можливо без зміни чинного законодавства. Для цього достатньо видати відомчий нормативний акт Державною податковою службою та створити Медіаційні центри при кожному територіальному органі Державної податкової служби, запросивши туди під наглядом громадськості відомих фахівців, які користуються повагою бізнесу та контролюючих органів, а також створивши Реєстр незалежних медіаторів, яких сторони податкового спору могли б обирати на власний розсуд [4, с.32].

Таким чином, податкова медіація як спосіб взаємодії контролюючих органів і платників податків на сьогоднішній день є досить своєчасним і необхідним процесом, використання якої може поліпшити взаємодію суб'єктів податкових відносин, а також посилити оперативність розгляду справ, за якими сторони не прийшли до єдиного рішення.

Література:

1. Берндт А. А. Применение медиации для разрешения налоговых споров в России. *Известия Академии управления: теория, стратегии, инновации*. 2015. №1 (16). С. 85-87.
2. Анютин М. В. Медиация как форма досудебного урегули-

рования налоговых споров. *Наука XXI века: актуальные направления развития*. 2017. №2-2. С. 126-129.

3. Дорожня карта: Досудова медіація в податкових спорах. URL: <http://ngoipr.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/Dosudova-mediatsiya-v-podatkovyh-sporah.pdf> (дата звернення: 26.03.2021).

4. Голядова Т. О. Перспективи запровадження медіації для вирішення податкових спорів в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2016. №20. С. 30-33.

Technical sciences

WASTE HEAT TRANSFORMATION INTO ELECTRICITY

Mykola Voloshchuk
artificer-inventor

FIELD OF THE INVENTION

The present invention relates to steam engines, pneumatic engines, pumps and compressors, in particular to rotary engines.

BACKGROUND OF THE INVENTION

Rotary engines are well known alternatives to reciprocating piston machines. A direct rotary movement is generated in rotary engines without requiring a crank mechanism. A major disadvantage of engines based on a crank mechanism is that the overall efficiency of the engine is significantly reduced because of converting a reciprocating motion into a rotational motion. The relatively low efficiency is also caused by the fact that the bearings used in crank drives are often designed as plain bearings on which significantly higher frictional forces act than on roller bearings. Also a disadvantage of an engine with a crank mechanism is a large mechanical friction loss due to the action of powerful lateral forces that press the piston against the walls of the cylinders.

OBJECTS AND SUMMARY OF THE INVENTION

It would be desirable to provide an improved rotary engines especially suited for electrical power generation in thermal power

plants, geothermal plants as well as nuclear power plants that is simple, inexpensive, and durable, while being driven by various heat sources. Such a rotary engine may also be used in pumps and compressors.

The present invention solves this problem. According to the present invention, a rotary engine is provided comprising a stator, a first rotor rotatably mounted on the stator about a rotational axis of the first rotor, and a second rotor rotatably mounted on the stator about a rotational axis of the second rotor parallel to the rotational axis of the first rotor such that the second rotor is eccentrically mounted to and surrounding the first rotor, wherein the first rotor comprises a first cylinder with a piston chamber limited by a translationally displaceable first piston with a first rod fixed to an outer side of the second rotor on an end of the first rod outwardly projecting from the first cylinder towards the outer side of the second rotor and fixed to the first piston on the other end of the first rod.

A rotary engine equipped with only one cylinder, the first cylinder, represents the minimum configuration according to the present invention.

In preferred embodiments of the invention, the first rotor further comprises at least one second cylinder, each of the at least one second cylinder comprising a piston chamber limited by a translationally displaceable second piston with a second rod coupled to an outer side of the second rotor on an end of the corresponding second

rod outwardly projecting from the respective second cylinder towards the outer side of the second rotor and fixed to the corresponding second piston on the other end of the corresponding second rod.

While the first rod of the first cylinder is fixed to the outer side of the second rotor, the second rods of the corresponding second cylinders require a particular amount of rotational movement within the second rotor to maintain operation of the rotary engine.

In preferred embodiments of the invention, the end of each second rod coupled to the outer side of the second rotor is supported such that the end is rotationally displaceable along a limited curved guide path within the second rotor.

In preferred embodiments of the invention, the first and the at least one second cylinders are radially arranged around the rotational axis of the first rotor.

In preferred embodiments of the invention, the first and the at least one second cylinders are radially arranged around the rotational axis of the first rotor in an equiangular distribution.

In preferred embodiments of the invention, the rotary engine further comprises at least one rail guide mounted on the outer side of the second rotor, each of the at least one rail guide providing the curved guide path to the respective second rod.

In preferred embodiments of the invention, each of the at least one rail guide comprises a curvilinear rail, and wherein the respective second rod is coupled to the corresponding curvilinear rail by rolling bearings.

In preferred embodiments of the invention, the first cylinder is configured to perform a limited translational movement along the first rod upon exerting or releasing pressure on the first piston, thereby causing the first rod to rotate about the rotational axis of the first rotor.

In preferred embodiments of the invention, each of the at least one second cylinder is configured to perform a limited translational movement along the corresponding second rod upon exerting or releasing pressure on the second piston of the respective second cylinder, thereby causing the corresponding second rod to perform a limited rotational movement.

In preferred embodiments of the invention, the limited rotational movement is performed about an instantaneous center of rotation defined by a translational movement of the corresponding second rod relative to the first rotor and a rotational movement of the first rotor about its rotational axis, wherein the translational movement of each second rod is caused by coupling the respective second rod to the outer side of the second rotor.

In preferred embodiments of the invention, the rotary engine further comprises linear motion bearings along which at least one of the first and second rods glides into the corresponding cylinder.

In preferred embodiments of the invention, exerting pressure on a

piston of a corresponding cylinder comprises injecting or releasing a fluid into the piston chamber of the corresponding cylinder, and wherein the corresponding cylinder is a pneumatic cylinder.

In preferred embodiments of the invention, the rotary engine is configured such that a fluid is injected into one of the first and the at least one second cylinders when the corresponding piston passes a top dead center in which the piston chamber of the respective cylinder has the smallest volume.

In preferred embodiments of the invention, the rotary engine is configured such that the fluid is released from one of the first and the at least one second cylinders when the corresponding piston passes a bottom dead center in which the piston chamber of the respective cylinder has the largest volume.

In preferred embodiments of the invention, the rotary engine is configured such that the fluid provided in a constant flow causes a constant rotation of the first rotor around its rotational axis.

In some embodiments, the rotary engine further comprises a rotor shaft with a rotational axis that coincides with the rotational axis of the first rotor.

In some embodiments, the rotational axis of the first rotor is a center axis of the first rotor.

In some embodiments, the rotational axis of the second rotor is a center axis of the second rotor.

In some embodiments, the rotary engine further comprises a pneumatic distribution unit connected to the first rotor and configured to distribute the compressed fluid to the first and the at least one second pneumatic cylinders.

In some embodiments, the rolling bearings comprise at least two radial ball bearing rollers arranged on opposite sides of the corresponding curvilinear rail.

In preferred embodiments of the invention, the fluid is a compressed gas. In some embodiments, the fluid is compressed air or steam.

In some embodiments, the at least one second cylinder comprises two cylinders. In a preferred embodiment, the first and the two second

cylinders are radially arranged around the rotational axis of the first rotor in an equiangular distribution of 120° , wherein the end of each second rod coupled to the outer side of the second rotor is supported such that the end is rotationally displaceable along a limited curved guide path within the second rotor.

Some embodiments have exactly n second cylinders which are preferably arranged in an equiangular distribution of $360^\circ / (n + 1)$ around the rotational axis of the first rotor.

BRIEF DESCRIPTION OF THE DRAWINGS

Further features, objects and advantages of the invention will become apparent from the following detailed description taken in conjunction with the accompanying schematic drawings, in which:

Fig. 1 shows a cross-sectional view 1-1 of a rotary engine according to an embodiment of the invention,

Fig. 2 shows a cross-sectional view 2-2 of a rotary engine according to an embodiment of the invention,

Fig. 3A shows a cross-sectional view 2-2 of a first rod fixed to an outer side of a second rotor according to an embodiment of the invention,

Fig. 3B shows a cross-sectional view 2-2 of a second rod coupled to an outer side of a second rotor according to an embodiment of the invention,

Fig. 4A shows a cross-sectional view 3-3 of a pneumatic distribution unit for a rotary engine according to an embodiment of the invention,

Fig. 4B shows a cross-sectional view 4-4 of a pneumatic distribution unit for a rotary engine according to an embodiment of the invention,

Fig. 4C shows a cross-sectional view 5-5 of a pneumatic distribution unit for a rotary engine according to an embodiment of the invention,

Fig. 5 shows across-sectional view 2-2 of a rotary engine according to an embodiment of the invention for dimensioning a rail guide,

Fig. 6A shows a geometrical illustration for the calculation of longitudinal piston travel $b_1(\varphi)$,

Fig. 6B shows a geometrical illustration for the calculation of

longitudinal piston travel $b_2(\varphi)$,

Fig. 6C shows a geometrical illustration for the calculation of rotational piston travel x along the rail guide (triangle setup for trigonometric calculations), and

Fig. 6D shows a further geometrical illustration for the calculation of rotational piston travel x along the rail guide (triangle setup for trigonometric calculations).

DIMENSIONING OF THE ROTARY ENGINE

The dimensioning of the rotary engine requires knowledge about the longitudinal and the rotational piston travel of each of the cylinders upon rotation of the second rotor around the first rotor.

The following input parameters are given:

A	denotes the rotational axis 2a of the first rotor 2;
B	denotes the rotational axis 3a of second rotor 3;
$C_n(\varphi)$	denotes the current position of the piston axis of the respective piston 8n projected to the outer side of the second rotor 3a depending on the rotational angle ϕ of the second rotor 3 about its rotational axis 3a;
a	denotes a radius of the second rotor 3a around its rotational axis 2a which is equivalent to the distance BC;
c	denotes the eccentricity of the rotational axis 3a relative to the rotational axis 2a which is equivalent to the distance AB; and
φ	denotes the rotational angle of the second rotor 3 about its rotational axis 3a.

The following output parameters may be calculated based on the given input parameters:

$b_n(\varphi)$	denotes the longitudinal piston travel of the respective piston 8n depending on the rotational angle ϕ which is equivalent to the distance AC, wherein: <ul style="list-style-type: none"> ▪ b_1 denotes the piston travel of piston 8a fixed to second rotor 3,
----------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ b_2 denotes the piston travel of piston 8b whose carriage 14 moves along its corresponding rail guide 13, and ▪ b_3 denotes the piston travel of piston 8c whose carriage 14 moves along its corresponding rail guide 13;
$x_n(\varphi)$	denotes the rotational movement of the respective piston 8n which refers to the path of the carriage 14 of the respective piston 8n along the curved guide path that is projected to the outer side of the second rotor 3;
α	denotes the angle $\angle BAC$;
β	denotes the angle $\angle ABC$; and
γ	denotes the angle $\angle ACB$.

The points ABC span a triangle with sides a , $b_n(\phi)$, c and angles α , β , γ . Trigonometric relationships are utilized to dimension the rotary engine, in particular the path of the first piston 8a and the second pistons 8b, 8c. The path of each piston 8a, 8b, 8c comprises a longitudinal component of piston travel, which is the only component for the first piston 8a, and of a rotational component of piston travel for the second pistons 8b, 8c.

Longitudinal piston travel $b_1(\phi)$ of piston 8a

The movement of piston 8a is limited to a longitudinal change of the piston position due to its fixed connection to the outer side of the second rotor 3. The calculation of the longitudinal piston travel b_1 of piston 8a applies to a setup of the rotary engine without any second cylinder as well as to a setup with any number of second cylinders.

Fig. 6A shows the geometrical illustration for the calculation of longitudinal piston travel $b_1(\varphi)$. For the calculation of b_1 we use the triangle spanned by the sides a , b_1 , c with angle α being opposite to side a and angle β opposite to side b_1 .

Angle β depends on the quadrant in which piston 8a is currently located:

$$\beta = 180^\circ - \varphi, \text{ with piston 8a in the 1}^{\text{st}} \text{ or 2}^{\text{nd}} \text{ quadrant,}$$

$\beta = \varphi - 180^\circ$, with piston 8a in the 3rd or 4th quadrant.

b_1 is the side of the triangle opposite angle β and connecting a with c. The Law of Cosines leads to:

$$b_1^2 = a^2 + c^2 - 2ac \cos \beta = a^2 + c^2 - 2ac \cos(180 - \varphi),$$

which results in the piston travel b_1 of piston 8a depending on the rotational angle φ :

$$b_1^2 = a^2 + c^2 + 2ac \cos(\varphi)$$

Due to the calculation of b_1 and β , the remaining angles α and γ may be determined. These angles depend on φ .

α is the angle between triangle sides b_1 and c. The Law of Sines leads to: $\frac{a}{\sin \alpha} = \frac{b_1}{\sin \beta}$

Solving this equation by inserting β and b_1 leads to:

$$(\sin \alpha)^2 = \frac{a^2 (\sin \beta)^2}{a^2 + c^2 - 2ac \cos \beta}$$

As α and β is not constant, the motion is an accelerated rotation, i.e. not uniform.

α depends on the quadrant in which piston 8a is currently located:

$$\alpha = \arcsin\left(\frac{a \sin \beta}{b_1}\right), \text{ with piston 8a in the 1st or 4th quadrant,}$$

$\alpha = 180^\circ - \arcsin\left(\frac{a \sin \beta}{b_1}\right)$, with piston 8a in the 2nd or 3rd quadrant.

γ is the angle between triangle sides a and b_1 :

$$\gamma = 180^\circ - \alpha - \beta$$

Longitudinal piston travel $b_2(\phi)$ of piston 8b

The calculation of the longitudinal piston travel of the second piston 8b is based on a geometry with three pistons 8a, 8b, 8c radially arranged around the rotational axis 2a of the first rotor 2 in an equiangular distribution of 120° each. The present invention is

not limited to an equiangular distribution; the geometry may be adopted to any other angular distribution and amount pistons. Pistons 8b and 8c are placed with their end moving along a corresponding rail guide 13 connected to the outer side of the second rotor 3. This rotational motion also changes the piston travel.

Fig. 6B shows the geometrical illustration for the calculation of longitudinal piston travel $b_2(\phi)$. C_2 is located at the outer side of the rotor 3 and represents the center point of the movement along the respective curved guide path in its projection onto the outer side of the second rotor 3.

For the calculation of b_2 , we use the triangle spanned by sides a , b_2 , c with angle $\alpha(\phi) + 120^\circ$ being opposite to side a and angle β_2 opposite to side b_2 .

The addition of 120° is due to the setup of using three pistons arranged in an equiangular distribution. In general, the above calculation may also be performed for a setup with more or less than three pistons. In this case, the value of 120° for 3 pistons needs to be replaced by $360^\circ / n$ with n being the amount of pistons in an equiangular distribution. If the distribution is not equiangular, the calculation needs to be performed for each single angular offset to the next piston which needs to be added to $\alpha(\phi)$.

The current angle α is calculated as shown above with respect to the longitudinal piston travel b_1 . α depends on the current rotation angle ϕ .

a is the side of the triangle opposite angle $\alpha(\phi) + 120^\circ$ and connecting b_2 with c . The Law of Cosines leads to:

$$a^2 = b_2^2 + c^2 - 2b_2c \cos(\alpha + 120^\circ), \text{ for } \alpha \in [0^\circ, < 120^\circ]$$

$$a^2 = b_2^2 + c^2 - 2b_2c \cos(\alpha - 120^\circ), \text{ for } \alpha \in [120^\circ, < 360^\circ]$$

These equations are quadratic in b_2 :

$$b_2^2 - b_2 * 2c \cos(\alpha + 120^\circ) + c^2 - a^2 = 0 \quad (8a) \text{ for } \alpha \in [0^\circ, <120^\circ]$$

$$b_2^2 - b_2 * 2c \cos(\alpha - 120^\circ) + c^2 - a^2 = 0 \quad (8b) \text{ for } \alpha \in [120^\circ, <360^\circ]$$

with the solution:

$$x_{1,2} = -\frac{P}{2} \pm \sqrt{\left(\frac{P}{2}\right)^2 - q}, \quad \text{wherein:}$$

$$x^2 + px + q = 0,$$

$$p = -2c \cos(\alpha + 120^\circ), \text{ for } \alpha \in [0^\circ, <120^\circ],$$

$$p = -2c \cos(\alpha - 120^\circ), \text{ for } \alpha \in [120^\circ, <360^\circ], \text{ and}$$

$$q = c^2 - a^2.$$

Calculation of rotational piston travel x of piston 8b

The distance x that is traveled by the carriage 14 connected to piston 8b via rod 9b along the rail guide 13 depends on the angle δ which is the angle between the zero position (center position) at the rail guide, which is given at the intersection of radius a of second rotor 3 and the position of the carriage 14 at the rail guide 13 projected to the outer side of second rotor 3 at point C₂.

Fig. 6C and Fig. 6D show the geometrical illustrations for the calculation of rotational piston travel x along the rail guide (triangle setup for trigonometric calculations). The positional changes x of the second piston 8b projected to the outer side of the second rotor 3 can be derived from a triangle spanned by the sides a, b₂, c with angle $\alpha(\phi) + 120^\circ$ being opposite to side a and angle β_2 opposite to side b₂. However, further angular dependencies need to be considered as shown in illustration 4.

The rotational piston travel x projected to the outer side of the second rotor 3 depends on the rotation of piston 8b about an angle δ that in turn depends on the rotational angle ϕ . In a rotary engine with three pistons 8a, 8b, 8c in an equiangular distribution, $\sigma =$

$180^\circ - 120^\circ - \Phi$ and $\delta + \beta_2 = \sigma$ leads to:

$$\delta_{\max} = \max \delta(\phi)$$

$$x = a \cdot \delta_{\max}$$

DETAILED DESCRIPTION OF EXEMPLARY EMBODIMENTS OF THE INVENTION

Fig. 1 shows a rotary engine according to an embodiment of the present invention in cross-sectional view 1-1. The rotary engine comprises a stator 1, a first rotor 2 rotatably mounted on the stator 1 about a rotational axis 2a of the first rotor 2, and a second rotor 3 rotatably mounted on the stator 1 about a rotational axis 3a of the second rotor 3 parallel to the rotational axis of the first rotor 2 such that the second rotor 3 is eccentrically mounted with distance c to the first rotor 2. The first rotor 2 is surrounded by the second rotor 3.

The first rotor 2 comprises a first cylinder 4 with a piston chamber limited by a translationally displaceable first piston 8a with a first rod 9a fixed to an outer side of the second rotor 3 on an end of the first rod 9a outwardly projecting from the first cylinder 4 towards the outer side of the second rotor 3 and fixed to the first piston 8a on the other end of the first rod 9a.

The first rotor 2 further comprises two second cylinders 5, 6. Each of the second cylinders 5, 6 comprises a piston chamber limited by a translationally displaceable second piston 8b, 8c with a second rod 9b, 9c coupled to an outer side of the second rotor 3 on an end of the corresponding second rod 9b, 9c outwardly projecting from the respective second cylinder 5, 6 towards the outer side of the second rotor 3 and fixed to the corresponding second piston 8b, 8c on the other end of the corresponding second rod 9b, 9c.

The first and second cylinders 4, 5, 6 are radially arranged around the rotational axis 2a of the first rotor 2 in an equiangular distribution resulting in an angular offset of 120° between each cylinder.

The end of each second rod 9b, 9c coupled to the outer side of the second rotor 3 is supported such that the end is rotationally

displaceable along a limited curved guide path within the second rotor 3. The limited curved guide path is implemented by a rail guide 13 mounted on the outer side of the second rotor 3, located at the interior side of the second rotor 3. The rail guide 13 may comprise a curvilinear rail. The respective second rod 9b, 9c is coupled to the corresponding curvilinear rail by rolling bearings 14.

A power take-off (PTO) shaft may be mounted on an end of the first rotational axis 2a.

Due to the eccentric arrangement of the first rotor 2 relative to the second rotor 3, the pistons 8a, 8b, 8c can perform work and move from an upper dead center to a lower dead center which will cause both the first rotor 2 and the second rotor 3 to rotate around their respective rotational axis 2a, 3a by 180°.

The rotary engine is operated by injecting compressed fluid into one of the first and second cylinders 4, 5, 6 when the corresponding piston 8a, 8b, 8c passes a top dead center in which the piston chamber of the respective cylinder 4, 5, 6 has the smallest volume. The compressed fluid is released from one of the first and second cylinders 4, 5, 6 when the corresponding piston 8a, 8b, 8c passes a bottom dead center in which the piston chamber of the respective cylinder 4, 5, 6 has the largest volume. The compressed fluid is provided in a constant flow to cause a constant rotation of the first rotor 2 around its rotational axis 2a.

Fig. 2 shows the rotary engine of Fig. 1 in cross-sectional view 2-2. The eccentricity of the rotational axes 2a, 3a causes a rotational movement of the rods 9b, 9c along the rail guide 13 when operating the rotary engine.

Fig. 3A shows a cross-sectional view 4-4 of a first rod 9a fixed to an outer side of a second rotor 3 by means of a bearing housing 11 to support lateral vibrations when operating the rotary engine. First rod 9a exits the first cylinder 4 along linear bearings 10 mounted in a rod hole in the cylinder head of the first cylinder 4.

Fig. 3B shows a cross-sectional view 3-3 of a second rod 9b, 9c coupled to an outer side of a second rotor 3 by means of a rolling bearings 14 moving along a curvilinear rail of a rail guide

13. The rolling bearings 14 may be implemented as a carriage.

Fig. 4A-4C shows cross-sectional views 3-3, 4-4, and 5-5 of a pneumatic distribution unit for a rotary engine according to an embodiment of the invention. On an end of the first rotational axis 2a, for example opposite to the end where a PTO shaft is mounted, the pneumatic distribution unit may be mounted to distribute compressed fluid through fluid channels to the first and second cylinders 4, 5, 6 one by one at the right moment of engine rotation and to release exhaust fluid. Compressed fluid enters the working part of the respective cylinder 4, 5, 6. Therefore, pressure forces arise that put pressure on the corresponding piston 8a, 8b, 8c attached to its rod 9a, 9b, 9c which is coupled to the outer side of the second rotor 3.

Fig. 5 shows the geometry for calculating the required length of rail guide 13 to support rotational movement of the second pistons 8b, 8c of the second cylinders 5, 6 due to the eccentricity of the first rotor 2 and the second rotor 3. The second pistons 8b, 8c are connected to corresponding rods 9b, 9c on which a respective carriage 14 is mounted which is guided along a curved path of the rail guide 13. Depending on the rotational position of second rotor 3 relative to first rotor 2, carriage 14 moves along the rail guide 13.

Fig. 5 depicts the position of the components of the rotary engine such that second rods 9b, 9c and their respective carriage 14 are located at the utmost position at the corresponding rail guide 13. The length of the curved path of rail guide 13 can be determined based on the angle between the longitudinal axis of carriage 14 and the tangent to the rail guide 13. Four points and distances in between are introduced in Fig. 5 in order to perform the required calculations, wherein:

- the longitudinal axis of the rod 9b, 9c corresponding to the respective second pistons 8b, 8c are referred to as carriage axis;
- A denotes the rotational axis 2a of the first rotor 2;
- B denotes the rotational axis 3a of the second rotor 3;
- C denotes the intersection point between the carriage axis of the respective rod 9b, 9c and the corresponding rail guide 13;
- D denotes a point on the tangent to the rail guide 13 through point C;

- AC represents the carriage axis and denotes the distance from the rotational axis 2a of the first rotor 2 to rail guide 13 at intersection point C;
- AB denotes the eccentricity between the rotational axes 2a, 3a of the first rotor 2 and the second rotor 3;
- BC denotes the distance from the rotational axis 3a of the second rotor 3 to the rail guide 13 at intersection point C; and
- CD denotes the tangent to the rail guide 13.

From the above definitions follows that angle $\angle BCD$ is rectangular (90°) and that $\angle ACD$ denotes the angle between CD, the tangent to the rail guide 13, and AC, the carriage axis, which represents the relevant angle to dimension the rail guide.

In order to determine $\angle ACD$, we need to calculate (i) the distance BC between the rotational axis 3a of the second rotor 3 and rail guide 13 at intersection point C, and (ii) $\angle ACB$ between BC and AC around intersection point C. AC is given.

In order to calculate the distance BC between the rotational axis 3a of the second rotor 3 to the rail guide 13 at intersection point C, we use the Law of Cosines for an arbitrary triangle. In our case, this is the ABC triangle:

$$BC = \sqrt{AB^2 + AC^2 - 2 \cdot AB \cdot AC \cdot \cos \angle BAC}$$

In order to calculate $\angle ACB$ between BC and AC, we use the Law of Sines for an arbitrary triangle. In our case, this is the ABC triangle:

$$\frac{AB}{\sin \angle ACB} = \frac{BC}{\sin \angle BAC} \Rightarrow \sin \angle ACB = \frac{\sin \angle BAC \cdot AB}{BC}$$

$$\arcsin(\sin \angle ACB) = \angle ACB$$

In conclusion, we may determine $\angle ACD$ as the angle between the tangent to the rail guide 13 and the longitudinal axis of the carriage 14 by subtracting the calculated from $\angle ACB$ from $\angle BCD$ which is 90° :

$$\angle ACD = \angle BCD - \angle ACB$$

The details contained in the above description of embodiments should not be construed as limiting the scope of the invention but rather represent an exemplification of some of its embodiments. Many variants are possible and immediately apparent to the skilled person. In particular, this relates to variations comprising a combination of features of the individual embodiments disclosed in the present specification. Therefore, the scope of the invention should be determined not by the illustrated embodiments, but by the appended claims and their legal equivalents.

UDC 502.34

Economic Sciences

THE ECONOMIC GREENING TOOLS CLASSIFICATION

Hobela Volodymyr,

*Ph.D. in Economics, Senior lecturer
Lviv State University of Internal Affairs
Lviv, Ukraine*

Hobela Hanna,

*Lecturer
Technological College of the
National Forestry University of Ukraine
Lviv, Ukraine*

Abstract: *The study classifies greening tools, identifies the features of classification, groups, and types of greening tools. The components of the socio-psychological mechanism of influence on consumers and the forms of its manifestation were studied. Priority directions of greening tools development were offered.*

Keywords: *tools, greening, economic security, taxation.*

The growing anthropogenic pressure on the environment and the consequences of the scientific and technological revolution pose significant environmental problems and significantly worsen the relationship between nature and man. As a result, the number of man-

made accidents and catastrophes, natural disasters, which entails some economic and social threats, increased economic costs aimed at eliminating the environmental consequences of destructive impact on the environment [1]. As a result, the area of areas with a critical environmental situation is growing. To counteract environmental threats, it is necessary to overcome the possible consequences of anthropogenic impact and minimize them for the economy. It is necessary to intensify the processes of greening the economy [2].

Summarizing, we note that the formation of tools for greening is an important element of environmental policy. A general understanding of the essence of economic instruments of greening should consider the signs of their classification. In general, we suppose that the classification should be carried out on the following grounds: the nature of the impact; territorial level; temporal sign; a form of manifestation; by areas of application of table. 1.

Table 1.

Classification of greening tools

Feature	Group	Tool
Impact	Limitation	Natural resources payments, pollution charges, customs duties, licensing, quotas, etc.
	Stimulation	Environmental insurance, organic production, preferential taxation
Territorial	Global	Trade in pollution quotas under the Kyoto Protocol, environmental labeling, environmental audit
	National	Preferential taxation, ecological market, customs payments, accelerated depreciation
	Regional	Regional environmental programs: waste management, preservation of natural landscapes, restoration of soil cover, forest cover
	Local	Collection certain types of waste (batteries, plastic) etc.
Time	Permanent	Preferential taxation, pollution charges, fines and sanctions for excessive use of resources
	Temporary	Grants, public environmental actions
Form	Fees	Fee for resources, fee for pollutant emissions

	Financial sanctions	Fines, sanctions for pollution and excessive use of resources
	Economic benefits	Tax benefits, lending, eco-labeling, organic production, etc.
	Grants	Grants, subsidies, etc.
Sphere	Economic	Lending, taxation, depreciation rates
	Ecological	Natural resources payments, discharges of pollutants

An important area of economic tools application is its use for the formation and implementation of the socio-psychological mechanism of influence on consumers to ensure a synergistic effect of the interaction of economic instruments and socio-psychological mechanism of influence on consumers in the implementation of greening processes [3]. The components of this mechanism of influence can be defined as follows:

- moral and ethical impact (environmental education, culture, and education);
- public opinion (advertising, charity, and other environmental activities);
- scientific support (R&D, eco-innovation, consulting, and engineering projects) [4].

The use of economic tools for the implementation of the socio-psychological mechanism of influence can be manifested through the media by supporting and stimulating the following measures:

- popularization of ideas of ecologically safe management and increase of the level of ecological education and consciousness of the population through a system of establishments of education and leisure;
 - formation of ecologically-oriented social advertising campaigns;
 - promotion of products of manufacturers who use environmentally friendly production methods and produce environmentally friendly products;
 - providing publishing and printing of popular science, art, and other types of environmental literature;
 - popularization of green tourism and ecologically safe leisure, etc.

We suppose that the priority areas for the development of economic tools for greening will be as follows:

- improving the system of taxation and customs regulation to limit the production and consumption of goods that have an eco-destructive impact on the environment;
- improvement of the system of financial and credit support of greening processes;
- development of innovative market methods of regulating the demand for products, taking into account its environmental friendliness;
- the use of economic tools to ensure socio-psychological methods of influencing greening.

References:

1. D'Haultfœuille, X., P. Givord and X. Boutin (2014), “The Environmental Effect of Green Taxation: The Case of the French Bonus/Malus”, *The Economic Journal*, Vol. 124/578, pp. 444 – 480.
2. Ellis, J., D. Nachtigall and F. Venmans (2019), “Carbon pricing and competitiveness: Are they at odds?”, *OECD Environment Working Papers*, No. 152, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f79a75ab-en>.
3. Hobela V. V. Teoretychnyi analiz ekolohizatsii yak suspilno-ekonomichnoho fenomenu. Efektyvna ekonomika (Theoretical analysis of greening as a socio-economic phenomenon). 2019. № 6. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/44.pdf (дата звернення: 08.03.2021) [in Ukrainian].
4. Syniakovych I. Ekolohizatsiia lisokorystuvannia v konteksti podolannia hlobalnykh ekolohichnykh zahroz : kolektyvna monohrafiia (greening of forest use in the context of overcoming global environmental threats: monograph). Lviv : Kamula, 2014. 592 p. [in Ukrainian].

TOWARDS THE IMPLICIT MODALITY IN TRANSLATION
OF FICTION

*Голубенко Н.І.,
доцент кафедри англійської
і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця
Київський національний
лінгвістичний університет
м. Київ, Україна*

Abstract. *This investigation highlights the key role of implicit modality in translation of fiction text. In this light, implicit ways of expressing modal meanings are of particular interest, since this is one of the most interesting and little-studied phenomena associated with modality. The main points how implicit modality is fully or partially conveyed in the translation of fiction texts.*

Key words: *modality, implicitness, cognitive science, literary translation.*

The notion of multidimensionality of language as a universal human phenomenon has led to the emergence of various ways of transmitting information, among which implicit ways of representing a picture of the world are of particular interest. The phenomenon of implicitness cannot be attributed exclusively to the linguistic sphere, this issue affects the interests of other sciences about the individual's activity, particularly in psychology, cognitive linguistics, and translation studies.

Implicitness is understood as an asymmetry of the plan of content and the plan of expression, the lack of expression of grammatical and lexical-grammatical categories by the usual formal means, or the expression of the plan of content by atypical categories of the plan of expression [1]. In some cases, it is believed that implicitness can manifest itself in the form of a deviation from linguistic norms, unusual use of words, and a mismatch in form and content. This is primarily due to the speech intention of the speaker [2, p. 42-47]. Thus, by implicitness we mean such a way of

representation in which the meaning is not conveyed directly by linguistic means (not verbally expressed), but is extracted from the ratio of the meanings of specific linguistic units, which are part of the investigated syntactic structure. An implicit meaning can only be realized in a context, since it is formed by connecting units that remain outside the context in an unmarked, latent state. The extraction of implicit meanings makes it possible to reveal the entire wealth of implicit means of expressing conditional semantics, to trace the patterns of their distribution and functioning within the framework of a natural language.

In the most general form, the localization of implicit meanings is carried out at the levels of utterance and a full-fledged segment of the text. In our study, we extract such meanings precisely within the boundaries of the text, since here the interaction of linguistic and speech systems, semantics and structure, vocabulary and syntax is most fully expressed, which together serve one or another author's purpose. Implicitness can best be traced on the material of a fiction text. Many of the unique properties of artistic discourse make it productive for the study of the phenomenon of implicitness.

A naive picture of the world that finds its reflection in language, is considered to be not only as a set of images and concepts formed on the basis of life experience of native speakers, but also as a certain structure of the world. At the same time, vocabulary of language expresses the figurative-axiological component of the picture of the world, and the grammar responsible for the structural characteristics of the text space is generated by the language personality. According to the main thesis of cognitive linguistics about the interpretive nature of linguistic thinking, a person does not reflect the surrounding reality in words, but presents it through the prism of his/her perception at a certain angle, which determines the existence of linguistic universals derived from linguistic creative activity, from which the grammatical category of modality is distinguished. Traditionally, modality is understood as “the expression of the speaker's attitude to the situation described by him” [3, p. 123]. In the aspect of cognitive

linguistics, modality is the fundamental basis for the implementation of speech activity, it is the need for the speaker to put himself in relation to the linguistic world that he creates.

The presence of the category of modality in all languages determines the emergence of certain problems associated with the transfer of “modal segments” from one language to another with the most complete preservation of all modal meanings. In the process of translating over-phrasal unity or texts containing explicitly presented modal meanings from one language becomes another main task to find a corresponding modal equivalent, which with the greatest accuracy will be able to convey all the modal shades expressed in the original. However, in literary text, along with the explicitly expressed meanings often contain the presence of implicit, hidden fragments of information. In this case, we can talk about the subtext, that is the phenomenon of implicit language content.

Implicit content can appear in an isolated statement. The problem of transferring implicit modal meanings in the translation process needs the study of a broader context. Thus, it becomes necessary to establish what allows you to preserve hidden modal meanings, to what extent it is possible to convey the meanings implicitly embedded in the message during translation.

It is worth to mention that implicit information has no direct verbal expression, but its content becomes known due to implication – the extraction of the unspoken from the expressed utterance, that is, from the components of semantics, represented in linguistic forms of speech units (text) or their elements. In other words, the entire set of grammatical and lexical-grammatical categories has significant implicit potential.

The polysemy is a linguistic phenomenon, including linguistic and speech aspects, as a result of which scientists distinguish linguistic and speech polysemy. The focus of our attention is on speech polysemy, which is defined as a simultaneous realization of multiple values (without indicating the preferred choice from the context side) due to the consequence of the absence of referential

restrictions. The latter can be situational, lexical and morphological constraints. Taking into account the fact that speech polysemy arises in the process of actualization of linguistic polysemy in speech, we can single out the most common type of linguistic polysemy, which forms the basis of speech polysemy – lexical polysemy. The presence of referential restrictions in the micro- and macro-context helps to highlight a particular meaning of a lexical unit with a greater degree of certainty, and therefore, to choose more accurate equivalents in the translation process from one language to another and greatly facilitates the isolation of implicit meaning, inherent in the context. Thus, it contributes to the preservation of the implicit meaning in the translation text.

All of the above mentioned allows us to conclude that the translation of modal values in the translation process is possible regardless of how these modal values are presented: explicitly or implicitly. Preservation of implicit meanings during the transmission to another language is directly related to the phenomenon of speech polysemy, with the absence of referential restrictions, or their different composition in micro- and macro-contexts, and also with stylistic devices in which it is realized. Based on this statement, we can come to the following conclusion: the fewer the meanings of a particular lexical unit or the more referential constraints present in the context, the more opportunities to retain implicitly.

References:

1. Abraham W. Covert modality in typology. *In Covert Patterns of Modality*, Werner Abraham & Elisabeth Leiss (eds), 2012. pp. 386–439. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars
2. Ermakova E. V. From general principles of thinking to implicit polysemy of literary text. *Vestnik Chel. SU*. 2007. No. 22, Issue. 17, pp. 42-47.
3. Palmer F.R. *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986. 243 p.

THE PLACE OF THE MILITARY-INDUSTRIAL COMPLEX IN
THE COUNTRY'S DEFENSE SYSTEM

Hrabinskyi V. O.,

*Postgraduate student of the first year of study
at the department of history*

M.P. Drahomanov National Pedagogical University

Abstract: *The place and role of the military-industrial complex in the country's defense system are analyzed. In particular, the issue of the influence of the military-industrial complex on the domestic policy of the state is covered. The social aspect of this problem is also revealed*

Key words: *military-industrial complex, defense capability of the state, domestic policy of the state*

The urgency of the study stems from the foreign policy situation that has developed around the territorial integrity of Ukraine, against which an act of aggression was carried out by the Russian Federation, as a result of which the country is at war. The presence of a powerful military-industrial complex can significantly affect the course of the confrontation and strengthen the state's defense capabilities. After all, it is thanks to the developed military-industrial complex that the country can meet the needs of defense structures and produce a sufficient number of modern weapons and equipment.

Having studied the role and place of the military-industrial complex in the defense system of the world's leading countries, it is possible to develop a clear strategy for the modernization and development of the military-industrial complex of Ukraine.

This problem is covered in the works of representatives of various specialties. The definition of the term of the military-industrial complex is given in the work of V. Smolyanyuk "Military-Industrial Complex" [1], the place of the MIC in the system of international relations is considered in his research O. Parkhomchuk [2]. The history of the formation of the military-industrial complex is studied by V. Holovko [3].

Peculiarities of the theoretical substantiation and creation of

the military-industrial complex are revealed by S. Rosen in the work "Testing the Theory of the Military-Industrial Complex" [4].

The purpose of the study is to highlight the place and role of the military-industrial complex in the defense system of the country.

After the end of the Second World War, international relations continued to develop in line with the confrontation of the two ideologies. In the context of the Cold War, the heads of state abandoned open confrontations and focused on increasing military power.

Naturally, the creation and development of the military-industrial complex (MIC) was a priority in the strategic plans of the countries, because the ability to produce weapons and military equipment in sufficient quantities and at the appropriate level is a significant indicator of power and allows the country to compete confidently in the international arena.

To better understand the phenomenon of military-industrial complex, it is necessary to give a definition of this concept, in the literature we read that it is a set of enterprises and organizations of a country that manufacture weapons and military equipment for the armed forces of the state and for export [3].

The term MIC was first used by Dwight Eisenhower in his farewell speech in 1961, where he stressed the need to be careful in the development of the military-industrial complex, so as not to lose control over this structure, which would lead to crises in the future [5].

It is worth noting that despite the similarity of the tasks assigned to the military-industrial complex, each state has chosen its own path of its creation.

Traditionally, the military-industrial complex includes rocket and space, shipbuilding, armored, electronic and other branches of military production. The military-industrial complex has a rather complex structure, combining research institutes, design organizations, government agencies, structural units of the armed forces and defense industry, which coherently develop a strategy to improve the country's defense capabilities and work to provide the military with the necessary weapons and equipment.

Given the specifics of production, some units of the military-industrial complex work in compliance with a special regime of safe operation and protection of state secrets.

The military-industrial complex occupies a prominent place in the system of defense capabilities of the state, because the presence and development of such a system depends on the country's ability to defend its territory and the ability to provide and modernize the military sector. It is clear that the MIC requires the investment of significant resources and the work of a sufficiently large and powerful group of specialists in relevant fields. The military-industrial complex has a significant impact on the social sphere, but for the most effective functioning of this system it is necessary to ensure a proper perception of this phenomenon among the citizens of their own state. Only coordinated actions of the leadership and support of society will contribute to the modernization and strengthening of the military-industrial complex, which in turn will improve the defense capabilities of the state.

References:

1. Smolyanyuk V. Military-industrial complex / V. Smolyanyuk. – Kyiv: Parliamentary Publishing House, 2011. – (Political encyclopedia).
2. Parkhomchuk O. Military-industrial complex / O. Parkhomchuk. – Kyiv: Knowledge of Ukraine, 2004. – (Ukrainian diplomatic encyclopedia).
3. Golovko V. Military-industrial complex / V. Holovko. – Kyiv: Naukova dumka, 2003. – (Encyclopedia of the History of Ukraine).
4. Rosen S. Testing the Theory of the Military-Industrial Complex / S. Rosen. – Lexington: 1973.
5. Ambrose S. Eisenhower. Soldier and President / S. Ambrose. – M, 1993.

МОДЕЛЮВАННЯ В ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Дегтярєва Т. О.,

канд. філол. н, доцент кафедри

Коньок О. П.,

старший викладач кафедри

кафедра мовної підготовки іноземних громадян

Сумський державний університет

м. Суми, Україна

Анотація. *Висвітлюється роль моделювання в процесі навчання студентів-іноземців української мови, його важливість як методу, що забезпечує ефективне опанування навчального матеріалу інофонами.*

Ключові слова: *моделювання, мовленнєві уміння, навчально-науковий текст, логіко-структурна схема*

Важливою складовою оволодіння майбутньої спеціальністю студентами-іноземцями є їхня лінгвістична підготовка, яка, крім засвоєння певного лексично-граматичного мінімуму, передбачає й сформованість таких комунікативно-мовленнєвих умінь, як уміння моделювати, прогнозувати та аналізувати змістовно-логічну схему навчального тексту.

Моделювання – це вивчення певного об'єкта за допомогою спостережень або експериментів, проведених з його моделлю. Основою процесу моделювання є використання моделей [1, с. 92]. Модель – це матеріальний або ідеальний об'єкт, який замінює досліджувану систему і адекватним чином відображає її суттєві сторони [2].

Моделювання широко використовується в різних галузях знань, зокрема в методиках викладання окремих дисциплін, до яких належить і методика викладання української мови як іноземної (УМІ).

Розрізняють наочне (таблиці, схеми), знакове (умовно-графічне) і математичне моделювання. У методиці УМІ з метою

формування різних мовленевих умінь студентів широко використовується наочне та знакове моделювання [3, 4, 5].

Стосовно мовленевих умінь звернення до символічно-умовного способу передачі інформації є особливо актуальним, оскільки це форма наочного зображення найбільш складних зв'язків, залежностей, внутрішньої логіки досліджуваного явища. Необхідно зазначити, що моделювання як метод навчання отримує тут принципово інше наповнення. Це пов'язано перш за все з тим, що всі види мовленнєвої діяльності: слухання, читання, письмо і говоріння – реалізуються на текстовому рівні.

Текст як результат вмотивованої цілеспрямованої розумово-мовленнєвої діяльності реалізується у вигляді конкретних мовленевих творів, для яких характерна чітка структурованість як з погляду змісту, так і з погляду формального відображення. З погляду змісту вона виявляється через порядок розташування його змістових одиниць, з погляду формального відображення – через порядок розташування компонентів його форми, тобто через жанрово-композиційні особливості тексту.

Тому, розпочинаючи роботи з текстами за тією чи іншою темою, у межах того чи іншого жанру, у першу чергу необхідно створити структурно-логічний еталон (модель), за допомогою якого студенти могли б отримувати інформацію з будь-якого дискурсу. Створення логіко-структурних схем (моделей) текстів ґрунтується на докладному аналізі їх змісту, при цьому текст розглядається як ієрархія підтем, що послідовно розкривають основну тему, зазначену, як правило, у заголовку.

У методичному плані принципово важливим є те, що логіко-структурні схеми відображають особливості жанрового різноманіття навчально-наукових текстів: текстів-дефініцій, текстів-описів (науки, матеріалу, речовини, приладу, явища, процесу, проблеми, наукового дослідження), текстів-характеристик, текстів-роздумів тощо [5].

Як показує досвід, робота зі схемами того чи іншого виду в іноземній аудиторії допомагає сформувати в студентів загальне уявлення про внутрішню логіку текстів певного типу,

уміння свідомого репродукування текстів такого типу, що значно полегшує процес навчання й одночасно стимулює до саморозвитку та рефлексії. Студенти отримують можливість свідомо оцінювати кожен новий текст з погляду його відповідності тій чи іншій логіко-структурній схемі, виявляти щоразу загальні особливості теми, самостійно створювати тексти за відомими моделями.

Література:

1. Морзе Н. В. Інформатика : підруч. для 9 кл. загально-освіт. навч. закладів. Київ: УОВЦ «Оріон», 2017. 208 с.
2. Саєнко М.С. Моделювання як метод наукового пізнання, типи моделей. URL.: http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/um-sa/10711/1/Modeluvannya_yak_metod_naykovoho_piznannya.pdf
3. Бахтина Л. Н., Кузьмич И. П., Лариохина Н. М. Обучение реферированию научного текста. Москва: Русский язык, 1990. 116 с.
4. Майер Р. В. Компьютерное моделирование: учеб.-метод. пособие для студентов педвузов. URL.: http://maier-rv.glazov.net/КМ/Mayer_Komp_mod1.pdf
5. Фридман Л. М. Наглядность и моделирование в обучении. Москва: Знание, 1984. 80 с. URL.: http://pedlib.ru/Books/5/0155/5_0155-23.shtml#book_page_top

ІНОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Деренько В.М.,

викладач, кандидат педагогічних наук
ВСП «Івано-Франківський фаховий
коледж фізичного виховання
Національного університету
фізичного виховання і спорту України»
м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація: в цій статті аналізується вплив інноваційних методів навчання на творчий розвиток школярів.

Аннотация: в этой статье анализируется влияние инновационных методов обучения на творческое развитие школьников.

Summary: this article analyzes the impact of innovative teaching methods on the creative development of pupils.

Ключові слова: інновація, комунікативна компетентність, інтерактивність, діяльність.

Сучасний етап розвитку нашої держави вимагає від підростаючого покоління гнучкості, комунікабельності, швидкої адаптації до різноманітних життєвих ситуацій, критичного мислення, вміння долати конфлікти та бути готовими до міжкультурного та міжособистісного спілкування і співробітництва. Володіння навичками іншомовної мовленнєвої компетенції стало розглядатися як засіб соціалізації, засіб, що об'єднує держави і народи. Саме тому сьогодні необхідно приділяти серйозну увагу ефективності та якості процесу навчання іноземних мов. І першочерговим завданням учителя є створення таких умов для навчання, де школярі, без шкоди для себе, могли б «потренуватися», «спробувати» себе у дорослих життєвих ситуаціях.

Низка вчених визначають інтерактивне навчання як одну з форм діалогового навчання: інтерактивність (від англ. *interaction* - *взаємодія*) – означає здатність взаємодіяти чи знаходитись у

режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною).

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів; це - співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці) [4, с. 5], де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Інтерактивне навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу вчителю стати лідером колективу.

Мета інтерактивного навчання – створити комфортні умови навчання, за яких учень відчуває успішність, свою інтерактивну досконалість, що робить продуктивним сам освітній процес.

Переваги інтерактивного навчання перед традиційним:

- у роботі задіяні усі учні класу;
- учні навчаються працювати у команді;
- формується доброзичливе ставлення до опонента;
- кожна дитина має можливість пропонувати свою думку;
- створюється «ситуація успіху»;
- за короткий час опановується велика кількість матеріалу;
- формуються навички толерантного спілкування;
- вміння аргументувати свій погляд, знаходити альтернативне рішення проблеми.

Процес оволодіння учнями іноземною мовою, на відміну від оволодіння рідною, цілеспрямований, оскільки вчитель самостійно вибудовує його за навчальним планом та реалізує під час спілкування на уроках. Навчати учнів спілкуватися іноземною мовою необхідно з перших уроків, коли у дітей ще не накопичений запас мовних засобів.

Основною метою навчання іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетенції, яка передбачає вміння вико-

ристовувати іноземну мову як засіб спілкування у різноманітних сферах життя.

На уроках англійської мови варто використовувати методи, що стимулюють учнів до творчої, продуктивної праці, викликають прагнення до активних дій, спілкування і висловлювання власних думок англійською мовою. Означеним вимогам найкраще відповідають саме інтерактивні методи навчання, які можна розглядати як творчі види діяльності, що дозволяють створювати ситуації мовленнєвої взаємодії, сприяють удосконаленню комунікативного досвіду учнів. Творчі комунікативні завдання можуть виконуватись у різних формах, зокрема індивідуально та колективно (парна, групова робота). Найбільш повно це виявляється під час проведення рольових тематичних ігор, проектної роботи, у процесі вирішення навчальних мовленнєвих ситуацій, змістом яких передбачається монологічне, діалогічне й полілогічне спілкування учасників навчального процесу. Види діяльності, що активно впроваджуються у процес навчання іноземних мов сучасної середньої школи, переконливо свідчать про наявність тенденцій до використання розвиваючого навчання, переорієнтації його видів з предметного на процесуальний і мотиваційний аспекти [3, с. 31].

Під час вивчення англійської мови, ефективними інтерактивними технологіями навчання, що сприяють формуванню комунікативної компетенції учнів, є робота в парах, трійках, змінювані трійки, «карусель», «акваріум», «велике коло», «мікрофон», незакінчені речення, «мозковий штурм», аналіз проблеми, «мозаїка», коло ідей, розігрування ситуації в ролях (рольова гра, імітація), дискусія, ток-шоу тощо. Запропоновані технології та їх складові можна результативно використовувати як на уроках засвоєння, так і застосування знань, умінь і навичок. Крім того, елементи інтерактивних технологій можна застосовувати одразу ж після викладу вчителем нового матеріалу, замість опитування, на уроках, які присвячені застосуванню знань, умінь і навичок.

Використання на уроці запропонованих інтерактивних технологій сприятиме: ефективному повторенню вивченої

лексики, поповненню словникового запасу; глибокому засвоєнню навичок правильної артикуляції; розвиткові уваги, пам'яті, мислення; формуванню вмінь працювати в парах, групах тощо.

Варто зазначити, що використання інтерактивних технологій передбачає й виникнення певних проблем:

- для вивчення навіть невеликого за обсягом матеріалу витрачається багато часу;
- учні часто не мають власної думки, а якщо і мають, то соромляться висловлювати її на весь клас;
- часто учні не вміють слухати інших, об'єктивно оцінювати їхню думку;
- учням важко змінювати методи роботи;
- лідери малих груп зазвичай беруть ініціативу у свої руки, а слабші учні відразу стають пасивними
- учні, які не володіють достатнім лексичним запасом, мають труднощі з висловлюванням власної думки англійською мовою;
- результати роботи учнів не завжди виявляються ефективними, і їх складно передбачити;
- часто виникає необхідність подальшої корекції знань, умінь та навичок.

З вищесказаного слідує, що введення інтерактивних методів та прийомів навчання має бути поступовим, починатися з простіших, паралельно застосовуючи як фронтальні, так і групові методи, враховуючи вікові особливості учнів. Щоб залучити учнів до активної мовленнєвої взаємодії, їм слід завжди пояснювати, що кожна думка є важливою, що всі вони є партнерами спілкування.

Вміле застосування інтерактивних прийомів у навчанні сприяє формуванню навичок критичного мислення та пізнавальних інтересів учнів. Діти починають почувати себе впевнено, вільно висловлювати свої думки і спокійно сприймати зауваження, вважати себе активними учасниками навчального процесу.

Інтерактивні методи сприяють ефективності та якості навчального процесу. На інтерактивних уроках учні мають змогу:

- розширити свої пізнавальні можливості;
- засвоювати велику кількість матеріалу за короткий проміжок часу;
- взаємодіяти з учителем як рівноправним учасником ситуації;
- працювати у команді;
- висловлювати власну думку;
- створювати «ситуації успіху».

Використання інтерактивних технологій навчання на різних етапах уроку іноземної мови – це не лише спосіб підвищити мотивацію учнів до вивчення мови, але й покращити атмосферу у класі, яка сприятиме співробітництву та порозумінню між учнями та вчителем. Взаємна довіра, рівноправність, партнерство у спілкуванні викликає в учнів задоволення від навчального процесу, бажання брати в ньому участь. Однак, потрібно постійно контролювати процес досягнення поставлених цілей, а у випадку невдачі змінювати тактику роботи, шукати та виправляти недоліки.

Інтерактивні методи не повинні стати самоціллю – вони мають бути засобом для створення комфортної атмосфери, яка дасть змогу реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні.

Література:

1. Інноваційні технології навчання від А до Я / упор. В. Волкова. – К. : Шкільний світ, 2011. – 96 с.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-ге, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови / В. Редько // Рідна школа. – 2011. – № 8-9. – с. 28-36.
4. Шевченко Є. Використання інтерактивних технологій для розвитку пізнавального інтересу на уроках англійської мови / Є. Шевченко // Англійська мова та література. – 2005. – № 24. – С. 4–6.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ
ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ МАЙБУТНІМ
БІОЛОГАМ

Дехтярьова О.О.

*кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри природничих дисциплін*

Дерюшева К. С., Шимко О. С.

*студентки психолого-педагогічного
факультету, спеціальність 091 Біологія*

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

Анотація: При викладанні освітніх компонентів здобувачам освіти приділяється увага інтерактивним методам навчання, які дозволяють активувати критичне мислення, стимулювати розвиток самостійності в пошуку рішення навчальних задач.

Ключові слова: *смарт інструменти, методи навчання, дистанційне навчання.*

В умовах сучасного соціального середовища здобувачам освіти необхідно не тільки мати набір знань з певних предметів, але й орієнтуватися в інформаційному полі. Реалізація компетентнісного підходу дозволяє реалізувати можливості для розвитку соціально активної та ділової особистості у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» для спеціальності 091 Біологія.

Смарт інструменти в останні роки стали одним з найбільш ефективних засобів розвитку пізнавальної і дослідницької діяльності, і у поєднанні з традиційними технологіями, методами і засобами, вони забезпечують умови для навчання у будь-якій області. В наші часи вже неможливо уявити собі сучасний заклад освіти без нових інформаційних технологій. [1, с. 560].

При викладанні освітніх компонентів майбутнім біологам в нашому закладі приділяється увага інтерактивним методам

навчання, які дозволяють активувати критичне мислення у здобувачів освіти і стимулювати розвиток самостійності в пошуку рішення навчальних задач. Такі методи навчання дозволяють розвинути вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, а також оцінювати інформацію з різних боків [2, с. 123].

Самостійне опрацювання отриманої інформації, дає можливість майбутнім біологам проявити свої здібності та індивідуальність при вивченні таких освітніх компонентів як: «Зоологія», «Анатомія людини та гістологія», «Основи сучасної біології», «Фізіологія людини і тварин», «Фізіологія вищої нервової діяльності» тощо.

При поясненні нового матеріалу викладачами кафедри природничих дисциплін використовуються інфографіка, слайд-шоу, відеофрагменти, 3D-малюнки і моделі органів та систем живих організмів, інтерактивні моделі та малюнки, які демонструють за допомогою мультимедійного проектора на екран. Також за допомогою тестувальних систем проводиться контроль знань з різних освітніх компонентів [3, с. 110].

При організації лабораторних робіт використовується поєднання комп'ютера з реальним експериментом. При цьому слід зазначити, що при використанні комп'ютера здобувач освіти отримує набагато більше можливостей самостійного планування експериментів, їх здійснення та аналізу результатів у порівнянні з реальними лабораторними роботами.

Інтерактивні технології тісно пов'язані з інформаційними технологіями, дистанційною освітою, з використанням Інтернет-ресурсів, а також електронних підручників, довідників, електронних зошитів, роботою в режимі онлайн.

Спалах COVID-19 привів до того, що велика частина світового співтовариства вищої освіти раптово виявилася втягнутою в незапланований експеримент з переходом на онлайн-навчання. Інформаційні технології несподівано для всіх учасників навчання стали незамінною та найважливішою річчю для продовження безперервного освітнього процесу. Важливими вимогами до системи стали її надійність, пропускна здатність Інтернет-каналів,

простота створення та розміщення контенту, доступність сервісів і платформ для викладачів та здобувачів освіти.

Викладачі кафедри природничих дисциплін швидко впровадили дистанційне навчання, завдяки заздалегідь встановленому знайомству з необхідними інструментами, підходами до навчання і методами онлайн-навчання [4, с. 386].

Отже, впровадження інтерактивних форм навчання - одне з найважливіших напрямків вдосконалення підготовки майбутніх біологів в сучасному вузі. Для здобувача освіти нового часу недостатньо бути компетентним у своїй галузі знань, необхідно використовувати методичні інновації в освітньому процесі, які на сьогоднішній день пов'язані із застосуванням інтерактивних методів навчання.

Впровадження інтерактивних технологій в навчальний процес змінює методику навчання освітніх компонентів біологічного направлення, дозволяє поряд з традиційними методами, прийомами і способами використовувати моделювання біологічних та хімічних процесів, які відбуваються в організмі людини, тварин та рослин. Слід звернути увагу на те, що в ході підготовки заняття на основі інтерактивних форм навчання викладач вибирає найбільш ефективні і відповідні форми навчання для вивчення конкретної теми, поєднує кілька методів навчання для вирішення проблеми, що, безсумнівно, сприяє кращому осмисленню навчального матеріалу здобувачами освіти.

Література:

1. Дехтярьова Ю.О., Дехтярьова О.О., Пальчик О.О. Здоров'я і безпека студентів у світі інтерактивних комп'ютерних технологій. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загально-освітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя, № 56-57(109-110). 2017. 560 с.

2. Дехтярьова О.О., Кошман А.О., Полетуха Т.В. Використання іновативних технологій на уроках біології. Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі: Міжнародна науково-практична конференція, м Полтава, 19-20 травня 2016 року: тези доповіді. 2016. 123 с.

3. Фурса І.В., Дехтярьова О.О. Компетентнісно-інтегративний підхід у процесі підготовки кваліфікованих учителів у системі вищої освіти. Регіональна науково-практична конференція, м. Харків, 11 травня 2017 року: стаття. 2017. 110 с.

4. Дехтярьова О.О., Реалізація онлайн-навчання викладачами кафедри природничих дисциплін у умовах соціального дистанціювання. Забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах упровадження ідей Нової української школи. Міжнар. Наук.-практ. онлайн-конф. (Прилуки 6-7 травня 2020 року). Прилуки, 2020. 386 с.

УДК 811.111

Філологічні науки

МОВЛЕННЄВІ АКТИ КОНФЛІКТУ

Єгорова О. В.,

к. п. н., доцент,

ХНПУ імені Г.С. Сковороди,

Харків, Україна

Анотація: У статті висвітлений комунікативно-прагматичний аспект конфліктної взаємодії. Розглянуто особистісний і мовний компоненти комунікативного конфлікту; схарактеризовані ознаки конфліктних мовленнєвих актів. Представлений матеріал про комунікативні стратегії й тактики в конфліктних ситуаціях.

Ключові слова: комунікативний конфлікт, мовленнєвий акт, комунікативна стратегія, комунікативна тактика.

Конфліктом (від. лат. *conflictus* - зіткнення) є зіткнення інтересів, мотивів, тенденцій, суб'єктів суспільного життя [1, с. 299]. Таке міжособистісне зіткнення або дисгармонія виливається в актуалізацію протиріччя, мотивація якого зумовлена суперечливими цінностями, метою, нормами та інтересами учасників конфлікту. Коли учасники конфлікту залучаються до процесу діалогічного спілкування, конфлікт стає комунікативним.

Основною причиною виникнення комунікативного конф-

лікту постає нерозуміння учасниками спілкування один одного, зокрема із-за неузгодженості ціннісних орієнтацій, моральних норм, поглядів, переконань; індивідуальних очікувань і позицій; неузгодженості у розумінні, інтерпретації інформації; незгодженості цілей, засобів і методів діяльності [2, С. 398]. Так, комунікативний конфлікт – це ситуація, у якій має місце зіткнення різних для партнерів по спілкуванню комунікативних цілей, що виявляється у мовленнєвій протидії комунікантів один одному з огляду на розбіжні інтереси, думки і погляди, комунікативні наміри та настанови, а також унаслідок різних ментальних моделей світу партнерів по міжособистісній взаємодії [3, с. 48]. Відтак, в додаток до особистісної природи комунікативного конфлікту визначається й його мовна природа, що представлена лексиконом суб'єкта комунікації - всім запасом слів й словосполучень, якими він користується в процесі вербальної комунікації. При цьому враховується як кількість лексичних одиниць, так і володіння мовою згідно прийнятих норм, зокрема порушенням правил словобудови, граматики та вимови [4, с. 26]. До того ж неуспішність комунікації й неможливість інтерпретувати зміст висловлень може бути зумовлена різними мовами, якими спілкуються мовці, міжмовною омонімією, невідповідністю стилю мовлення і ситуації спілкування, змісту чи формі викладу, а також і фонетичним нерозумінням, що спричиняється невиразним і швидким мовленням, звуками-паразитами, дефектами мовлення і т. ін. [5, с. 105-106].

Зазначені особистісні непорозуміння, розбіжності та комунікативні порушення, маючи в собі конфліктогенний потенціал, не тільки виступають причиною провокування конфліктів, їхньої інтенсифікації, але й можуть призводити до часткового або цілковитого провалу акту спілкування. Міжособистісний конфлікт ліпше за все розкривається в негативних оцінних реакціях суб'єктів спілкування. Експліцитна й імпліцитна, безпосередня й опосередкована негативна оцінка опонента в конфлікті є знаком сили емоційного впливу на нього, визначає особливості розвитку й завершення міжособистісного конфлікту

[6, с. 42]. То ж будь-яка комунікативна ситуація, що містить в собі негативну оцінку виявляється потенційно конфліктною.

Цілеспрямовані конфліктні мовленнєві дії суб'єктів спілкування знаходять своє відображення в конфліктних мовленнєвих актах. Такими мовленнєвими актами є мовленнєві акти негативною оцінної кваліфікації та негативною реакції, тобто будь-якого негативною реагування на висловлювання або пропозицію, серед яких: мовленнєвий акт заперечення, заборони, спростування, відмови, несхвалення, глузування, погрози, звинувачення, незгоди, осуду, докори, опору, образи, прокльону, шантажу, догани, дискредитації, наказу, критикування і т.ін.

Конфліктні мовленнєві акти виражають різну ступінь негативною оцінки суб'єкта мовлення та очікуваною реакції. Так, метою несхвалення та осуду виявляється визнання адресантом своєї помилки та корегування своєї поведінки в майбутньому, в той час як несхвалення передбачає твердження негативною ставлення до об'єкту оцінки. Ступінь енергійності при осуді вище, ніж при несхваленні, що пов'язується з досягненням корективної мети. Соціальний статус суб'єктів спілкування має важливість виключно при осудженні (можливість осуду зверху вниз, знизу вгору і при спілкуванні рівностатусних партнерів) [7, с. 50-51].

Реалізація конфліктного мовленнєвого акту включає в себе певну кількість стратегій і тактик. Наприклад, мовленнєвий акт погрози реалізується через: стратегію переконування (тактики наполягання і аргументації); стратегію дискредитації (тактика образи і інвективна тактика); стратегію маніпуляції (тактики роз'яснення, встановлення довіри та експлуатації моральних цінностей адресата); стратегію вербального насилля (тактики наказу та заборони) [8, с. 17]. Саботаж, в свою чергу реалізується через стратегію ухилення (тактики відходу від відповіді, зміни теми, контролю над темою та інше), стратегію ігнорування (тактика мовчання) або стратегію відкритого негативною ігнорування (тактики критики, відмови, обурення, образи, заперечення) [9, с. 10].

Вибір стратегій і тактик більшою мірою залежить від індивідуальних особливостей та соціальних установок учасників комунікативного конфлікту, а також від стадії конфлікту, яких, як відомо, декілька – назрівання, дозрівання (напруження), піку, спаду та вирішення конфлікту. Так, на стадії вирішення конфлікту може бути ефективними: стратегія компромісу (при усвідомленні суб'єктами конфлікту неможливості одночасного задоволення їхніх потреб; необхідності прийняття хоча б тимчасового рішення і відсутності часу на тривале обговорення) та стратегія переговорів (дозволяє опонентам знайти спільну мову через нейтралізацію агресії, дає час на обмірковування причин конфлікту й пошуку нових рішень; затягування ж переговорів може призвести до ескалації конфлікту) [10, с. 25]; стратегія вибачення (наприклад, тактики каяття, виправдовування, визнання своєї провини та ін), стратегія примирення (наприклад, тактики зустрічного питання, прохання адресанта про примирення) та інші. Як правило, в процесі конфлікту суб'єктами використовуються комбінації стратегій, дуже рідко домінує лише одна з них.

Література:

1. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ, 2002. 742 с.
2. Шрагина Л. И. Анатомия конфликта, или возможна ли толерантность? *Технология творческого мышления*. М., 2008. С. 394–404.
3. Бігунов Д.О. Психологічний аналіз конфліктних комунікативних ситуацій. *Проблеми сучасної психології*. Випуск 41. Кам'янець-Подільський, 2018. С. 40–52.
4. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. М., 1987. 363 с.
5. Войцехівська Н.К. Роль комунікативних бар'єрів у виникненні конфліктного дискурсу. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2015. Вип. 38. С. 103-108.

6. Білоконенко Л.А. Українськомовна репрезентація між особистісного конфлікту: дис. ... докт. філол. наук: 10.02.01 – «Українська мова». Дніпро, 2016. 454 с.

7. Миронова М.В. Конструкции неодобрения и порицания в современном английском языке : дисс. ... канд. філол. наук: 10.02.04 – «Германские языки». Ярославль. 2016. 188с.

8. Пономаренко О.О. Мовленнєві акти погрози в сучасному англomовному діалогічному дискурсі: когнітивно-прагматичний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – «Германські мови». Харків, 2019. 22 с.

9. Андреева В.Ю. Стратегии и тактики коммуникативного саботажа: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. філол. наук: спец. 10.02.19 – «Теория языка». Курск, 2009. 23с.

10. Дяченко Н. Конфлікти: комунікативно-прагматичний аспект. *Філологічний часопис*. Вип. 1(13). 2019. С.21-31.

Philological sciences

PECULIARITIES OF REALIA TRANSLATION FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

Zhytnyk Anna

a 3rd year student

Dnipro Oles Honchar National University

Dnipro, Ukraine

Annotation: *The article examines realia as a translation problem. In the course of the scientific work difficulties and ways of realia translation have been analyzed.*

Keywords: *realia, adequacy, source and target text, translation, ways of translation.*

Translation of realia is very interesting and at the same time challenging task as it requires knowledge of culture, traditions, political life, history, social order and so on. The peculiarities of the culture may be unknown to the definite person from a foreign country that may result in inadequate interpretation of the text and

be perceived wrongly. So the translator is that very person responsible for the “clear”, adequate translation and their main task is to provide adequacy of the target text.

Adequate translation doesn't mean word-for-word or literal translation. It means the correspondence of the target text to the original text, including the expressive means in translation. In other words, translation shows the mentality or cultural peculiarities of the source language with the comprehensible methods of the target language.

Knowing of cross-cultural differences plays a significant role for translators because some cultural peculiarities may be present in the source language but absent in the target language. Then a translator should adapt the text for the target audience. When a translator does not have enough figurative means to translate the source text, he can explain some notions or realia in the notes and comments.

Many researchers investigated the nature of realia as well as difficulties of their translation. But this problem remains relevant as society is constantly developing and new realia are emerging.

Firstly, it is essential to understand what realia mean. There are several definitions of realia. In compliance with the definition taken from an explanatory dictionary, realia are “any objects of material culture” that may convey the cultural identity of the native-speaking population [2, p. 858].

In the theory of translation, realia are used in two senses. In compliance with the first sense, realia denote things specific to a certain culture. They are holidays, customs, traditions, geographic places, personal names etc. And following the second sense, realia are words that denote these things [4, p. 481].

Realia are classified according to many factors. Famous Bulgarian translators S. Vlahov and S. Florin define inner and outer realia [2, p. 59]. Outer realia are alien to both languages. To illustrate, the word “fjord” is the outer realia for both English and Ukrainian languages, however it is native to the Norwegian language. Inner realia are native to the source language, but alien to the target language.

In compliance with the second classification, two strategies of realia translation were defined: linguistic and interpretive. The first one is the strategy of linear translation maintaining the structure and form of the text. The interpretive strategy is conveying of the rational and emotional components of the sense of the original text with its further reproducing by means of the target language [5, p. 124].

There are various means of realia translation. The most common are transcribing, transliteration, calquing, descriptive translation and so on.

Transcribing and transliteration convey sound or graphic form of the source language by means of the target language. Due to these translating methods some expressive capabilities may be created: in the context of native words, transcribed or transliterated word is perceived as alien and it gives the denoting subject the connotation of originality.

On the other side, these methods should be used very carefully because over-saturation of the text with transcribed or transliterated realia alienates the reader from perceiving the original text. For example, proper names, names of companies, brands, manufacturers, cities, streets, names of cars and so on are usually transcribed or transliterated [3, p. 155]: New York – Нью-Йорк, Wall-Street – Уолл-Стріт, Microsoft – Майкрософт, Mustang – Мустанг etc.

Calquing is literal or word-for-word translation. To illustrate, skyscraper – хмарочос, Cape of Good Hope – Мис Доброї Надії, people of good will – люди доброї волі etc.

Descriptive translation is a method when a word is changed into a word combination in the target language, conveying adequately the sense of the word. For example, an eye-opener – те, що відкриває людині очі на дійсний стан речей.

Nevertheless all these ways of translation are almost never used separately from each other, they are usually combined because if we use only transliteration, for example, the target text may lose its national peculiarity, and, conversely, may be overfilled with the foreign words that will make the perception of the target text worse.

Realia are widely used in fiction literature. As an example, Stephen King's stories contain a large amount of realia. They characterize national reality, customs, traditions, culture, society, stereotypes of Americans from the second half of the 20th century till the beginning of the 21st century [6, p. 199]. They can be divided into two types: realia that are phraseologies and realia when there are referents.

The example of the first type is “to get somebody off the hook” that is translated into Ukrainian as “прийти на виручку”. Given that different languages contain various phraseologies, they can have diverse shades of meaning. And the key point for a translator is to select the most appropriate variant in order the shade of meaning and associations were transmitted with the highest precision [6, p. 200].

To illustrate the second type, we can use such English words as “burgers, hooch, soft-pretzel, hot dogs, Lebanon baloney, slacks, hitchhiker, auxiliary cop, jalopies, cheerleaders”. Ukrainian translations can be adopted in a manner understandable for a reader without any explanations: “бутерброди, котлети, самогонка, солоні кренделики, сосиски, сервелат, штани, якийсь чоловік, помічник поліцейського, допотопні авто, актив вболівальників”. But in such a way they don't maintain the special culture features of the USA.

In addition, Stephen King's works contain a large amount of realia which denote proper names and contain cultural allusions, to illustrate, Church is cat's name from the King's story “Pet Semetary” that comes from the name of British prime-minister Churchill [3, p. 154].

Taking into consideration everything mentioned above, we may reach the conclusion that realia are objects or phenomena of material culture that do not have lexical equivalents in other languages and sometimes may be challenging for translators. At the same time they provide a very interesting and extraordinary layer of vocabulary. Therefore, a translator should find the most appropriate equivalents, choose the most suitable words and stylistic means in the target text to convey all the beauty of the source text.

References:

1. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Международные отношения. №1. 1980. С. 5-79. URL: <http://maxima-library.org/mob/b/368136> (last assessed: 23.03.2021)
2. Ефремова Т. Ф., Современный толковый словарь русского языка. – Санкт-Петербург, Астрель, 2005. — 1168 с.
3. Жолос Л. М. Перевод англоязычных реалий в творчестве Стивена Кинга (на материале романа «Безнадега» (“Desperation”)). Гуманитарные и социальные науки. 2018. С. 150-159. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/perevod-angloyazychnyh-realiy-v-tvorchestve-stivena-kinga-na-materiale-romana-beznadega-desparation> (last assessed: 23.03.2021)
4. Мусина, Н. М. Realia as a cultural phenomenon / Н. М. Мусина. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2017. — № 22 (156). — С. 481-484. — URL: <https://moluch.ru/archive/156/43949/> (last assessed: 22.03.2021)
5. Фененко Н. А. Две стратегии перевода реалий // Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. 2009. №1. С. 121-128. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dve-strategii-perevoda-realiy/viewer> (last assessed: 23.03.2021)
6. Чумак Г. Особливості відтворення американських реалій в українських перекладах Стівена Кінга. *Studia methodologica*. 2013. №35. С. 197-200

ЗНАЧЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ, ЯК ОБ'ЄКТІВ ІСТОРІЇ ТА
СУЧАСНОСТІ У ФОРМУВАННІ «ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ»
(на матеріалі польських періодичних видань)

Заваринська І.Ф.,

*Кандидат філологічних наук, викладач,
Теребовлянський фаховий коледж культури і мистецтв
м. Теребовля, Україна*

Анотація: У статті представлена загальна характеристика сучасних польських періодичних видань, а також досліджено семантику власних назв у пресі. Проаналізовано дві основні тематичні групи онімів, які функціонують на сторінках газет та журналів, визначено вплив друкованих засобів масової інформації, як важливого соціо-лінгвокультурологічного матеріалу, на розвиток взаєморозуміння та інформативності громадян.

Ключові слова: преса, громадська думка, ономастика, культура.

Преса – це відображення різних сфер життя та розвитку народу і, мабуть, найбільш сприятливий матеріал дослідження змін, що відбуваються у лексикології під впливом суспільно-політичних та культурно лінгвістичних чинників.

Метою дослідження є вивчити особливості змін польських власних назв як об'єктів історії та сучасності народу та виявити їхнє значення на формування «громадської думки» щодо цього процесу.

Актуальність проблеми зумовлена багатогранному політичному та соціокультурному впливу на зміни власних назв (топонімічних об'єктів Польщі) та роль цього процесу на свідомість людини.

Популярність польської преси – показник того, що газети та журнали є важливою та невід'ємною частиною історичних та суспільно-політичних подій у державі, які безперечно впливають на формування громадської думки у процесах соціо та лінгвокультурної трансформації.

Масову і соціальну комунікацію, політичну культуру у ЗМІ

досліджували: К.Авербух, М.Василик, Н.Габор, О.Грищенко, Т.Гобан-Кляс, Т.Громова, М.Житарюк, Й.Лось, І.Паславський, В.Поплавська, Б.Потятиник, Г.Почепцов, А.Чічановський, Ю.Шегельська, В.Шкляр, та інші [4, с.278].

Великою популярністю серед польської преси користуються такі видання як: «Tygodnik powszechny», «Gazeta Wyborcza», «Niedziela», «Polityka», а також «Kultura», «Rzeczpospolita», «Gazeta polska», «Gazeta Wroclawska», «Kurier lubelski» [5, с.129].

«Gazeta Wyborcza» тримає першість у рейтингу популярності з 1989 року. Це загальнополітичне видання, на сторінках якої обговорюється важливі питання сучасності та історії, проте уникає у своїх оцінках надмірного радикалізму з часу першого керівника Т. Мазовецького. Її читачі – це жителі великих міст з вищою та середньою освітою і до 1996 року вона мала три видавництва на всю країну, а у 1997 потім вони змінилися на комп'ютерну версію. У Варшаві, сьогодні, 6 раз на тиждень виходить випуск тиражем 500 тисяч примірників з додатками. Більш скромне місце у популярності посідає щоденна газета «Rzeczpospolita», одна із найбільших газет Польщі, 52% тиражу якої розповсюджується за передплатою. А от до найбільш популярних щотижневиків належить журнал «Polityka» [5, с.131].

Оскільки ономастика зустрічається у всіх сферах професійної діяльності: соціології, етнографії, політології, культурології, релігієзнавстві та інших її вивчення є необхідним для розвитку комунікації та взаєморозуміння між різними фахівцями.

Професіоналізм журналіста завжди визначається історико-політичними чинниками і соціокультурними категоріями: духовність, моральність, патріотизм, відповідальність. Тому, на матеріалі публіцистичного стилю, як одного з найбільш динамічних стилів мови, ми прослідковуємо, що у газетах та часописах, зокрема «Gazeta Wyborcza», «Rzeczpospolita» та «Polityka» найбільш поширеними тематичними групами онімів є антропоніми та топоніми [4, с.277].

Власні назви, як засвідчують дослідження, зазнають змін під впливом різних екстралінгвістичних чинників. Громадська

думка формується політичною ситуацією через політичні рішення, події, повідомлення, звернення політиків у медіа. Наприклад, вулиця *Marchelewskiego* під впливом політичних подій змінюється на *Jana Pawla II*, вулиця *Sloneczna* – на *Popeluszki*, а *Marcelego Nowotki* сьогодні має назву *Biskupa Cz. Kaczmara*. Проте, деякі назви вулиць, такі як *Mateji Kostiuszki*, залишаються незмінними протягом багатьох років. Стабільні і змінні назви обумовлені різними змінами у житті народу, його історичними та релігійними переконаннями тощо [5, с.135].

Розвиток кожної цивілізації викликає зміни в житті і трансформує мовні картини світу, що зумовлює необхідність їх вивчення і порівняння через певний час. Вербальний образ світу, невід'ємною частиною якого є ономастика існує в свідомості носіїв культури і розглядається як один з ключових компонентів культури етносу. Тому, аналіз національно-культурного маркованого матеріалу на матеріалі преси допомагає нам поглибити розуміння ряду дискусійних проблем культури і мови.

Література:

1. Алефиренко Н.Ф. О природе ономастической семантике // Ономастика Поволжья: Тезисы 8 международ. конф. – Волгоград, 1998. – С. 165-168.
2. Воинова Е. А. Медиатизация политики как феномен новой информационной культуры / Воинова Екатерина Андреевна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ds-lib.net/zhurnalistika/mediatizacija-politiki-kak-fenomen-novoj-informacionnoj-kultury.html>.
3. Кравченко С. І. Періодичні видання Польщі 20–30-х років ХХ століття у світлі суспільно- культурних процесів міжвоєнної доби: літературна комунікація, польсько-український діалог : монографія / С. І. Кравченко ; Волинський національний університет імені Лесі Українки. - Луцьк, 2009. - 508 с.
4. Павлюх М.В. Союз українок та «Жіночий вістник» як перше політичне жіноче видання Галичини. Мова видання / М.В.Павлюх // Мова і культура. – 2010. –Вип. 13. –Т.VI(142). – С.276 –280.

5. Медіа. Бізнес. Громадськість. Влада. Взаємодія на шляху до євроінтеграції. Матеріали україно-польської науково-практичної конференції «Регіональні засоби масової інформації, бізнесові структури та органи місцевого самоврядування (досвід України та Польщі)» / під редакцією І.Бакушевич, К. Кашуби. – Тернопіль: ТІСІТ, 2003. – 265 с.

6. SEJP: Brükner O. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Warszawa, 1998.

7. SJP: Słownik języka polskiego / Red. M.Szymczak – t. 1-3. – Warszawa, 1992.

УДК 814

Лінгвістика

ІДІОЛОГЕМА «ЄВРОМАЙДАН» В АНГЛОМОВНИХ ЗМІ

Заїкіна Л.В.

старший викладач

Національний університет

«Києво-Могилянська академія»

М. Київ, Україна

Анотація: В даній статі було проаналізовано аксіологічна складова ідеологеми «Євромайдан». Для реалізації цієї цілі використовується комплекс методів, до складу яких входять: описовий метод (спостереження, узагальнення і інтерпретація мовних фактів), метод контекстологічного аналізу, семантичний аналіз, лінгвокультурний коментар і аксіологічний аналіз способом етносеміометрії.

Ключові слова: ідіологема, метафора, алюзія, квантифікатор множинності

Оскільки ідеологема конструюється на основі реальної події, необхідно сказати кілька слів про протести євромайдану. Протести в Києві починаються 21 листопада 2013 року, після того, як уряд України заявляє про призупинення підготовки до укладення угоди про асоціацію з ЄС. На майдан Незалежності в столиці виходять прихильники євроінтеграції, які на наступний

день не дивлячись на заборону Київської міської ради починають встановлювати наметове містечко. 24 листопада 2013 року відбувається мітинг, на якому оголошується про початок безстрокової акції протесту. Набираючи все більш радикальний і агресивний характер, протести переходять у вуличні бої і завершуються захопленням урядових будівель в ніч з 21 на 22 лютого 2014 року після від'їзду Віктора Януковича.

На основі аналізу текстів провідних британських і американських газет було виділено три конструкти, за допомогою яких створювалося смислове і оцінне наповнення ідеологеми «євромайдан»

Найголовніший конструкт, вибудовує ідеологеми «євро майдан», це конструкт «євромайдан - це масовий всенародний протест». Він домінував в англійських ЗМІ з моменту початку протестів до їх переходу в фазу збройного проти-стояння, тобто з 21 листопада 2013 по 19 лютого 2014 року. Подання про масовість і всенародності протестів створюється в британських і американських текстах ЗМІ, наприклад, докладним описом складу учасників протесту на вулицях Києва:

The crowd included the young and old , parents carrying small children on their shoulders and students who occasionally chanted the names of their schools as they marched [New York Times 01.12.2013].

Three months ago , Ukrainians from all walks of life took to the streets to protest that President Yanukovich was turning his back on membership of the European Union [Times 19.02.2014].

Kiev's central square , the Maidan , was soon filled with thousands of protesters - originally students but quite soon a large crosssection of politically aware Ukrainians [Times 24.02.2014].

У першій цитаті лексема « **crowd** » (a large number of people gathered together in a public place [1]) містить сему множинності і створює образ численого протесту. Склад учасників протесту переданий стійким словосполученням « young and old », яке в « Merriam-Webster dictionary » відноситься до ідіоматичних виразів і має значення « people of all ages ; everyone» [2], що дозволяє

вселити читачеві думку, що на площі були люди різного віку, об'єднані однією ідеєю. Хоча ця фраза вже охоплює всі вікові групи, автор далі використовує перерахування, повідомляючи про батьків з дітьми і студентах, щоб посилити вплив на читача і сформувати уявлення про активний всенародний протест.

У другому прикладі описується різноманітність людей в центрі Києва за допомогою ідіоми «**walk of life**». Згідно етимологічним ресурсом фразеологічна одиниця фіксується в мові з XVIII століття зі значеннями «a range or sphere of activity», «a person 's job or position in society» [3]. В даному реченні вона показує, що на вулицях були присутні люди з різних верств населення і сфер діяльності.

Третій приклад містить числівник у множині «**thousands**», яке покликане звернути увагу на численність протестного руху, приховуючи при цьому істинну кількість людей. Щоб підкреслити різnorodність складу учасників протесту, автор використовує вставну конструкцію, в якій різні верстви суспільства передаються фразою «**a large crosssection of politically aware Ukrainians**». Складений іменник «**crosssection**», згідно з «Oxford Advanced Learner 's Dictionary» володіє двома значеннями: 1) what you see when you cut through the middle of smth so that you can see the different layers it is made of ; 2) a group of people or things that are typical of a larger group [1]. Тобто дана лексема метафорично представляє протестуючих як зріз всього українського суспільства. Доповнення «**politically aware Ukrainians**» звужує рамки до тих жителів України, які цікавляться політикою. Однак прикметник «**large**», що визначає всю фразу, показує, що таких людей досить багато. Отже, цей приклад акцентує увагу і на масштабності протестів, і на різnorodності протестуючих за складом. В результаті читачеві представляється узагальнена картина того, що відбувається в центрі Києва, де абсолютно різні люди об'єднані однією ідеєю, однією мрією - змусити президента підписати угоду про асоціацію і стати частиною Європи. Детальний опис складу учасників протесту покликане створити образ всенародного

масштабного протесту проти дій президента. Не тільки надмірна деталізація інформації допомагає вибудувати потрібний образ, але і мовне оформлення за допомогою фразеологізмів, атрибутивних фраз, поміщених в певні синтаксичні конструкції. Автори статей цілеспрямовано створюють образ народного протесту, учасниками якого виступили прості українці, не представники політичних партій або громадських організацій, а звичайні небайдужі жителі країни. Це вибудовує позитивний образ євромайдан.

Одним з найсильніших за своїм впливом і активно використовуваних журналістами лінгвістичних засобів є метафора. В основі метафори лежить отождоження двох предметів або явищ на підставі загальної ознаки. Ця ознака в результаті стає базою для вибудовування образності метафоричної фрази. У текстах ЗМІ метафори використовуються як засіб непрямой оцінки навколишнього світу шляхом аналогій і асоціацій. «Метафори в газетній публіцистиці збільшують інформативну цінність повідомлення за допомогою асоціацій, що викликаються переносним вживанням слова, і реалізують найважливіші функції медіадискурсу - переконання і емоційного впливу», - вказує Н.Д. Бессарабова [5, 23].

У контексті української кризи метафора, наприклад, допомагає вибудувати образ масштабного народного протесту:

Hundreds of thousands of anti-government protesters streamed into the central square of Ukraine 's capital today ... [Times 15.12.2013]

Thousands of Ukrainians have begun pouring into Kiev from across the country ... [Times 13.12.2013]

The future of Europe 's second-biggest country was hanging in the balance last night as hundreds of thousands of people flooded cities across Ukraine ...

[Times 02.12.2013]

Over the past few days , demonstrators have surged through the streets of the Ukrainian capital ... [Washington Post 03.12.2013]

У всіх пропозиціях використані дієслова, що описують рух

во-и: **stream** (to run or flow in a continuous current in a specified direction [1]), **pour** (to move with a continuous flow [1]), **flood** (to fill or be filled to overflowing [1]), **surge** (to move like a heavy sea [1]). Однак, вони використані для опису юрби людей: народ нескінченним потоком стікається в якесь певне місце і переповнює його. Метафоричний перенос здійснюється на основі семантичних ознак, що домінують в лексемах руху і великої кількості. Отже, вибудовується метафора «натовп людей - це потік». Подібний образ потоку повинен створити у читача враження величезної кількості народу, що виступає проти дій президента. Числівники у множині «**thousands**» і «**hundreds of thousands**» сприяють закріпленню уявлення про Євромайдан як про масштабні протести. Крім того, великі цифри без будь-яких посилань на джерело можуть бути прикладом маніпуляції інформацією з метою впливу на читача.

У другому прикладі також збільшує масштаб протестів вживання прийменника «**across**» (**Ukraine**) (across - in every part of a place , group of people , etc . [1]). Так створюється ілюзія того, що у всіх регіонах України проходили протести проти уряду і президента, однак ніяких доказів цьому не наведено. В результаті метафора потоку в поєднанні з числівниками і « **across** » створюють дуже пам'ятний образ.

У третьому прикладі замість назви країни використовується перифраз «**Europe 's second-biggest country**». Перифраз дозволяє висунути на перший план якусь іншу сторону описуваного поняття, істотну для конкретного контексту або ситуації. Тут, вживаючи перифраз, автор наводить читача на думку про те, що Україна - це частина Європи, а отже вона повинна укласти договір про асоціацію. Акцент на тому, що Україна - друга за величиною країна Європи, показує, що місцевий політична криза небезпечна для всієї Європи в цілому. Стан справ на Україні описано за допомогою фразеологізму « **to hang in the balance** », який має значення « to be in a precarious condition » [3]. Ідіома виникла в XV столітті і пов'язана з важливими вагами, де одна чаша повинна врівноважувати іншу [3]. Її вживання говорить про

те, що важко передбачити, який розвиток подій чекає Україну.

Поряд з метафоричним зображенням натовпу людей як потоку можна виявити і приклади, в яких протестуючі в центрі Києва представлені як море:

The demonstration , which created a vast sea of yellow and blue Ukrainian and European Union flags across the square , follows Mr Yanukovich 's unexpected decision not to sign a key trade accord with the EU at a summit last week [Daily Telegraph 01.12.2013].

Waving European Union flags , as well as the flags of Ukraine 's main opposition parties , a sea of demonstrators chanting " Ukraine is Europe !" marched from Shevchenko Park through Independence Square ... [New York Times 24.11.2013]

Injured protesters and police were both hauled out of the rolling mass of bodies , a sea of people with orange , white and red helmets on one side and glinting black ones on the other [Times 11.12.2013].

Метафора моря актуалізує категорію множинності. З її допомогою автори статей апелюють до емоцій читачів, створюючи в свідомості реципієнта образ величезної, могутньої маси людей. У першому прикладі семантичний ознака «**large**» переносного значення лексеми « sea » (a large amount of smth that stretches over a wide area [4]) посилюється за допомогою емоційнооціночного компонента прикметника « **vast** » (extremely large in area , size , amount [1]), що ще більше додає образність і масштабність протестів.

У другому реченні словосполучення «**rolling mass**» (roll - to go forward in an easy , gentle , or undulating manner [1]) вже створює образ маси людей, яка здіймається і рухається як поверхня моря, а вжита в уточненні метафорична фраза «**sea of people**» сприяє закріпленню способу. Таким чином, щоб показати численність протестів, зарубіжна преса вдається до використання узагальнених числівників, квантифікаторов множинності і стилістичному прийому метафори.

Яскраві метафоричні образи потоку і моря на емоційному рівні впливають на розумову діяльність читачів, закріплюючи в їхній свідомості образ євромайдану як масового народного протесту.

Таким чином, конструкт «евромайдан - це масовий все народний протест» вибудовується наступними вербальними засобами: округлені числівники, квантифікатори множинності і фразеологізми з різних лексичних засобів, перерахування та уточнення з синтаксичних засобів і метафори і алюзії з стилістичних. Оскільки західне суспільство базується на демократичних принципах свободи думки і волевиявлення, а також можливості боротися за свої права, можна сказати, що даний конструкт у свідомості західного читача має позитивну оцінку.

Література:

1. Oxford Advanced Learner's Dictionary online [Електроний ресурс]. – URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>
2. MWD – Merriam-Webster Dictionary [Електроний ресурс]. – URL: <https://www.merriam-webster.com>
3. Online Etymology Dictionary [Електроний ресурс]. – URL: <https://www.etymonline.com>
4. CALD – Cambridge Advanced Learner's Dictionary and Thesaurus [Электронный ресурс]. – URL: <https://dictionary.cambridge.org>
5. Бессарабова, Н.Д. Метафора и образность газетно-публицистической речи / Н.Д. Бессарабова // Поэтика публицистики. – М.: МГУ, 1990. – С. 21 -34 .

**БЕЗПЕКА ТА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В ГАЛУЗІ
ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ****Зарицький О.М,***кандидат медичних наук, асистент кафедри***Ткачук В.В., Ткачук О.В.,***студенти магістри кафедри**кафедра «Громадське здоров'я»**Житомирського медичного інституту**м. Житомир, Україна*

Анотація. Дослідження спрямоване на поглиблений аналіз безпеки накопичення, зберігання та захисту персональних даних в Європейському Союзі та національній системі охорони здоров'я України зокрема. Сучасний світ цифрових технологій та величезних об'ємів інформації, які зберігаються онлайн, вимагає встановлення нових правил роботи з персональними даними. Нові реалії встановлюють жорсткі рамки, в межах яких всі доступні персональні дані повинні бути гарантовано захищені.

Було проведено аналіз процесу збору та обробки персональних даних пацієнтів та заходів, спрямованих на захист отриманої інформації. Сформульовано рекомендації щодо нових досліджень даного напрямку.

Ключові слова: безпека даних, e-Health, електронна система охорони здоров'я, персональні дані, GDPR (General Data Protection Regulation).

Аннотация. Исследование направлено на углубленный анализ безопасности сбора, хранения и защиты персональных данных в Европейском Союзе и национальной системе здравоохранения Украины в частности. Современный мир цифровых технологий и огромных объемов информации, которые хранятся онлайн, требует соблюдения новых правил работы с персональными данными. Новые реалии устанавливают жесткие рамки, в которых персональные данные должны быть гарантированно защищены. Был проведен анализ процесса сбора, обработки и хранения персональных данных пациентов и мероприятий, направленных на защиту полученной информации. Сформулированы рекомен-

даши относительно новых исследований данного направления.

Ключевые слова: безопасность данных, e-Health, электронная система здравоохранения, персональные данные, GDPR (General Data Protection Regulation).

Abstract. This study is aimed at an in-depth analysis of the security of collection, storage and protection of personal data in the European Union and the national health care system of Ukraine. The modern world of digital technology and huge amount of information stored online requires new rules for handling personal data. The new realities set a strict framework within which all available personal data must be secure and guaranteed protection. An analysis of the process of collecting and processing personal data of patients and measures aimed to protect the received information. Recommendations for new research in this area are formulated.

Keywords: data security, e-Health, electronic health care system, personal data, GDPR (General Data Protection Regulation).

Вступ. Однією з основних вимог до електронної системи охорони здоров'я в усьому світі й в Україні зокрема, є безпека даних лікаря та пацієнта. Система накопичує й зберігає персональну інформацію пацієнтів і саме тому ключовим завданням є розробити інструменти, які що захистять дані та зроблять неможливим викрадення чи руйнування персональних даних пацієнтів.

eHealth – це абсолютно унікальна українська інформаційна систему, яка забезпечує автоматизацію медичних послуг й розроблена з метою управління медичною інформацією в електронному вигляді. До розробки даного продукту були залучені фахівці декількох незалежних компаній з кібербезпеки, включаючи одну з компаній з «Великої четвірки» (це найбільші у світі компанії з надання аудиторських та консалтингових послуг). Було здійснено ряд аудитів з кібербезпеки.

Було успішно проведено перший етап роботи системи з підписання декларацій з лікарями. Персональні дані пацієнту збираються лише за їх письмової згоди, яка є частиною декларації про вибір лікаря, затвердженої «Порядком вибору лікаря, що надає первинну медичну допомогу». Тож, ставлячи підпис у декларації, людина погоджується на обробку своїх даних у системі «Електронне здоров'я».

Виклад основного матеріалу. Електронна система охорони здоров'я – це інструмент для забезпечення прозорості процесів в охороні здоров'я, який дозволяє справедливо розподіляти кошти і забезпечує чесну оплату лікареві за пацієнта, не дозволяє чиновникам різних рівнів використовувати корупційні механізми та мінімізує можливість маніпуляції даними. А найголовніше – це система, якій люди довіряють дані про своє здоров'я.

Згідно розробленої Європейської стратегії охорони здоров'я до 2020 року необхідно було розробити і забезпечити реалізацію Національної програми Здоров'я - 2020 [1].

Концепцію розвитку електронної системи охорони здоров'я [2] Кабмін України затвердив 28 грудня 2020 року. Однією з основних цілей концепції є забезпечення інформаційної безпеки та захисту інформації і персональних даних, зокрема з урахуванням вимог Законів України “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах”, “Про захист персональних даних”, а також Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 р. про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних), міжнародних стандартів ISO/ІЕС, інших міжнародних документів та вимог в сфері громадського здоров'я.

Загальний регламент про захист даних (General Data Protection Regulation, GDPR) набув чинності 25 травня 2018 року. В 2019 році ЕДПВ (European Data Protection Board) видав пояснювальні документи до регламенту, на базі яких регуляторами європейських країн було накладено перші штрафи за порушення захисту даних користувачів.

eHealth як система розроблена таким чином, щоб захищати персональні та медичні дані лікаря та пацієнта на найвищому рівні, адже найбільшою загрозою для безпеки персональних даних в медичній сфері є безпрецедентно великий масив інформації про здоров'я громадян, що зберігається в одному місці [3].

Пріоритетом є безпека української електронної системи

охорони здоров'я [4]. Розробляються і впроваджуються додаткові заходи та технічні рішення, такі як поетапна аутентифікація для лікарів при вході в систему (безпечний доступ ґрунтується на технології двофакторної авторизації протоколу OAuth.2 - саме цей протокол забезпечує верифікацію входу та розгалуження прав доступу до даних).

Регулярно НСЗУ проводить тестування системи на вразливість. Такі тести НСЗУ та ДП "Електронне здоров'я" робить щокварталу, мінімум 4 рази на рік. До тестів залучають ІТ-відділ компанії "великої четвірки".

Система eHealth має атестат КСЗІ, що означає, що вона відповідає комплексній системі захисту інформації від розголошення та несанкціонованого доступу. За вимогою КСЗІ, усі сервери системи повинні розташовуватись в Україні в приватному сховищі. Компанія De Novo виграла тендер на зберігання серверів. Компанія GigaCloud отримала тендер на резервний майданчик.

Центральна база даних електронної системи охорони здоров'я знаходиться на території України й зберігається у захищеному дата-центрі в місті Києві. Цей дата-центр має комплексну систему захисту інформації (КСЗІ) та має сертифікат відповідності міжнародним стандартам ISO 27001:2013 (сертифікат виданий Bureau Veritas №IND17.0398/U) та українським стандартам (атестат відповідності ДССЗЗІ № 14162 від 22.07.16) у сфері захисту даних.

Додатковим рівнем захисту персональних даних стало роз'єднання в зберіганні даних на фізичному рівні. Різні дані розташовані у різних кластерах і між собою не поєднані. Так було зроблено відповідно до рекомендацій GDPR. Фізично, на рівні бази даних система зберігає окремо персональні дані (прізвище, ім'я, по батькові, паспорт тощо), і окремо медичні дані (з чим ми приходили до лікаря, які аналізи нам робили, яку операцію, які результати тощо).

З усього дослідженого можливий єдиний висновок: якщо й відбудеться злам чи провокація в системі, персональні дані

будуть знеособлені й таким чином зловмисники не зможуть дізнатись чії історії хвороби та дані вони викрали.

Ініціатива EU4Digital від ЄС підтримує розробку гармонізованих національних рамок для системи електронної охорони здоров'я між країнами-партнерами з ЄС [5]. Відповідно до ініціативи, здоров'я є конфіденційними та особистими, а це робить конфіденційність даних основною опорою цифрової охорони здоров'я.

В умовах світової пандемії COVID-19 система електронної охорони здоров'я отримала найбільший виклик щодо безпеки персональних даних лікарів та пацієнтів. Постійна розробка та удосконалення систем безпеки стали ключовими задачами. Досвід в сфері безпечного зберігання та обробки даних в європейських країнах став прикладом, який допоможе повністю розкрити потенціал цифрових технологій у галузі охорони здоров'я України сьогодні та в майбутньому.

Література:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1002-р від 30 листопада 2016 р. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249618799>
2. Кабінет Міністрів України, Розпорядження від 28 грудня 2020 р. № 1671-р "Про схвалення Концепції розвитку електронної охорони здоров'я". URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalen-nya-koncepciyi-rozvitku-a1671r?fbclid=IwAR1MMZMEDGvCsyjw-aSpUXeMWIdcjEmRt9pAES1zCwZ22NO7OUF8lb40q1zo>
3. EZDOROVYA. Мультимедійна платформа ДП "Електронне здоров'я". URL: <https://ehealth.gov.ua/2021/01/17/zatverdzheno-kontseptsiyu-rozvytku-elektronnoyi-systemy-ohorony-zdorov-ya/>
4. eHealth. Вікіпедія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/EHealth>. Назва з екрану.
5. Ініціатива ЄС EU4Digital. URL: <https://eufordigital.eu/uk/bright-future-of-possibilities-for-ehealth-technology-while-some-challenges-remain/>

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Знаецький В.Ю.,

*ст. викладач кафедри Філологія та переклад
Дніпровський національний університет залізничного
транспорту імені академіка В. Лазаряна
м. Дніпро, Україна*

Анотація. В роботі висвітлюються способи введення нового матеріалу та використання презентації при навчанні іноземній мові, що дозволяє значно підвищити мотивацію студентів та забезпечити ефективність викладання.

Ключові слова: презентація, інноваційні освітні технології, комплексний підхід в навчанні, передача інформації.

На сьогодні одним з найважливіших напрямків роботи освітніх закладів є розробка та застосування інноваційних освітніх технологій, які б забезпечували гармонійну соціалізацію студента в сучасному світі інформаційних технологій.

Термін презентація (від англ. «presentation») має значення «представлення, опис, показ». В презентаціях різного типу слід виділяти такі її види, як: публічний виступ перед аудиторією та презентацію як засіб навчання.

Ціллю презентації як засобу навчання можуть бути:

- 1) навчання мистецтву презентації;
- 2) презентація як спосіб введення нового матеріалу або теми заняття;
- 3) використання презентації як метода навчання іноземній мові, якщо цей спосіб представлення нового матеріалу застосовується викладачем і дається як завдання студентам.

Усі презентації мають загальну структуру та будуються за одним планом: вступ, основна частина, висновки. Для таких видів презентацій загальною буде така схема: автор презентації – власне презентація – її сприйняття студентською аудиторією.

Роль, яка відводиться автору презентації – одна з

найголовніших. Особистість автора, який робить презентацію, його підготовленість, ораторські та акторські вміння, а також вміння спілкуватися з аудиторією визначають успіх презентації. За даними психологів, передача інформації за допомогою вербальних засобів здійснюється лише на 7%, а звукових – на 38%. З цього можна зробити висновок про те, що важливішим є не те, що говорять, а те, як говорять. Тобто, зміст сам по собі утримує зацікавленість недовго. Стан концентрації на одній темі може тривати не більш ніж 40 хвилин, а засвоюється лише третина змісту і не більш ніж 7 думок. Завдання, виконані у вигляді презентацій, допомагають урізноманітнити заняття, які проводяться по навчальних посібниках, а також реалізують комплексний підхід в навчанні і можуть значно підвищити мотивацію студентів. Заняття, побудоване на базі презентації, стає динамічнішим, дозволяє поглибити і закріпити знання, що були отримані раніше в ході звичайного уроку або лекції.

Під час створення презентації необхідно враховувати психологічні особливості сприйняття інформації, до яких відносяться індивідуальні прийоми опрацювання інформації, засоби її сприйняття, аналізу, категоризації, оцінювання – так звані когнітивні стилі. Когнітивний стиль саме фактом свого існування свідчить про достатньо високий рівень інтелектуального розвитку суб'єкта і сформованої здібності до індивідуалізованої форми когнітивного відображення.

Мовлення людини поєднується з усіма іншими психічними процесами, які традиційно розглядаються як когнітивні (пізнавальні). Мовлення пов'язане з сенсорними відчуттями та сприйняттям, увагою та пам'яттю, уявою та мисленням, тобто, з усіма тими процесами, за допомогою яких людина пізнає світ. Ці процеси впливають на розвиток самого мовлення, сприяють йому, і тому презентація, яка впливає на сенсорні відчуття, сприйняття, увагу, пам'ять, уяву та мислення, активізує мовленнєві процеси.

Презентація швидко і дохідливо зображує речі, які неможливо передати словами, викликає інтерес і робить різноманітним

процес передачі інформації, посилює вплив подачі матеріалу, допомагає викладачеві зайняти більш активну роль під час уроку. Побудова уроку на базі презентації також дає можливість використовувати матеріал з різних джерел, залучати фотографічні зображення, включати в урок також відео-сюжети, разом з цим не відволікаючи уваги учнів. Презентації дозволяють акумулювати всі необхідні засоби подачі матеріалу в єдиний інформаційний потік. Таким чином, увага студентів концентрується на матеріалі презентації, що дозволяє їм краще засвоїти його. Різноманітні форми роботи з використанням презентацій на заняттях з іноземної мови включають: вивчення нової лексики, навчання діалогічному та монологічному мовленню, відпрацювання граматичних структур.

Презентації дозволяють створювати комунікативні ситуації, інтенсифікувати самостійну роботу студентів та підвищувати їх зацікавленість та мотивацію. Також використання презентацій дає змогу задіяти велику кількість ілюстративного матеріалу та інтенсифікувати хід заняття, не витрачаючи час на написання матеріалу на дошці.

Література:

1. Иванова И.А. Формы работы с использованием презентаций Microsoft PowerPoint на уроках иностранного языка. – ЦТИ «Snail», 2005-2009.
2. Языки в современном мире». Международная конференция. Тезисы докладов. М., 2004 г. «Языки в современном мире». Международная конференция. Тезисы докладов. М., 2004 г.

РОЗКРИТТЯ НАЦІОНАЛЬНО – КУЛЬТУРНОГО ЗМІСТУ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З СОМАТИЧНИМ
КОМПОНЕНТОМ

(на матеріалі фразеологізмів німецької та української мов)

Каракевич Р.О.,

к. філолог. н., доцент

Дрогобицький державний педагогічний університет

м. Дрогобич, Україна

Анотація: Розкриття національно-культурного змісту фразеологічних одиниць -- одне з важливих напрямів у лінгвокультурології і належить до актуальних проблем сучасної лінгвістики. Фразеологічні одиниці є носіями символічних категорій, що знаходять відображення у фразеологічних системах досліджуваних мов. Для розкриття національно-культурного змісту нами обрано ФО німецької та української мов з соматичним компонентом.

Ключові слова: національно-культурний зміст, лінгвокультурологія, символічні категорії.

Зіставний метод нашої розвідки дає змогу виявити спільне і відмінне в національній свідомості мовців, що сприяє оптимізації міжкультурного спілкування та дає можливість розкрити національно-культурний зміст запропонованих фразеологічних одиниць (ФО). Зіставляючи ФО німецької мови з українськими номінаціями, розуміючи їхню літературну інтерпретацію, ми дійшли висновку, що більшість запропонованих для аналізу фразеологізмів містить у собі певні дії, поведінку, стан, властивості, ознаки. У нашій розвідці, ми наводимо приклади ФО з соматичним компонентом, що і є носіями символічних категорій, і знаходять відображення у фразеологічних системах неблизько-споріднених мов. Лінгвальний зміст ФО, що робить їх своєрідним блоком знань про культуру характеризується багатоаспектністю, різноманітністю взаємовідношень і взаємозв'язків з іншими явищами [1, с.176.]. Комбінування метода лінгвокультурологічного поля і поєднання компонентного та когнітивного

аналізів, дає змогу створити цілісне уявлення про ФО, їх мовний зміст та їхню національно-культурну конотацію [2, с.142-149].

Культурно-семантична реконструкція ФО з соматичним компонентом у зіставлюваних мовних картинах світу показує, що більшість ФО позначають дії, поведінку, стан, властивості, ознаки людини. Наприклад, фразеологічні одиниці на позначення дії: напр.: „*Eins auf die Nase bekommen/kriegen*“: букв. -- *одиницю отримати на ніс*, літературно -- *отримати прочуханки*; [3, с.157] „*jemandem den Kopf zurechtrücken*“: букв. -- *поставити комусь голову на місце*, літ. – *надоумити когось, вставити кленку комусь*; *jmd. mit offenen Armen aufnehmen /empfangen*: літ.-- *когось зустрічати з відкритими обіймами* [4, der Band 1, S.123].; „*jemandem übers Ohr hauen*“: букв. – *тиснути ком. на вухо*, літ. -- *когось обманювати*. Фразеологічні одиниці на позначення поведінки: напр.: „*auf die Nase fallen*“: букв. -- *падати на ніс*, літ. – *нещастити*; „*jemandem klingen die Ohren*“: букв.-- *комусь дзвенять вуха*, літ. -- *про когось говорять у його відсутності*. Фразеологічні одиниці на позначення стану: напр.: *без голови* – *нерозумний, некімітливий* [3, с.32; 5, Т. 1, с.126]; „*einen dicken Bauch haben*“: букв. -- *мати товстий живіт*, літ. -- *бути вагітною* [4, der Band I, S.86]; „*auf den Ohren sitzen*“: букв. – *сидіти на вухах*, літ. – *не слухати*; „*bis über beide Ohren verliebt sein*“ – літ.-- *закохатися по вуха*. [6, с.11–19]. Фразеологічні одиниці, що мають у своєму сценарії *властивість чи певну здатність*: „*den Kopf in den Sand stecken*“: букв. -- *пхати голову у пісок*, літ.-- *уникати труднощів*; „*einen langen Arm haben*“: букв. -- *мати довгу руку*, літ. -- *мати великий вплив на когось* [7, der Band I, S.47, 145].

В ролі слова, що визначає семантику фразеологізма, може виступати іменник, у цьому випадку фразеологізм представлений номінацією без якісної характеристики, наприклад номінація людини за соціальним становищем: напр.: „*Kirchenmaus*“ – *церковна миша, дуже бідна людина*; або „*sie ist eine Figur*“-- *вона персонаж* [5, с.213]. Тут ключовим словом є іменник. Його функція – це номінація, в якій може бути відсутня якісна характеристика.

Література:

1. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики; [Пер. с англ. А. Д. Шмелева]. Москва : Яз. славян. Культуры, 2001. 272 с. Серия : Язык. Семиотика. Культура. Малая серия.
2. Годжаева Н. С. Лингвокультурологическое поле немецкого концепта SCHICKSAL // Вестник Чувашского университета. 2008. № 1, С. 142–149.
3. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологічний словник української мови. Київ : Освіта, 1998. 224
4. Der Duden. Deutsches Universalwörterbuch / hrsg. Von Kollektiv unter Leitung von G. Drosdowski. Das große Wörterbuch der deutschen sprache in 6 Bänden. Mannheim/ Wien/ Zürich, 1977. 2728 s. Der Band 1. 480 s. 17
5. Німецько-український фразеологічний словник [уклад. Віктор Іванович Гавриць та ін.]. В 2 т. Київ : Рад. школа, 1981. Т. 1. 416 с.
6. Мізін К. І. Зіставно-лінгвокультурологічне вивчення усталених порівнянь крізь призму просторового коду культури (на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов) // Językowy obraz świata słowian a kultura : materiały Międzynarodowej konferencji naukowej, Lublin, 5-7 listopada 2010 r. Tom 2. Lublin-Rowne : FOP Oros O., 2010. S. 11-19.
7. Röhrich L. Lexicon der sprichwörtlichen Redensarten. Freiburg/ Basel/ Wien: Herder, 2001. Bd. 1. 348 S.

PROCESS OF INTEGRATING GOOGLE CALENDAR API
INTO ASP .NET CORE APPLICATIONS

Kornuta Yu. V.

*Student of Institute of information technologies
Ivano-Frankivsk national technical university of oil and gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Vovk R. B.

*Ph. D, Associate professor of Software Engineering Department
Ivano-Frankivsk national technical university of oil and gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Abstract: *The process of integrating the Google Calendar API into ASP .NET Core web applications and its peculiarities is described. The problems the developers face when integrating this API into their own programs are clarified and the solutions to them are proposed.*

Keywords: *API, Google Calendar, integration, ASP .NET Core, web application*

Problem statement. At the current stage of technology evolution, software developers face the need to integrate third-party APIs into their own programs more and more often. Services such as Google or Microsoft offer access to their products for their use in the developers' own applications. Quite often there are problems of incomplete documentation and lack of explanation from the API provider on how to use a particular service in software products written in different languages, as well as the development of existing APIs and the termination of support for older versions.

Analysis of the latest researches and publications. The problem of integrating third-party APIs into applications has been studied by many foreign and domestic scientists, including S. M. Sohan, C. Anslow and F. Maurer [1], who studied the problem of evolving Web APIs and making decisions about versioning, documentation and communication methods, O. Osunade, A. J. Osho, S. O. Oyebamiji [2], who developed an application utilizing two application programming interfaces from Google for the map and calendar using Java, I.

Oleksienko, V. Franchuk [3], who created a web-oriented system for compiling an electronic schedule using cloud services, including Google Calendar.

The purpose is to describe the process of integrating the Google Calendar API into the ASP .NET Core web application, identify the main problems that arise herewith and suggest the ways to solve them.

Presentation of basic material. To start using any Google API, one needs to sign up for the Google Cloud Platform [4]. Then a new project is created and the necessary services are selected, in our case – the Google Calendar service [5]. This is required to obtain credentials to access Google services, including Client Id and Client Secret. It is important to choose the right type of application that is being developed. In our case it is a web application. Another important step is to configure access scopes, which will allow the application to access user data.

Let's consider the process of integrating the Google Calendar API into the ASP .NET Core web application in more detail. To use this API, there is an official Google.Apis.Calendar.v3 library for the C # language [6]. Google offers documentation for the Google Calendar API only for the following languages: Go, Java, JavaScript, Node.js, PHP, Python, Ruby. This raises the first problem that .NET developers face, namely incomplete documentation. One way to solve this problem is to use the IntelliSense [7] in Visual Studio IDE, which allows to view a list of available properties and methods from this library.

After logging in with Google, the user receives an access token, which creates a GoogleCredential located in Google.Apis.Auth.OAuth2:

```
GoogleCredential cred =  
GoogleCredential.FromAccessToken(accessToken);
```

After that, CalendarService, for which GoogleCredential and ApplicationName (project name from the Google Cloud Platform) are specified, is created for direct work with user calendars:

```

CalendarService service = new CalendarService(new
BaseClientService.Initializer()
    {
        HttpClientInitializer = cred,
        ApplicationName = ApplicationName,
    });

```

To create a new calendar, first the constructor, where different values of properties can be specified, is called. The following example shows Summary, which is the name of the calendar to display in Google. Then CalendarService invokes the Insert() method for Calendars property, which accepts the newly created calendar object, and ExecuteAsync() to perform the operation:

```

Calendar calendarNew = new Calendar
    {
        Summary = "Calendar for my web app"
    };

```

```

Calendar createdCalendar = await
service.Calendars.Insert(calendarNew).ExecuteAsync();

```

The created calendar is returned as an execution result of an example. Its Id property can be used, for instance, to create events:

```

await service.Events.Insert(
    new Event
        {
            Summary = "New event",
            Start = new EventDateTime()
                {
                    DateTime = new DateTime(2021, 03, 29, 11, 00, 00)
                },
            End = new EventDateTime()
                {
                    DateTime = new DateTime(2021, 03, 30, 11, 00, 00)
                },
            Reminders = new Event.RemindersData()

```

```

                                                                    {
UseDefault = false,

Overrides = new []
{
    new EventReminder() {
        Method="popup", Minutes=5 }
}
                                                                    }
                                                                    }, calendarId).ExecuteAsync();

```

To create a simple event, the Events property in CalendarService and the Insert() method, which accepts the object of the new event and the Calendar Id as parameters, are used. The event specifies a summary, start and end dates, and reminders. In this case, standard reminders are not used, and a new popup reminder triggered 5 minutes before the event is created. The ExecuteAsync() method is then called to perform the operation.

The Google.Apis.Calendar.v3 library has much more functionality for working with calendars and events, but, unfortunately, at this stage developers are forced to study it with trial and error method.

Conclusions. Therefore, the principle of using the Google Calendar API in ASP .NET Core applications has been considered, examples of using the Google.Apis.Calendar.v3 library for C# have been provided and the problem of incomplete official documentation has been described in this study. A more detailed research of this library and the possibility of its integration into .NET applications are the prospects for further work.

References:

1. Sohan, S. M.; Anslow, Craig; Maurer, Frank. A case study of web API evolution. In: 2015 IEEE World Congress on Services. IEEE, 2015. p. 245-252.

2. Osunade, O.; Osho, A. J.; oyebamiji, S. O. Android appointment manager application development with Google APIs. Transnational Journal of Science and Technology, 2014, 4.2: p. 80-92.

3. Олексієнко, І. В.; Франчук, В. М. Web-орієнтована система «Електронний розклад».

4. Google Cloud Platform [Web-site]. - Available at: <https://console.cloud.google.com/>

5. Google Calendar API [Web-site]. - Available at: <https://developers.google.com/calendar>

6. Google.Apis.Calendar.v3 [Web-site]. - Available at: <https://www.nuget.org/packages/Google.Apis.Calendar.v3/>

7. IntelliSense in Visual Studio [Web-site]. - Available at: <https://docs.microsoft.com/en-us/visualstudio/ide/using-intellisense?view=vs-2019>

УДК: 342.727

Юридичні науки

ПРАВОВИЙ СТАТУС СВОБОДИ СЛОВА НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Котендэжи Е.О.,

*студент юридичного факультету
Київський національний університет*

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Анотація: *Здійснено спробу проаналізувати правовий статус та фактичний стан свободи слова на тимчасово окупованих територіях України, зокрема співвідношення між закріпленням у нормативно-правових актах Російської Федерації та самопроголошених Донецької та Луганської «народних республік» гарантій свободи слова та численними фактами грубого порушення цих гарантій окупаційною адміністрацією шляхом систематичного тиску на ЗМІ, місцевих активістів та пересічних громадян в умовах триваючої окупації та затяжного збройного конфлікту.*

Ключові слова: *свобода слова, свобода думки, свобода преси, окупація, збройний конфлікт.*

Вступ. Російська агресія проти України, що призвела до анексії Криму та окупації значної частини Донеччини та Луганщини, поставила українське суспільство перед новими

проблемами та політико-правовими викликами, серед яких проблема дотримання прав і свобод людини на територіях, тимчасово непідконтрольних українській владі – одна з головних. А оскільки інформаційна складова в україно-російському конфлікті з самого його початку посідала важливе місце серед засобів, які використовували на свою користь протидіючі сторони, то абсолютно логічно, що одним з найбільш уразливих прав людини та громадянина стало право на свободу думки і слова.

Попри закріплення в Конституції Російської Федерації, яка з 2014 року визнає т.зв. «Республіку Крим» та м. Севастополь своїми суб'єктами, та в «основних законах» самопроголошених Донецької та Луганської «народних республік» права на свободу думки і слова, фактично з перших днів після встановлення проросійськими бойовиками контролю над відповідними територіями, почалося систематичне переслідування людей з поглядами, відмінними від постулатів російської пропаганди, ідеологічна багатоманітність була зведена нанівець, а інформаційне забезпечення населення перетворилося на масштабну пропагандистську машину.

Реальне становище свободи слова на підконтрольних Російській Федерації чи проросійським бойовикам територіях України значно відрізняється від закріпленого в нормативно-правових актах, що були видані окупаційною адміністрацією та діють на відповідній території. Тож мета цієї роботи полягає в дослідженні правового статусу свободи слова на тимчасово окупованих територіях України та порівнянні цього статусу з фактичним станом дотримання права людини і громадянина на свободу слова окупантами.

Виклад основного матеріалу. Вільне вираження своїх поглядів та переконань на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької та Луганської областей значно утруднене як для «лідерів суспільної думки», тобто політиків, журналістів та суспільних діячів, що послідовно відстоювали ідею єдності України, так і

для пересічних громадян, що не займаються журналістською, правозахисною чи просвітницькою діяльністю. Формально у ч. 1 ст. 29 Конституції Російської Федерації закріплена гарантія свободи думки і слова для кожного [1]. Абсолютно ідентичне положення можемо знайти у ч. 1 ст. 22 «Конституції Донецької народної республіки» [2], а «Конституція Луганської народної республіки», окрім свободи думки і слова, «охороняє» ще й свободу творчості [3].

Проте фактично ще на етапі встановлення та закріплення влади самопроголошених республік над територіями Донецької та Луганської областей керівництво терористичних угруповань не зважало на грубе недотримання положень виданих ними нормативно-правових актів. Навпаки, зазначене у пп. 6 п. 1 ст. 59 «Конституції Донецької народної республіки» право голови «республіки» встановлювати надзвичайний та воєнний стан [2] надало бойовикам можливість проголосити його вже через десять днів після прийняття так званої «конституції» та в подальшому значно обмежити права населення на підконтрольних їм територіях. Наприклад, ще на початку збройного конфлікту на Донбасі бойовики визнали законодавство України таким, що не має сили, а на його заміну впровадили систему покарань, яка базується на «законах сумління» членів терористичної організації та реалізується спеціальними каральними органами і «розстрільними групами НКВС». Один із прикладів реалізації такого «правосуддя» став загальновідомим через появу в засобах масової інформації «наказу» командира «ополчення ДНР» у м. Слов'янськ І. Стрелкова про розстріл командира роти та командира взводу «ополчення ДНР» [4]. Показово, що в своєму «наказі» Стрелков посилається зокрема на наказ Президії Верховної Ради СРСР «Про воєнний стан» від 22. 06. 1941 р. В цьому джерелі права, в свою чергу, зазначається, що «За непокору розпорядженням і наказам військової влади, а також за злочини, вчинені в місцевостях, оголошених на воєнному стані, винні підлягають кримінальній відповідальності за законами воєнного часу» [5]. Таким чином можемо зробити висновок, що цей

нормативний акт надає максимум дискреційних повноважень органам військової влади, зокрема можливість свавільно обмежувати свободу слова та встановлювати покарання за недотримання таких обмежень, адже у п. 9 вищезазначеного наказу встановлено, що «вироки військових трибуналів касаційному оскарженню не підлягають і можуть бути скасовані або змінені лише у порядку нагляду» [5].

Видання такого роду наказів польовими командирами підводить нас до ще одного висновку – попри декларативне закріплення основних прав і свобод, зокрема права на свободу думки і слова у своїх «основних законах» та інших нормативних актах, представники публічної влади самопроголошених республік фактично передали владу на контрольованій ними території військовим ватажкам бойовиків, що лише поглиблювало системну політико-правову кризу та правовий нігілізм на непідконтрольних українській владі територіях Донецької та Луганської областей. Базуючись на численних свідченнях цивільних осіб та українських військовослужбовців, що перебували в полоні бойовиків, можна зробити висновок, що навіть звичайна недовіра бойовиків до затриманих ними людей, особливо у випадку наявності в останніх українських поглядів, може призвести до вбивства цих осіб під гаслом «очищення суспільства», або до інших злочинних дій щодо них, зокрема катувань, зґвалтувань, позбавлення фізичної свободи, насильницького зникнення людей тощо. Доволі відомим в українському суспільстві прикладом вбивства особи представниками самопроголошеної «ДНР» за вираження нею своєї проукраїнської позиції є розстріл Степана Чубенка – школяра з Краматорська, який вступив у суперечку з бойовиками, відстоюючи ідею єдності України. Представники незаконних збройних формувань затримали, били і катували неповнолітнього, після чого його було розстріляно [6]. Показово, що бойовики, які вчинили вбивство підлітка, донині знаходяться на території окупованого Криму, попри звернення Генеральної прокуратури України до Російської Федерації з проханням передати Україні цих осіб [7].

Декларативні гарантії свободи думки і слова для кожного не виконуються і на підконтрольній Російській Федерації території Автономної Республіки Крим. Зокрема, за даними міжнародної неурядової правозахисної організації «Freedom House», у 2016 році окупований Крим посів 4 місце у світі з рівня обмежень свободи слова, набравши 94 бали і поступившись лише Узбекистану, Туркменістану та Північній Кореї [8]. Обмеження свободи слова в Криму проявляється у неформальному тиску на осіб, що не підтримують незаконне приєднання півострова до Росії та російську політику стосовно України. Так, за інформацією, наданою українською громадською організацією «Партнери цифрового правозахисту», ФСБ заохочує місцевих жителів доносити на осіб, які висловлюються проти анексії Криму, а атмосфера страху і залякування значно сприяє уникненню обговорення політичних питань у приватних розмовах [9, с.9]. 14 листопада 2017 року міжнародна неурядова організація «Human Rights Watch» опублікувала звіт щодо переслідування російською адміністрацією кримських татар за їх проукраїнські погляди [10]. Одним з найбільш символічних актів обмеження політичних прав і свобод кримськотатарського народу є включення представницького органу кримських татар – Меджлису кримськотатарського народу до переліку «громадських і релігійних об'єднань, діяльність яких призупинена у зв'язку із здійсненням ними екстремістської діяльності» [11]. Абсолютно зрозуміло, що міністерство юстиції РФ «екстремістською діяльністю» вважало реалізацію членами Меджлису таких своїх конституційних прав, як право на мирні зібрання (так мирний мітинг українських та кримськотатарських активістів проти приєднання півострову до Російської Федерації, що відбувся 26 лютого 2014 року, так звана «прокуратура Республіки Крим» розцінила як «масові заворушення»), за «організацію» яких було заарештовано та засуджено до позбавлення волі відомого кримськотатарського активіста, заступника голови Меджлису Ахтема Чийгоза), та право на свободу думки і слова (як відомо, вираження принципової позиції членами Меджлису стосовно державної приналежності Криму

розглядається представниками російських органів влади як «публічні заклики до здійснення дій, спрямованих на порушення територіальної цілісності Російської Федерації» [12]).

Ще одна форма політичного тиску російської кон'юктури на кримськотатарську опозицію продиктована національною та релігійною багатоманітністю Криму. Так, висловлювання певних політичних чи релігійних поглядів кримськими татарами (які в більшості своїй дотримуються ісламського віросповідання) стає для російської влади підставою звинуватити таких активістів в участі у «Хізб-ут-Тахрір» - релігійної організації, що легально діє в Україні та більшості європейських країн, проте забороненої в РФ. «Human Rights Watch» зазначала, що фігурантам таких справ загрожує від п'яти років позбавлення волі до пожиттєвого ув'язнення [10].

Під час виступу в листопаді 2016 року на засіданні комітету Генасамблеї ООН уповноважений Президента України у справах кримськотатарського народу Мустафа Джемілев заявив, що в окупованому Криму за час російської окупації зникли безвісти 22 людини, ще 19 арештовані. "На сьогоднішній день під арештом перебувають 19 осіб. Твердження окупаційної влади, що до викрадень і вбивств вони ніякого відношення не мають, що це можливо якісь кримінальні угруповання – це брехня. У нас є неспростовні докази, що це проводиться Федеральною службою безпеки Росії. Обшуки в будинках, мечетях, школах стали звичайним явищем. На сьогоднішній день вже більше 350 обшуків", – розповів Джемілев на цьому засіданні [13]. Співставляючи вищезазначені факти, можемо зробити висновок, що насильницьке зникнення цих людей та позбавлення їх фізичної свободи відбулося внаслідок вираження ними своїх політичних поглядів.

Залучення російських спецслужб, а саме потужної державної воєнізованої організації з доволі широкими повноваженнями та напрямками діяльності підштовхує нас до ще одного висновку – прямо чи опосередковано санкціоновані російською владою дії, спрямовані на обмеження конституційних прав та свобод як її

громадян, так і мешканців окупованих Криму та Донбасу продиктовано не вимогами безпеки населення чи необхідністю проведення контртерористичних заходів, а природою російської політичної номенклатури, ідеалом якої є жорстко централізована поліцейська держава, з відверто імперським характером політичних та економічних відносин між центром та провінцією і колоніальним характером управління останньою. Інший проміжний висновок випливає з факту участі Федеральної служби безпеки РФ у викраденнях і вбивствах осіб, опозиційно налаштованих до путінського режиму. Систематично переступаючи не лише принцип верховенства права, але і принцип верховенства закону навіть у його вузьконормативному розумінні для виконання політичних замовлень російського керівництва та місцевої окупаційної адміністрації, ФСБ фактично перетворюється з органу держбезпеки у цивілізованому європейському розумінні цього слова на політичну поліцію, на організацію, для якої завдання захисту правлячого режиму є більш пріоритетним, ніж забезпечення безпеки та дотримання прав і свобод власних співгромадян.

Висновки. Порівнюючи правовий і фактичний статус свободи слова на тимчасово окупованій території України, можна зазначити принципову різницю між становищем свободи слова, думки, преси *de jure* та *de facto*. Попри закріплення в нормативно-правових актах Російської Федерації та самопроголошених «республік» Донбасу свободи слова і думки, неприпустимості цензури, свободи масової інформації, можливості вільно шукати, отримувати, передавати, розповсюджувати інформацію тощо, фактично всі ці положення ніколи не були реалізовані на окупованих Росією та проросійськими бойовиками територіях України. Планомірне знищення свободи слова на території Автономної Республіки Крим проводилося шляхом репресій проти кримськотатарських та українських активістів, тиску на незалежні засоби масової інформації, створення атмосфери страху і недовіри серед місцевого населення. На окупованих територіях Донецької та Луганської областей ліквідація

української системи законодавства сприяла поширенню правового нігілізму та управлінського свавілля ватажків сепаратистів, і навіть попри декларативне створення власної «законодавчої бази», на територіях самопроголошених «ДНР» та «ЛНР» продовжують відбуватися систематичні утиски основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на свободу думки і слова. Наявність таких утисків переважно не визнається очільниками самопроголошених «республік», або пояснюється «воєнним станом», режим якого на територіях, підконтрольних сепаратистам, триває вже майже сім років.

На нашу думку, принципові зміни у становищі свободи слова на тимчасово окупованих територіях України маловірогідні, адже справжньою причиною таких утисків є не затяжний військовий конфлікт на території Донбасу, і не відсутність визнання суверенітету Російської Федерації над Кримом більшістю держав світу, а авторитарна природа нинішнього російського керівництва та окупаційний характер управління непідконтрольними Україні територіями Криму, Донеччини та Луганщини. Таким чином, покращення стану свободи слова у відповідних регіонах можливо лише у випадку відновлення українського суверенітету над тимчасово окупованими територіями та початку політичної, економічної, соціальної, та правової інтеграції Криму та Донбасу в український простір.

Література:

1. Конституция Российской Федерации <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-4.htm> (дата звернення: 16.03.2021 р.).
2. «Конституция Донецкой Народной Республики» <https://dnrsovetsu/konstitutsiya/> (дата звернення: 16.03.2021 р.).
3. «Конституция Луганской Народной Республики» <https://glava-lnr.info/dokumenty/konstituciya> (дата звернення: 16.03.2021 р.).
4. «В сети появился приказ «Стрелка» о расстреле двух командиров «ополчения» https://lb.ua/news/2014/05/26/267846_seti_royavilsya_prikaz_strelka.html (дата звернення: 16.03.2021 р.).
5. Указ Президиума ВС СССР от 22. 06. 1941 о военном

положении https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D0%B0%D0%B7_%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B8-%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B0_%D0%92%D0%A1_%D0%A1%D0%A1%D0%A0_%D0%BE%D1%82_22.-06.1941_%D0%BE_%D0%B2%D0%BE%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%BC_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B8 (дата звернення: 16.03.2021 р.).

6. «”ДНРівці” надіслали матері голову вбитого ними 17-річного футболіста з Краматорська» <https://tsn.ua/ato/dnrvicnadinaslali-materi-golovu-vbitogo-17-richnogo-golkipera-z-kramatorska-588739.html?g=738&m=385061777> (дата звернення: 16.03.2021 р.).

7. «ГПУ закликала РФ передати бойовика «ДНР», який закатавав школяра Степана Чубенка» <https://tyzhden.ua/News/19-6843> (дата звернення: 16.03.2021 р.).

8. «Worst of the Worst» <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2017/press-freedoms-dark-horizon> (дата звернення: 16.03.2021 р.).

9. «Свобода вираження поглядів у період конфлікту: українські реалії». Аналітичний звіт 04/ 2017. https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/Freedom-of-Expression_Report_Ukraine_DD-PP_UKR.pdf (дата звернення: 16.03.2021 р.).

10. «Crimea: Persecution of Crimean Tatars Intensifies» <https://www.hrw.org/news/2017/11/14/crimea-persecution-crimean-tatars-intensifies> (дата звернення: 16.03.2021 р.).

11. «Общественное объединение «Меджлис крымскотатарского народа» включено в перечень общественных объединений и религиозных организаций, деятельность которых приостановлена в связи с осуществлением ими экстремистской деятельности»

http://kirimtatar.com/index.php?option=com_content&task=view&id=632&Itemid=373 (дата звернення: 16.03.2021 р.).

12. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 24.02.2021) http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/8b38952a3e743c7996551cbfe4b32d4d336a35ad/ (дата звернення: 16.03.2021 р.).

13. «Джемільєв на засіданні комітету Генасамблеї ООН розповів про переслідування кримських татар російською владою» <https://www.5.ua/suspilstvo/dzhemiliev-na-zasidanni-komitetu-henasamblei-oon-rozpoviv-pro-peresliduvannia-krymskykh-tatar-rosiiskoii-vladoiu-131095.html> (дата звернення: 16.03.2021 р.).

УДК 347.53

Юридичні науки

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

*Кудра І. А.,
студентка Юридичного факультету
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна
Науковий керівник: **Грабовська Г.М.**
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Юридичного факультету НАУ*

На сучасному етапі розвитку світової спільноти проблема прав і свобод людини є однією з найактуальніших. У цьому напрямку прийнято низку міжнародних нормативно правових актів, які визначають людину найвищою цінністю суспільства, а належне забезпечення її прав і свобод – головним обов'язком демократичної держави. Саме закріплення за державою обов'язку забезпечення прав і свобод людини дає можливість, у випадку порушення останніх, звернутися до суду з метою їх захисту та поновлення, а також за компенсацією шкоди, завданої таким порушенням.

Відшкодування шкоди - один з найважливіших інститутів сучасного українського права. Шкода, спричинена внаслідок правопорушення, зловживання правом, має бути відшкодована у випадках і в розмірах, установлених законодавством. У науці цивільного права в поглядах на поняття такої шкоди визначилося кілька тенденцій: одні науковці стверджують, що моральна шкода - це фізичні та моральні страждання особи, права якої порушено,

інші - що це не самі страждання, а зумовлені ними втрати немайнового характеру, деякі об'єднують у цьому понятті й самі страждання і їх негативні наслідки. Часом поняття моральної (немайнової) шкоди тлумачиться ще більш широко: як "наслідки правопорушення, що не мають економічного змісту і вартісної форми". Намагаючись з'ясувати правову природу цього поняття окремі науковці розмежовують "моральні втрати" (самі страждання) та "моральну шкоду" (включає страждання та їх наслідки).

В Україні досить багато правових питань, які, не зважаючи на постійно змінюване законодавство, так і залишаються неврегульованими. Найбільше ускладнень зазвичай викликає питання про розмір відшкодування моральної шкоди. Право на компенсацію моральної шкоди - це можливість фізичної особи, якій заподіяно таку шкоду внаслідок порушення її загально соціальних (природних) прав чи свобод, вимагати від порушника виконання його обов'язку вчинити певні дії, спрямовані на усунення або ж на послаблення її негативних психічних станів та процесів, викликаних приниженням оцінки її гідності внаслідок цього порушення; а також її можливість звернутися до компетентних національних чи міжнародних органів за примусовим забезпеченням виконання зазначеного обов'язку [1].

Методики визначення розміру відшкодування моральної шкоди, які описуються в юридичній літературі, досить різноманітні; єдиної методики, яка б мала загальне обов'язкове чи рекомендаційне значення, яка була б загально визнана судовою практикою, немає. Та й сама доцільність її існування викликає сумніви. Розмір відшкодування моральної шкоди має визначатися у кожному конкретному випадку з урахуванням особливостей конкретного правовідношення. Метою відшкодування є відновлення порушеного, тобто приведення порушеного блага в той стан, у якому воно знаходилося до порушення (реституція). Розмір компенсації цієї шкоди може носити тільки умовний характер. Компенсація моральної шкоди являє собою можливість якоюсь мірою згладити несприятливі наслідки правопорушення, сприяє придбанню замість втраченого блага інше.

Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. У зв'язку з цим набуває особливої актуальності створення розвинутого механізму реалізації прав і свобод людини, зокрема права людини на компенсацію моральної шкоди [2, с. 24].

Аналіз судової практики свідчить про відсутність єдиного підходу судів при визначенні розміру моральної компенсації в аналогічних справах (за фактично однакових обставин); не задоволення судами позовних вимог про стягнення моральної шкоди в тому розмірі, в якому її оцінив позивач, а суттєве її зменшення. І тут, власне, і виникають питання з приводу такого неоднозначного ставлення, оскільки, по-перше, норми статей 23 та 1167 Цивільного кодексу України (далі - ЦК України) [3], що стосуються моральної шкоди, є досить нечіткими і встановлюють, що практично будь-яке порушення прав фізичної особи тягне за собою автоматичне завдання моральної шкоди; по-друге, ст. 611 ЦК України передбачає, що порушення зобов'язання тягне за собою правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема відшкодування збитків та моральної шкоди; по-третє, Постанова Верховного Суду України №6-111цс13 від 06.11.2013 р., в якій визначено, що у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема: 1) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору; 2) зміна умов зобов'язання; 3) сплата неустойки; 4) відшкодування збитків та моральної шкоди.

Правові наслідки порушення зобов'язання настають тільки тоді, коли це передбачено законом або договором. Покладення

на сторону договору відповідальності за невиконання зобов'язання, яка не встановлена цим договором або законом, є порушенням ст. 611 ЦК України. При розгляді питання щодо моральної шкоди робиться прив'язка або до закону, або до договору. Тобто, виходячи з загального правила «те, що не врегульовано договором, врегульовується законом», якщо договором не передбачено право на відшкодування моральної шкоди, то будуть застосовуватися норми законодавства. Проте судді все одно продовжують відмовляти в стягненні моральної шкоди, на підставі того, що така можливість відповідним договором не передбачена, проте також робилось багато посилань на непередбачуваність зазначеного права спеціальним законом, який буде застосовуватись у спірних правовідносинах [4].

Отже, відшкодування моральної шкоди є універсальним засобом цивільно-правового захисту, який може бути застосований у разі заподіяння особі немайнових втрат унаслідок первісного порушення її як абсолютних, так і відносних (включно з договірними), не лише немайнових, а й майнових суб'єктивних цивільних прав, причому незалежно від того, сталося це в результаті порушення цивільних, інших приватно-правових чи навіть публічно-правових відносин. Проте на практиці виникають проблемні моменти при відшкодуванні моральної шкоди, зокрема при визначенні судами розміру моральної шкоди.

Література:

1. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди як спосіб захисту цивільних прав. [Електронний ресурс] - <https://pidruchniki.com/1791021146980/pravo>.

2. Журило С. С. До питання про відшкодування моральної шкоди / С. С. Журило. // Часопис цивілістики. – 2018. – №30. – С. 22–30.

3. Цивільний Кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), Закон від 2003р., №№ 40–44, ст.356–ст.23) із змінами. [Електронний ресурс] // <http://zakon1.rada.gov.ua>

4. Варениця М. І. Відшкодування моральної шкоди як заходу цивільно-правової відповідальності [Електронний ресурс] / М. І. Варениця, О. С. Котуха. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.clj.nuoua.od.ua/archive/30/30_2018.pdf#page=22.

УДК 81.1

Філологічні науки

ФЕМІНІТИВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Лавренюк В.В.,

доцент гуманітарного факультету

Одеського національного політехнічного університету

м. Одеса, Україна

Анотація: у сучасній українській літературній мові слова-фемінітиви, стали одним з найприкметніших явищ, що стрімко розвивається під впливом як мовних чинників, так і соціальних, позамовних, оскільки в рамках гендерної політики мова потребує активного реформування з метою відновлення гендерно-лінгвістичної рівності.

Ключові слова: фемінітиви, маскулінітиви, мова, словник, гендерно-лінгвістична рівність.

Фемінітиви (фемінатіви; nomina feminativa, nomina feminina - назви жінок, від лат. *fēmina* - жінка, *fēminīnus* - жіночий) - група слів жіночого роду за певним станом, що є альтернативною (парною) до відповідних слів чоловічого роду - *маскулінітивів*, від яких вони утворюються суфіксально є похідними. Залежно від класифікації до фемінітивів включають назви самиць тварин та іноді слова спільного роду.

У сучасній українській літературній мові слова-фемінітиви, стали одним з найприкметніших явищ, що стрімко розвивається під впливом як мовних чинників, так і соціальних, позамовних, оскільки в рамках гендерної політики мова потребує активного реформування з метою відновлення гендерно-лінгвістичної рівності.

В англійській мові, під фемінітивами розуміють назви

посад і фахів (*gender marking in job titles*), вони є явищем рідкісним, адже більшість назв робіт в англійській нейтральні. Для сучасної української ж (як і для інших слов'янських мов, яким властива категорія роду) є надзвичайно актуальною «фемінізація професійних назв». До того ж, якщо зазирнути в історію української мови, то фемінітиви в ній - явище не нове. Вже в першому українському друкованому словнику – «Лексисі» Лаврентія Зизанія, що належить до 1596 року, - було сім іменників жіночого роду. «Словарь української мови» ХІХ століття за редакцією Бориса Грінченка, укладений у 1907-1909 роках, містить вже кілька десятків таких прикладів. А «Словник української мови» в 11-ти томах, виданий протягом 1970-1980 років і є основою основ майже всіх найкращих сучасних українських тлумачних словників, містить вже понад три тисячі іменників-фемінітивів. Тож фемінітиви в українській мові – зовсім не данина швидкоплинній моді. Вони є давньою питомою її ознакою.

Чому ж тоді виникає такий шквал критики і такий шалений опір, причому не лише серед чоловіків, а й серед жінок, коли вживають відносно жінки:

- «прем'єрка» замість «прем'єр»;
- «міністерка» замість «міністр»;
- «директорка» замість «директор»;
- «лікарка» замість «лікар»;
- «фельдшер» - «фельдшерка»
- «референтка» замість «референт»;
- «дикторка» замість «диктор»;
- «лідерка» замість «лідер»

тощо.

На думку знаної української журналістки Галини Плачинди: «Це підсвідома реакція на тисячолітній патріархат, в якому все жіноче вважається

Другорядним, менш вартісним, гіршим, а все чоловіче, навпаки, – кращим і престижним. Та використання фемінітивів аж ніяк не ображає та не принижує жінку. Навпаки. Демонструє,

що вона повноцінно суб'єктна в будь-яких процесах, тому варта того, аби мати для себе в мові окрему назву, а не «заодно матися на увазі» [5, с.83].

Вже давно звично для нашого вуха звучить:

- «секретар» - «секретарка»;
- «друкар» - «друкарка»
- «пенсіонер» - «пенсіонерка»;
- «журналіст» - «журналістка»;
- «телеведучий» - «телеведуча»;
- «редактор» - «редакторка»;
- «перекладач» - «перекладачка»;
- «волонтер» - «волонтерка»;
- «кондитер» - «кондитерка»;
- «кухар» - «кухарка»;
- «військовослужбовий» - «військовослужбова»;
- «працівник» - «працівниця»;
- «продавець» - «продавчиня»;
- «поет» - «поетеса», «поетка»;
- «письменник» - «письменниця»;
- «фельдшер» - «фельдшерка»;
- «акушер» - «акушерка» (тут значення можуть

бути різні: «лікар-акушер» і «акушер» /«акушерка» як середній медичний персонал);

- «медсестра» - (*NB!?*) у *штатному розписі* і жінка, і чоловік, а **НЕ МЕДБРАТ**.

Олександр Пономарів у книзі «Культура слова: Мовностилістичні поради» пропонує не переносити риси офіційно-ділового стилю на інші стилі мовлення: «У засобах масової інформації досить часто можна почути й прочитати: перед мікрофоном *журналіст Леся Чорна*; гостей привітала *вчитель* української мови; *ваша кореспондент* взялась перевірити ці факти; *Софія Русова* - *письменник*, історик, педагог, *викладач*, *громадський діяч*. Такі конструкції суперечать морфолого-стилістичним нормам української мови. Вони є наслідком невмотивованого перенесення рис офіційно-ділового стилю (де підкреслюється не

стать людини, а її службове чи суспільне становище) на художнє, публіцистичне та розмовне мовлення.

Процес утворення від іменників чоловічого роду назв жіночого роду доволі продуктивний. Слова *авторка, аспірантка, дописувачка, журналістка, контролерка, лекторка, редакторка* та інші зафіксовані в словниках, цілком нормативні. Отже, їх можна і треба вживати: перед мікрофоном *журналістка Леся Чорна, ваша кореспондентка* взялася перевірити ці факти; *Софія Русова* — історик, педагог, *письменниця, викладачка, громадська діячка* і т. д.

Дехто висловлює міркування, що, наприклад, слово *поет* (коли йдеться про жінок) слід застосовувати до видатних митців слова, а *поетеса* — до пересічних майстрів віршування. Погодитися з цим важко» [9, с.164].

Інший сучасний український вчений-мовознавець, Капелюшний А.О., слушно зауважує, що порада О.Д. Пономарева співвідноситься лише з різними видами журналістських текстів, оскільки багато іменників чоловічого роду (серед них, наприклад, назви за професією, посадою, званням) – не мають паралельних форм жіночого роду» [7, с.170].

Такої ж думки дотримується чимало сучасних українських науковців і рекомендує дотримуватися чинних до травня 2019 року норм (*Український правопис 2019 року: Текст офіційного видання на Сайті Інституту ім. О.О. Потебні НАНУ. Фемінітиви: С. 39-40, п. 4*) в науковому та офіційно-діловому стилях.

Отже, в сучасному українському офіційному мовленні слід уживати форми іменників чоловічого роду на позначення осіб за посадою, професією, званням, навіть якщо вони мають паралельні форми жіночого роду:

- зарахувати на посаду інженера Петрівську;
- нагородити старшого сержанта Гаврилишину;
- виступила професор Шевченко;
- доручити доцентів Демківській,

а вживання форм жіночого роду вважається доречним лише тоді, коли необхідно вказати на стать:

- виступи українських фігуристок;
- концерт відомої піаністки;
- голос популярної співачки [4, с.134-135].

Тож, плекаймо і шануймо українську мову,

ВОНА ТОГО ВАРТА!

Література:

1. Авраменко О. 100 експрес-уроків української. – К.: 2016. – 192 с.
2. Архангельская А. Сексизм в языке: Мифы и реальность. – Оломоуц (Чехия), 2011. – С. 270.
3. Архангельська А.М. Фемінні інновації в новітньому українському назовництві // Мовознавство. – 2014. - №3. – С. 34-50.
4. Бутрин Л.В. Українська мова: Конспекти уроків: 6 клас І семестр / Л. В. Бутрин. - Тернопіль, 2015. — С. 134—136.
5. Галяс О. Гендерна журналістика: люди, теми, діалоги // О. Галяс. – Одеса: Бондаренко М.О., 2021. – 112 с.
6. Довідник з культури мови: Посібник / За ред. С. Я. Єрмоленко. — К.: Вища школа, 2005. — С. 50-51.).
7. Капелюшний А.О. Практична стилістика української мови: Навчальний посібник. – Львів: ПАІС, 2007. – С.170.
8. Нелюба А. Інноваційні зрушення й тенденції в українському жіночому словотворі // Лінгвістика: Зб. наук. праць. – Луганськ, 2-11. - №2 (23). – С. 49-59.
9. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. Навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Либідь, 2001. - 240 с.
10. Український правопис 2019 року. – К.: «Наукова думка» НАН України, 2019. – 282 с.

ОНТОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ СЕМАНТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Лесневська К.В.

старший викладач кафедри іноземних мов №2

Гришко В.В.

асистент кафедри іноземних мов №2

Національний університет

«Одеська юридична академія»,

Фокиш Ю.О.

Одеський національний університет

імені І.І. Мечникова,

м. Одеса, Україна

Анотація: *Онтологічний підхід до визначення семантики фразеологічних одиниць є одним із пріоритетних напрямів сучасної лінгвістики. В даному дослідженні наводиться визначення поняттям «онтологія» та «онтологічний підхід». Також описується сутність онтологічного підходу для визначення семантики фразеологічних одиниць. Насамкінець, наводиться перелік деяких переваг використання онтологічного підходу до визначення семантики фразеологічних одиниць.*

Ключові слова: *онтологія, онтологічний підхід, фразеологія, фразеологічні одиниці, семантика.*

Онтологія змісту певної думки, світогляду була і продовжує залишатися актуальним предметом гуманітарних досліджень. Так, перші визначення онтологічного підходу до лінгвістичних досліджень можна знайти в працях В. фон Гумбольдта [6] та Ф. де Соссюра [9]. Варто відзначити праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених теорії і практиці питання імплементації онтологічного підходу до лінгвістичних досліджень як: Артемової А. Ф. [4], Бондаренко А. В. [5], Скокової Т. Н. [8], Montiel-Ponsoda E. [1], Schwarz M. [2], Venzhynovych N.F. [3]. Метою нашого дослідження є визначення онтологічного підходу для вивчення семантики лінгвокультурологічних одиниць.

Термін «онтологія» (від грец. *ontos* – суще і *logos* – вчення) в

сенсі «вчення про буття» вперше був введений в науковий обіг у XVII ст. Р. Гокленіусом і І. Клаубергом [7, с. 2]. Предметом онтології виступає саме по собі суще або буття, зміст якого розкривається в таких категоріях, як щось і ніщо, можливе і неможливе, певне і невизначене, кількість і міра, якість, порядок і істина, а також в поняттях простір, час, рух, форма, становлення, походження, перехід та ін. [7, с. 3]. Будучи філософським вченням про загальні категорії, структуру і закономірності, онтологія займає особливе місце в лінгвістиці. Зокрема, онтологічний підхід до вивчення семантики фразеологічних одиниць дає можливість розглядати їх в історичній ретроспективі розвитку певного народу чи самого людства в цілому і відображати не тільки елементи певної мовної картину світу, а й сутність самих фразеологічних одиниць [7, с.13].

Таким чином, під онтологічним підходом до вивчення семантики фразеологічних одиниць (насамперед культурологічних) розуміється визначення того, як саме ці одиниці, що є мовними утвореннями, в яких віддзеркалюється світогляд певного лінгвокультурного співтовариства, передають (позначають, визначають, пояснюють) суще або буття, зміст якого розкривається в названих вище категоріях, зокрема в таких з них поняттях, як простір, час, рух, форма та ін. Одним із прикладів онтологічного підходу до вивчення семантики лінгвокультурних фразеологізмів є категоріальний простір – «побутовий фон, на якому безпосередньо відбуваються різні події, які є суттю життя людини і сприймаються нею як те, що само собою є зрозумілим» [8, С. 465]. Зокрема, «топоніми формують у свідомості людини загальну смислову зону: сукупність елементів, віддалених у просторі, які знаходяться між собою в тісних відносинах, особливо це стосується таких ознак категоріального простору концепту, як географічна область, місцевість, район, село, місто, а також інших, які позначаються просторовими номінаціями: *на село дідусеві, ні в тин ні в ворота, вічне місто, старе місто, вільне місто*» [8, С. 465].

Насамкінець, при визначенні семантичної і онтологічної важливості ФО для будь-якої мови, не можемо не навести класичні

формулювання з цього приводу піонера лінгвістичної науки, видатного німецького вченого-лінгвіста В. фон Гумбольдта, який характеризував мову як «...не просто засіб обміну, що слугує взаєморозумінню, а істинно світ, який внутрішня робота духовної сили покликана поставити між собою і предметами; мова – це світ між світом зовнішніх явищ і внутрішнім світом людини» [6].

Отже, можна виділити наступні переваги онтологічного підходу до вивчення семантики фразеологічних одиниць:

1) можливість розгляду фразеологічних одиниць в історичній ретроспективі розвитку певного народу чи людства в цілому;

2) максимально повне розкриття буття і сутності мови, тобто збереження своєї конвергентності (якою є об'єднання, поєднання, синтез – зазвичай, змісту, вираженого в різних формах), що є кінцевою метою всебічного дослідження онтології мови;

3) визначення того, як саме фразеологічні одиниці відображають певні засади мовної картини світу окремого лінгвокультурного суспільства;

4) застосування онтологічного підходу до вивчення семантики фразеологічних одиниць, дозволяє дослідити не тільки відповідну лінгвокультурологічну картину світу, а й сам процес виникнення, розвитку і удосконалення таких мовних одиниць, специфіку їх трансляції у мовне середовище та психічний стан мовців, сприйняття ними об'єктивно існуючої картини світу як об'єкту так і предмету такої трансляції.

Література:

1. Montiel-Ponsoda E. When Phraseology and Ontologies Meet [URL: <http://oa.upm.es/5189/1/PhraseologyCuba.PDF>]

2. Schwarz M. Einführung in die Kognitive Linguistik. 3. Aufl. Tübingen und Basel: A. Franke. 2008.

3. Venzhynovych N. F. Cognitive and ontological peculiarities of realizing ukrainian phraseological concepts [URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/download/47/5-31/1160-1?inline=1>]

4. Артемова, А. Ф. Культурно-национальная специфика английских фразеологических единиц и ее сохранение при

переводе: *Университетские чтения*. Пятигорск: ПГЛУ, 2002. С. 79–80.

5. Бондаренко А. В. Лингвистическая онтология от античности до наших дней. *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение*. Вып. 30. 2009. С. 15–21.

6. Гумбольдт, В. фон. Избранные труды по языкознанию [пер. с нем. ; общ. ред. Г. В. Рамишвили ; послесл. А. В. Гулыги и В. А. Звегинцева]. М.: ОАО ИГ «Прогресс», 2000. 400 с.

7. Основы онтологии: Учеб. пособие. Под ред. Ф. Ф. Вяккерера, В. Г. Иванова, Б. И. Липского, Б. В. Маркова. СПб.: Издательство С.-Петербургского университета, 1997. 280 с.

8. Скокова, Т.Н. Онтологічна відносність і ідіоми як засіб її вираження. *Когнітивні чинники взаємодії фразеології із суміжними дисциплінами*: зб. науч. тр. за підсумками III міжнар. науч. конф., Білгород, 19–21 березня 2013 г. / відп. ред. Н.Ф. Алефіренко. Білгород, 2013. С. 463–468.

9. Соссюр, Ф. де. Заметки по общей лингвистике. М.: Издательская группа «Прогресс», 2001. 280 с.

ВИЗНАЧЕННЯ СИЛ ЯКІ ДІЮТЬ НА ПОПЕРЕЧНУ
СТІЙКІСТЬ ДВОКОЛІСНИХ ТЗ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ
МЕХАНІЗМУ ПЕРЕКИДАННЯ МОТОЦИКЛА У ЗВ'ЯЗКУ З
ВТРАТОЮ СТІЙКОСТІ ПІД ЧАС ДТП

Лук'янченко О.Ю.,

кандидат технічних наук, доцент,

Аксьонов В.В., Халявка В.В.,

студенти

Черкаський державний

технологічний університет,

м. Черкаси, Україна

Анотація: Стійкістю називається здатність мотоцикла під час руху при невеликому зовнішньому впливі зберігати заданий водієм напрямок. Мотоциклу стійкість надає гіроскопічний ефект, який створюється колесами, що обертаються. Однак водії мотоциклів не завжди вміють правильно та безпечно керувати мотоциклом тому іноді це призводить до ДТП. Перед експертами не стає задача вдосконалення вже існуючих методик проведення розрахунків при ДТП за участю мотоциклістів, тому що розрахунки виконуються з використанням коефіцієнтів, які не відповідають технічним характеристикам сучасних мото-транспортних засобів.

Ключові слова: стійкість, мотоцикл, ДТП, судовий експерт.

Маючи лише дві точки опори, мотоцикл знаходиться у нестійкій рівновазі, яке відновлюється за рахунок безперервного зміщення центру ваги по відношенню до лінії слідів коліс. Отже, стійкість мотоцикла підтримується нахилом корпусу водія і поворотом керма. Цьому допомагають спеціально підібраний нахил вісі обертання і виліт передньої вилки, що забезпечують автоматичний поворот переднього колеса в сторону нахилу мотоцикла.[1]

Іншим фактором, від якого залежить стійкість, є гіроскопічний момент оберткових мас - коліс. Гіроскопічний момент, перешкоджаючи різкому нахилу, допомагає водієві зберігати рівновагу. Тому, чим швидше рухається мотоцикл, тим більше

зусиль потрібно, щоб нахилити його в сторону. Гіроскопічний ефект, що утворюється від високої швидкості обертання коліс, стабілізує стан мотоцикла. Тобто висока швидкість робить мотоцикл стійким в повороті. Тому чим вище швидкість, тим більш крутіший поворот можливо зробити. Слід враховувати, що одночасно з підвищенням стійкості мотоцикла зменшується його маневреність, і їм стає складніше керувати. Коли мотоцикл знаходиться в русі, на нього діє сила тяжіння mg . Змінюючи траєкторію руху, водій повертає кермо і мотоцикл нахилиється в сторону, оскільки йому необхідно компенсувати відцентрове прискорення щоб не перекинутися. Вектор суми цих сил проходить через центр маси мотоцикла до лінії, що з'єднує плями контакту коліс з дорожнім покриттям. Виникає момент, який прагне нахилити мотоцикл в сторону повороту, який називається перекидаючим. При нахилі переднє колесо повертається в бік повороту, викривляючи траєкторію руху. Момент, викликаний дією відцентрової сили, яка прагне перекинути мотоцикл в протилежну повороту сторону, називається утримуючою. Відцентрова сила збільшується зі зростанням швидкості і для її компенсації мало ефекту зміщення центру ваги, потрібно додатковий нахил мотоцикла (Рис. 1)[2,с13].

При реконструкції механізму ДТП за участю мотоцикла в даний момент існує серйозна прогалина в частині визначення причинно наслідкового зв'язку між діями мотоциклістів і самим ДТП, зокрема виникає проблема визначення стійкості мотоцикла при повороті. Внаслідок цього виникає неповнота і неповноцінність дослідження механізму таких ДТП.

При втраті мотоциклом стійкості і керованості гранична швидкість розраховується за формулою [3,с.238]:

$$V_{onp} = 3,6 \sqrt{\frac{a_m \cdot g \cdot R}{h_g}} \text{ км/год}$$

де: a_m - відстань від проекції центра ваги мотоцикла на площині дороги до лінії, що з'єднує точки дотику коліс з дорогою;

- h_g - висота центра тяжіння мотоцикла над опорною поверхнею, м.;
- g - $9,81 \text{ м/сек}^2$;
- R - радіус повороту центра тяжіння ТЗ, м.

Рисунок 1 – Сили, що діють на мотоцикл при повороті:

Y - вертикальна складова опорної реакції колеса; Z - поперечна складова опорної реакції колеса; $R1$ - результуюча опорної реакції колеса; Rz - результуюча відцентрової сили і ваги мотоцикла; G - вага мотоцикла з водієм; Pc - відцентрова сила; β - кут нахилу мотоцикла.

Слід зазначити, що в сучасних мотоциклах висота центру ваги розташовується ближче до переднього колеса, що не враховано у формулі. Крім цього, з урахуванням зчипних характеристик більш широких коліс мотоцикл може нахилитися під більшим кутом, що призводить до збільшення відстані проєкції i , відповідно, до більшої стійкості мотоцикла. Тому швидкість, при якій можливо перекидання, буде більше.

При цьому кут повороту (або бокового крену) мотоцикла прямо пропорційний квадрату швидкості і обернено пропорційний радіусу повороту:

$$tg\gamma = \frac{P_{ц}}{G} = \frac{V^2}{gR}$$

де: $P_{ц}$ - відцентрова сила, діюча на мотоцикл при його повороті, кг;

V - швидкість руху мотоцикла;

G - Вага мотоцикла, кг.

Зі збільшенням кута повороту мотоцикла зчеплення шин з дорожнім покриттям помітно погіршується і навіть на сухій дорозі під дією відцентрової сили може початися його бічне ковзання (занос).

Тому максимальне значення кута ,бічного крену мотоцикла має бути не більше $tg\gamma_m \leq \varphi_{\delta}$.

Гранична швидкість бічного ковзання розраховується за формулою:

$$V_{зан} = 3,6 \sqrt{gRtg\gamma_m} \text{ км/год}$$

де γ_m - максимально допустимий кут бокового крену мотоцикла для даних дорожніх умов, в градусах.

Якщо $\frac{a_m}{h_g} > \varphi_{\delta}$ или $\gamma > \gamma_m$, то відбудеться ковзання (занос) мотоцикла. А також може статися його перекидання без попереднього заносу.

При русі мотоцикла на повороті по дорозі з поперечним ухилом, яка сприяє стійкості мотоцикла, величина максимальної швидкості, при якій перекидання мотоцикла вже не виключається (Рис. 2), розраховується за наступними формулами:

$$V_{онп} = 3,6 \sqrt{\frac{a_m + h_g tg\beta}{h_g - a_m tg\beta}} \cdot gR \text{ км/год}$$

$$V_{онп} = 3,6 \sqrt{\frac{tg\gamma + tg\beta}{1 - tg\gamma \cdot tg\beta}} \cdot gR \text{ км/год}$$

$$V_{opr} = 3,6 \sqrt{gR \cdot tg(\gamma + \beta)} \text{ км/год}$$

де: a_m - відстань від проекції центра тяжіння мотоцикла на площині дороги до лінії, з'єднуючої точки контакту коліс з дорогою;

h_g - висота центра тяжіння мотоцикла.

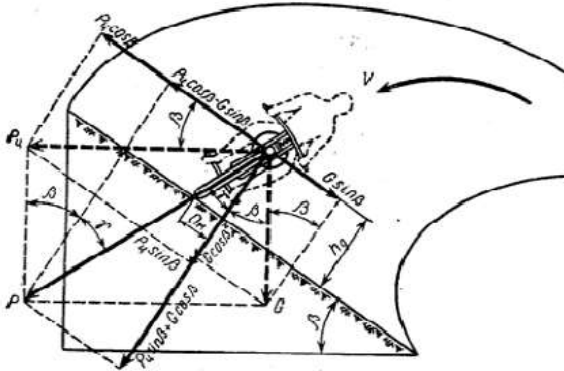

Рисунок 2 – Схема сил діючих на мотоцикл при його русі на повороті по дорозі з поперечним ухилом, яка сприяє стійкості мотоцикла.

При цьому кут бічного крену мотоцикла повинен дорівнювати:

$$tg\gamma = \frac{a_m + h_g \cdot tg\beta}{h_g - a_m \cdot tg\beta}$$

$$tg\gamma = \frac{V^2 - 3,6^2 \cdot gR \cdot tg\beta}{3,6^2 \cdot gR + V^2 tg\beta}$$

При русі мотоцикла на повороті по дорозі з поперечним ухилом, яка сприяє втрати стійкості мотоцикла, величина максимальної швидкості, при якій перекидання мотоцикла вже не виключається (Рис. 3), розраховується за наступними формулами:

$$V_{opr} = 3,6 \sqrt{\frac{a_m - h_g tg\beta}{h_g + a_m tg\beta}} \cdot gR \text{ км/год}$$

$$V_{\text{опр}} = 3,6 \sqrt{\frac{\text{tg}\gamma + \text{tg}\beta}{1 + \text{tg}\gamma \cdot \text{tg}\beta}} \cdot gR \text{ км/год}$$

$$V_{\text{опр}} = 3,6 \sqrt{gR \cdot \text{tg}(\gamma - \beta)} \text{ км/год}$$

При цьому кут бічного крену мотоцикла повинен дорівнювати:

$$\text{tg}\gamma = \frac{a_m - h_g \cdot \text{tg}\beta}{h_g + a_m \cdot \text{tg}\beta} = \frac{V^2 + 3,6^2 \cdot gR \cdot \text{tg}\beta}{3,6^2 \cdot gR - V^2 \text{tg}\beta}$$

При цьому $\text{tg}\beta = \frac{h_g}{a_m} = \frac{1}{\text{tg}\gamma}$ перекидання мотоцикла не настане при будь-якій швидкості

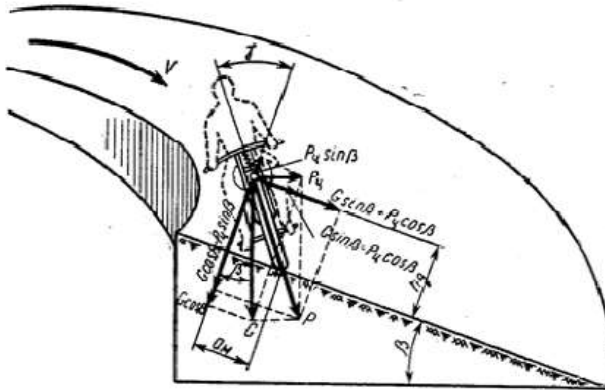

Рисунок 3 – Схема сил діючих на мотоцикл при його русі на повороті по дорозі з поперечним ухилом, яка сприяє втраті стійкості мотоцикла.

З вище наведених формул видно, що для розрахунків стійкості мотоцикла потрібно багато вихідних параметрів, більшість яких у експертів під час проведення розрахунків відсутні оскільки заводами-виробниками данні параметри не

надаються, а визначити їх самотужки не представляється можливим у зв'язку з пошкодженням транспортних засобів та відсутністю необхідного обладнання. Тому дана проблематика на даний час є актуальною оскільки необхідно створювати сучасну табличну базу мотоциклів у якій буде зазначено усі необхідні вихідні параметри. У діючій експертній практиці аналізу ДТП при проведенні розрахунків продовжують використовуватися вихідні параметри для мотоциклів радянського виробництва минулих років, які на сьогоднішній день практично не беруть участь у дорожньому русі.

Література:

1. Мамити Г.И., Льянов М.С., Кониев К.Е. Устойчивость прямолинейного движения двухколёсного мотоцикла. Известия Горского госагроуниверситета. Научно-теоретический журнал. Владикавказ, 2002, Т.39. – с. 182
2. Ксенофонов И.В. Основы управления мотоциклом и безопасность движения. 2. Учебник водителя транспортных средств категории «А». М.: ЗАО «КЖИ «За рулем», 2004.-241с.
3. Бексов В.А., Боград Г.Я., Золотов Б.Л., Индиченко Г.Г. Автотехническая экспертиза. М.:Издательство «Юридическая литература», 1967.-255с.

УДК 378.147:004.111

Педагогічні науки

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Майєр Н.В., Коваль Т.І.,

доктори педагогічних наук, професори

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ, Україна

Анотація: У дослідженні обґрунтовано необхідність оволодіння майбутніми викладачами іноземних мов і культур знаннями про програмні засоби інформаційно-комунікаційних технологій щодо

реалізації синхронної й асинхронної комунікації в умовах організації дистанційного навчання. Визначено, що вони мають відповідати таким характеристикам: забезпечення доступу до навчальних матеріалів у будь-який час, обміну миттєвими повідомленнями в різних форматах (текстовому, аудіо, відео); можливість виконувати завдання викладача в різних режимах (голосове повідомлення, текст) і презентувати виконані завдання всім учасникам освітнього процесу; створювати відеозапис як всього практичного заняття, так і окремих його фрагментів. Для відбору таких програмних засобів запропоновано низку критеріїв, зокрема критерії: доступності, зручності, необмеженості у часі організації синхронної й асинхронної комунікації, орієнтованості на мультимедійні ресурси, реалізації on-line та off-line способів комунікації. На основі власного досвіду проведення освітнього процесу (педагогічної практики магістрів) з іноземних мов і культур в умовах карантину відібрано за встановленими критеріями програмні засоби Skype і Microsoft Teams задля реалізації синхронної й асинхронної комунікації, наведено приклади професійно-методичних завдань для підготовки майбутніх викладачів іноземних мов і культур до проведення навчальних занять в умовах дистанційного навчання.

Ключові слова: викладач іноземних мов і культур; дистанційне навчання; програмні засоби реалізації синхронної й асинхронної комунікації; професійно-методичне завдання.

Виклики сьогодення (дистанційне навчання в умовах карантину через пандемію, необхідність впровадження змішаного навчання (blended learning) у закладах освіти [1]), сучасні запити суспільства взагалі та системи освіти зокрема суттєво впливають на зміст професійно-методичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов і культур, що вимагає зосередити увагу на формуванні їхньої готовності до проведення дистанційного навчання. Це передбачає необхідність оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями про програмні засоби інформаційно-комунікаційних технологій щодо реалізації синхронної й асинхронної комунікації та формування здатності їх використовувати з метою організації освітнього процесу з іноземних мов і культур.

Програмні засоби реалізації синхронної й асинхронної

комунікації у процесі дистанційного навчання мають відповідати таким характеристикам: забезпечення обміну миттєвими повідомленнями в різних форматах (текстовому, аудіо, відео); можливість виконувати завдання викладача в різних режимах (голосове повідомлення, текст) і презентувати виконані завдання всім учасниками відео конференції; створювати відеозапис як всього заняття, так і його окремих фрагментів.

Для відбору таких програмних засобів пропонуємо застосувати низку критеріїв. *Критерій доступності* передбачає вільно поширювальний програмний продукт та безкоштовний доступ суб'єкта навчання до базового інструментарію програмного засобу. *Критерій зручності* вимагає добору таких програмних засобів інформаційно-комунікаційних технологій, які дають змогу майбутньому викладачу іноземних мов і культур користуватися ним із будь-якого пристрою – комп'ютера, ноутбуку, планшету, смартфона тощо. *Критерій необмеженості у часі організації* синхронної й асинхронної комунікації, а також *критерій орієнтованості на мультимедійні ресурси* зумовлюють добір засобів з таким інструментарієм, який дає можливість задіяти всі основні способи презентації, сприйняття і засвоєння інформації.

Наприклад, у режимі відеозв'язку (відеоконференції) з використанням функції «демонстрація екрану» уможливлується, під керівництвом викладача, організація квазіпрофесійної діяльності майбутнього викладача в процесі презентації власних методичних розробок у формі професійно орієнтованої рольової гри, коли один студент виступає у ролі викладача, а інші – у ролі «студентів» [2], що особливо актуально у процесі дистанційного навчання. *Критерій реалізації on-line та off-line способів комунікації* дає змогу викладачу надсилати студентам необхідну інформацію, надавати консультації, організовувати обговорення (наприклад, створеного відеозапису проведеного одним зі студентів фрагменту практичного заняття), а студентам – подавати і презентувати виконані завдання в різних форматах.

За встановленими критеріями було відібрано такі програмні

засоби реалізації синхронної й асинхронної комунікації з метою організації освітнього процесу з іноземних мов і культур:

– **Skype** (<https://www.skype.com/ru/get-skype/>) – безкоштовне програмне забезпечення з закритим кодом, що забезпечує текстовий, голосовий та відеозв'язок через мережу Інтернет між комп'ютерами (IP-телефонія). До переваг програмного засобу можна віднести: зручність у використанні; можливість синхронізації контактів і змісту діалогів між пристроями; розширені можливості налагодження інтерфейсу профілю; демонстрація власного екрану співрозмовниками; перегляд змісту діалогових вікон без доступу до мережі Інтернет;

– **Microsoft Teams** (<https://www.microsoft.com/uk-ua/microsoft-365/microsoft-teams/free>) – це простір для колективної роботи, заснований на чотирьох ключових ідеях: чат, центр взаємодії, можливості індивідуальних налаштувань і надійний захист. Microsoft Teams дозволяє суб'єктам навчання проводити аудіо- та відеоконференції; публікувати в рамках робочого простору загальні документи; вести планування спільної освітньої діяльності; підключати додаткові on-line сервіси Microsoft; отримувати консультації, демонструвати виконані завдання та власні методичні розробки.

Наведемо приклади професійно-методичних завдань для підготовки майбутніх викладачів іноземних мов і культур до проведення практичних занять в умовах дистанційного навчання. Такі завдання рекомендуємо використовувати в процесі вивчення здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін професійно-методичної підготовки.

Приклад 1. Мета: формування здатності використовувати платформу Microsoft Teams для презентації нового навчального матеріалу.

Інструкція. Ви – майбутній викладач іноземних мов – готуетесь до практичного заняття з іноземної мови в умовах дистанційного навчання. Однією із практичних цілей практичного заняття є ознайомлення студентів із новою граматичною структурою активного мінімуму на основі

контексту та різних типів навчальної інформації. Презентуйте цей фрагмент у формі професійно орієнтованої рольової гри, використовуючи необхідні засоби платформи Microsoft Teams. Створіть відеозапис проведеного фрагменту практичного заняття задля наступного його аналізу і обговорення у групі.

Приклад 2. Мета: формування здатності використовувати платформу Microsoft Teams для розвитку у студентів іншомовних мовленнєвих умінь.

Інструкція. Ви – майбутній викладач іноземних мов – проводите практичне заняття з іноземної мови в умовах дистанційного навчання. Доберіть відеоматеріал за темою практичного заняття, укладіть комплекс вправ для розвитку вмінь аудіювання. Використовуючи інструмент «чат» платформи Microsoft Teams, організуйте письмове обговорення студентами проблеми, презентованої у відеоматеріалі. Створіть відеозапис проведеного фрагменту практичного заняття задля наступного його аналізу і обговорення у групі.

Отже, задля підготовки майбутніх викладачів іноземних мов і культур до організації дистанційного навчання слід здійснити відбір програмних засобів інформаційно-комунікаційних технологій за встановленими критеріями і пропонувати здобувачам вищої освіти спеціальні професійно-методичні завдання з їх використанням у процесі вивчення навчальних дисциплін професійно-методичної підготовки. Ефективність такої моделі було підтверджено під час педагогічної практики в умовах карантину, коли магістри-практиканти проводили практичні заняття та виконували інші види роботи зі студентами, використовуючи програмні засоби Skype та Microsoft Teams.

Література:

1. Міністерство освіти і науки України. *Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової перед-вищої та вищої освіти.* [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanonavchannia-bookletsreads-2.pdf>

2. Н. В. Майєр, «Професійно орієнтована рольова гра як методичний прийом для формування методичних умінь майбутніх викладачів французької мови», *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал*, Вип. 1-2 (50-51), с. 61-65, 2017.

УДК: 316.74:37

Соціологічні науки

ОСОБИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я У ФОКУСІ КУЛЬТУРСОЦІОЛОГІЇ

Микитюк І.В.,

*аспірантка соціологічного факультету
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Анотація: у доповіді зосереджено увагу на культурсоціологічному аналізі проблеми розвитку та освіти осіб з особливими освітніми потребами та відповідних їм методичних технологій дослідження проблематики подолання соціальної нерівності за допомогою інклюзивної освіти.

Ключові слова: інклюзія, ексклюзія, особи з особливими освітніми потребами, культурсоціологія, культурний поворот.

Соціокультурне середовище сучасного постіндустріального суспільства характеризується виразною орієнтованістю на соціальний і психологічний комфорт особистості та її гармонійний розвиток. Стає очевидним, що економічний і науково-технічний прогрес тягне за собою усвідомлене ставлення до питань особистісного розвитку. В останні десятиліття в різних країнах світу активно обговорюється проблема гуманізації соціального середовища.

Важливою проблемою, що постає перед світовою спільнотою, є проблема соціалізації осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Основним аспектом цієї проблеми є взаємодія із соціальним середовищем людей з обмеженими функціональними

можливостями. Індивідуальні особливості таких людей часто можуть обмежувати їх особистісний розвиток, соціальні можливості та культурну взаємодію. У сучасному культуральному просторі фізична недуга перестає бути особистою справою, а перетворюється в проблему суспільства. Доказом цього є низка документів, особливе значення з яких має Конвенція ООН про права інвалідів [1].

У історичному дискурсі можна виділити два підходи, що передували культуросоціологічному осмисленню проблеми осіб з інвалідністю:

1. Інтерпретуючи основи матеріалістичного напряму, закладені К.Марксом [2, с.41], можна припустити наступне. Якщо соціальна реальність має ґрунтуватися на життєвій реальності індивідів, які борються за своє існування і щоб вижити, люди мають впливати на матеріальний, споживчий світ, особи з обмеженими можливостями не мають впливу в такому суспільстві, більше того є незначними елементами його перетворень. Гуманоцентризм, що закладений в основу інклюзії інвалідів, нівелюється, оскільки культура сприймається як меншшвартісна надбудова економічного базису.

2. Зміни в соціокультурній сфері – світогляді, релігії, системах цінностей, менталітеті соціальних груп, суспільств та епох вважаються найфундаментальнішими і лягли в основу соціокультурного підходу, що розглядає біном соціуму і культури у рівновазі [3]. При цьому підході, концептуально важливою для аналізу проблеми осіб з обмеженими можливостями здоров'я є соціокультурна теорія нетиповості, розроблена О. Ярською-Смірною [4]. Цей підхід дає початок розумінню того, що на повноцінну соціалізацію людей з інвалідністю або її відсутність впливають не лише їх фізичні особливості, політичні чи економічні передумови, а й культурне сприймання суспільства, що дискримінує чи приймає, відтворюючи принципи соціальної нерівності та стратифікації [4, с.40-41; 5].

Культурний поворот на початку 1980-х років зробив істотний вплив на автономію культури, появу принципово

нового інструментарію в сучасних соціологічних теоріях, який націлений на вивчення сенсів та їх впливів [6, с.12].

Докорінна зміна у розумінні співвідношення біному «соціальне та культурне» на початку ХХІ ст. дає початок перетворенню культури, як основного рушія соціальних змін. Культура проникає в усі сфери життя суспільства, зумовлюючи їхні зміни та визначаючи характер сучасного суспільного життя. Основною функцією культури стає інноваційна, оскільки сучасні культурні програми є рушійною силою соціальних змін [3]. У високорозвинутих країнах це дає початок новій ері розуміння культури – культурсоціології. Культурсоціологія утворює нове соціологічне бачення сучасності на чолі з культурою, яка тепер може задавати сенси соціального життя та формувати риси кожного конкретного суспільства.

Культурсоціологічне фокусування на проблемі осіб з обмеженими можливостями здоров'я стало актуальним тому, що філософсько-соціальні знання почали зіштовхуватися зі «зовнішніми вимогами», з якими не можна впоратися, дотримуючись застарілих догм та основ, оскільки поняття «інклюзія» є відносно новим та динамічними у своєму смисловому розвитку. Культурсоціологія забезпечує смисловий аналіз проблеми, що створюється через коди, наративи, символи. Це забезпечує можливість встановлення причинних взаємозалежностей відповідно до конкретних механізмів, за якими існує культура.

Ідея автономії культури від економічного базису, як зазначає Дж. Александер, дозволила створити «сильну програму» дослідження, що дозволяє соціологам ілюструвати яку значиму роль грає культура в визначенні параметрів соціального життя [6, с.13]. Сильна програма репрезентує соціальну подію, через призму культурального осмислення – кодів, їх сенсів та наративу, що має свій історичний та культурний фон, що призводить до соціальних наслідків.

На нашу думку, питання соціального включення осіб з обмеженими можливостями здоров'я може виступати кейсом для досліджень сильної програми, як одне з найактуальніших

питань у сфері соціології освіти та державної освітньої політики. Репрезентування такого кейсу дозволяє осмислити проблему з різних сторін, визначити вплив на інститути суспільства, характер поведінки соціальних акторів.

Отже, проблеми осіб з обмеженими можливостями здоров'я у сучасному суспільстві набувають все більшого обговорення серед громадськості. Пропонується розглядати інклюзію осіб з інвалідністю як один із принципів соціальної держави і громадянського суспільства, в контексті постіндустріального суспільства. Проте, розуміння зазначених складнощів і дилем тільки починає знаходити свої обриси і, очевидно, повинно мати відображення у культурсоціологічному аналізі цієї проблеми.

Література:

1. Закон України про ратифікацію Конвенції про права інвалідів та Факультативного протоколу до неї // Офіц. вісн. України. - 2010. - № 17.

2. Карл Маркс. До критики політичної економії / Пер. з нім. М.Порша за ред. Є.Касяненка. — Харків: Державне видавництво України, 1926. — 198 стор.

3. Черниш Н., Ровенчак О. Соціокультурний підхід у соціогуманітарних науках: обмін сенсами / Н. Черниш, О. Ровенчак // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2005. — № 4. — С. 92-103.

4. Ярська-Смирнова Є. Р. Соціальне конструювання інвалідності // Социс. 1999. № 4. С. 38-45.

5. Rossides D.W. Social Stratification: The American Class System in Comparative Perspective.

6. Alexander J. C. The Meanings of Social Life. A Cultural Sociology. Oxford University Press, 2003.

ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ (НА ПРИКЛАДІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Незгода Л.М.

*старший викладач кафедри
композиційних матеріалів, хімії та технологій
Національний університет
«Запорізька політехніка»*

Анотація: *Вивчено екологічний стан атмосферного повітря Запорізької області та м.Запоріжжя за 2015-2019 роки. Виявлено, що в останні роки намітилась тенденція до зниження викидів забруднюючих речовин від усіх джерел забруднення. Зменшення викидів від стаціонарних джерел забруднення зумовлене зменшенням обсягів виробництва та переходом на більш сучасні енергозберігаючі технології. Встановлено, що за період з 2015 по 2019 рік викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від усіх джерел забруднення знизилось на 1%.*

Ключові слова: *атмосферне повітря, джерела забруднення, динаміка викидів, викиди шкідливих речовин.*

Антропогенний вплив зріс на навколишнє середовище в процесі науково-технічної революції. Господарські навантаження, через інтенсивну індустріалізацію та урбанізацію, стали перевищувати здатність екологічних систем до самоочищення та відновлення.

Перевершило всі припустимі межі забруднення атмосферного повітря. У багатьох містах концентрація шкідливих для здоров'я речовин перевищує медичні норми у десятки разів.

Навколо міст зникає чисте повітря, усюди купи сміття, ріки перетворюються в стічні канали.

В першу десятку регіонів України, які складають основу її індустріального та аграрного потенціалу, входить Запорізька область. За обсягом промислового виробництва у розрахунку на 1 особу серед регіонів Запорізька область посідає шосте місце, які входять до числа промислових лідерів країни. Всі основні галузі промисловості, серед яких електроенергетика, металургія,

машинобудування, металообробка та хімія, займають провідне місце в області. Металургійний та енергетичний комплекси складають основу промисловості регіону.

Головним незмінним продуктом споживання у життєдіяльності людини – є повітря, а його присутність – головна умова існування. Забруднення повітря, один із показників – є концентрація в ньому зважених часточок (ЗЧ). Мова йде про мікрочасточки диму, мікрокраплинки рідини, сажі, що утворюються переважно внаслідок згоряння різноманітних продуктів, вихлопних газів автомобілів, що надходять до повітря. Різноманітні галузі промисловості та сільськогосподарства (побутова хімія, пил від руху транспортних засобів) є джерелом таких частинок.

По Запорізькій області у 2019 році викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами склали 173.4 тис.тон. Основну частину в структурі викидів забруднюючих речовин складають діоксид сірки та інші сполуки сірки, оксид вуглецю, оксиди азоту, речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (табл.1).

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами по Запорізькій області у 2019 році

Таблиця 1

Назва забруднюючої речовини	Обсяг викидів, тис.т
Метали та їх сполуки	0.5
Стійкі органічні забруднювачі	0.06
Оксид вуглецю	53.1
Діоксид та інші сполуки сірки	76.8
Сполуки азоту	28.5
Речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	11.6
Неметалеві леткі органічні сполуки	1.9
ВСЬОГО	173.4

Джерело [1 с.26]

Із таблиці видно динаміку викидів забруднюючих речовин по м.Запоріжжю та області, найбільший внесок в забруднення атмосферного повітря Запорізької області (87%) вносять викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел ПАТ «Запоріж-124

сталь» та ВП Запорізька ТЕС АТ «ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО». За 2019 рік обсяги викидів ПАТ «Запоріжсталь» зменшилась, а саме: 51.831 тис.т (на 0.46 тис.т менш, ніж у 2018 році). Обсяги викидів від ВП Запорізька ТЕС АТ «ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО» у 2019 році склали 98.651 тис.т (на 0.59 тис.т більше, ніж у 2018 році). Найбільші забруднювачі в Запорізькій області, викиди яких становлять 60-70% від загального обсягу викиду забруднюючих речовин, вносять промислові підприємства: ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Дніпроспецсталь», АТ «Запорізький завод феросплавів» ПрАТ «Запоріжжокс», ПрАТ «Запорізький абразивний комбінат», ПрАТ «Укрграфіт» та інші. Зменшенням обсягів виробництва підприємствами обумовлене, головним чином, у 2019 році незначне зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, в порівнянні з 2018 роком.

Просліджуємо динаміку викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами до атмосферного повітря на прикладі Запорізької області (дані Головного управління статистики у Запорізькій області наведені в таблиці 2).

Обсяги викидів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел в 2019 році порівняно з 2018 роком зменшились на 1 %. Показав аналіз динаміки викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря (табл. 2).

Порівнюючи обсяги викидів на одну особу в Запорізькій області, можна відзначити деяке зниження обсягів викидів забруднюючих речовин у розрахунку на душу населення.

Стаціонарними джерелами викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2019 рік становлять 173.4 тис.т, що на 1.3 тис.т менше у 2018 році (174.7 тис.т). Від стаціонарних джерел забруднення одним підприємством в середньому по області було викинуто 330.918 т в рік (у 2018 році 346.692 т в рік) забруднюючих речовин, що на 5.5% менше ніж у 2018 році.

Від стаціонарних джерел на одну особу у 2019 році збільшились обсяги викидів забруднюючих речовин і склали 102.2 кг, тоді як у 2018 році – 101.9 кг та від пересувних джерел – 46.7 кг, проти 45.1 кг у 2018 році.

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. Т

Таблиця 2

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т		Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , тонн		Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	
	Стаціонарними джерелами	Пересувними джерелами	Стаціонарними джерелами	Пересувними джерелами	Стаціонарними джерелами	Пересувними джерелами
2015	193,7	76,7	9,9	2,82	153,6	43,7
2016	167,0	76,071	6,1	2,8	95,6	43,6
2017	180,9	80,189	6,7	2,95	104,5	4,3
2018	174,7	77,345	6,4	2,85	101,9	45,1
2019	173,4	79,278	6,4	2,9	102,2	4,7

Щільність викидів від стаціонарних джерел викидів на 1 км² у 2019 році залишилась незмінною, та склала 6.4 т на 1 км², незначно збільшилась від пересувних джерел і склала 2.9 т на 1 км², проти 2.85 т на 1 км² у 2018 році

Більшість забруднень, що потрапляє щороку до атмосферного повітря Запорізької області створюється підприємствами міст Запоріжжя та Енергодар. Склали у 2019 році викиди від стаціонарних джерел підприємств 69.7 тис.т (проти 71.3 тис.т. у 2018 році) та 98.7 тис.т (проти 98.2 у 2018 році).що відповідно склало 97% від загальної кількості викидів по області (табл.3)

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим населеним пунктам, тис. т

Таблиця 3

	2017	2018	2019	Ріст / зменш.↑↓
Всього, у тому числі	176	170.2	169.06	↓
м.Запоріжжя	69.9	71.3	69.7	↓
м.Бердянськ	0.2	0.2	0.3	↑
м.Мелітополь	0.5	0.4	0.3	↓
м.Токмак	0.1	0.1	0.06	↓
м.Енергодар	105.3	98.2	98.7	↑

Джерело [1 с.29]

На рис.1 наведена динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по найпоширеніших речовинах в цілому по області.

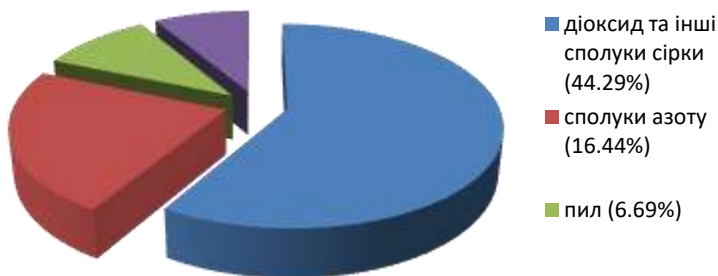

Рис. 1 Структура викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря Запорізької області

Двоокис азоту, завислі речовини, оксид вуглецю, фенол, формальдегід, хлористий водень, фтористий водень, сірководень – забруднюючі речовини, що визначають високий рівень забруднення атмосфери по м.Запоріжжя їх середні і максимальні концентрації (в кратності ГДК) наведено у таблиці 4.

Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міста Запоріжжя за 2018-2019 рр.

Таблиця 4

	ГДК, мг/м ³		Середня концентрація		Макс-на за разових концентрацій	
	Максимально разова	Середньодобова	2018	2019	2018	2019
Пил (завислі речовини)	0.5	0.15	0.7	1.1	1.4	1.4
Двооксид сірки	0.50	0.05	0.1	0.2	0.04	0.04
Двооксид азоту	0.20	0.04	2.0	2.2	1.4	1.2
Оксид азоту	0.40	0.06	0.8	1.0	0.3	0.3

Оксид вуглецю	5	3	0.3	0.4	1.2	1.2
Формальдегід	0.035	0.003	1.3	2.0	0.3	0.4
Фенол	0.01	0.003	2.	2.3	1.8	1.5
Фтористий водень	0.02	0.005	0.0	0.2	0.4	0.2
Хлористий водень	0.20	0.20	0.2	0.2	0.5	0.6
Сірковедень	0.008	-	-	-	0.9	1.1

Джерело [1 с.35]

Причини можуть бути різноманітними, що призводять до подібної ситуації. Підприємства (240) практично всіх галузей індустрії, які створюють інтенсивне навантаження на різні райони міста, різноманітність хімічних сполук (150), які викидаються в атмосферу міста. Вони відносяться до 1-2 класів небезпеки – двоокис марганцю, бенз-а-пірен, сполуки хрому, свинцю. Таким чином, внутрішня і зовнішня атмосфера – атмосферне повітря, забруднені викидами, створюють небезпеку здоров'ю людини.

З матеріалів звіту Головного управління статистики Запорізької області впливає, що промислові підприємства м.Запоріжжя намагаються покращити ситуацію. Багато з них створюють програми з визначенням напрямків дій, заходів і ресурсів, щоб поліпшити стан екологічної безпеки в області. Розробляються комплекси природоохоронних, правових, економічних та організаційно-технічних заходів для відновлення та забезпечення стабільності всіх екосистем області за програмами 2020 р.

Література:

1. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області у 2019 р. Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Запорізькій області. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/zdn.gov.ua/>.

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ОНЛАЙН: ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ
ДО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ У
ШКОЛАХ МИСТЕЦТВ

Новосьолова І.В.,

*викладач-методист вищої категорії,
заступник директора,
Мистецька школа №3
м.Краматорськ, Україна*

Анотація: у статті розглядається нагальна для сучасних мистецьких шкіл проблема мотивації до навчання учнів під час дистанційних форм роботи.

Ключові слова: мотивація, дистанційне навчання, онлайн платформи, цифрові технології.

Мистецька освіта потрапила у складну ситуацію у зв'язку із запровадженням карантинів та переходом на дистанційне навчання. Школи мистецтв можуть втратити свою актуальність, оскільки здобувачі мистецької освіти, перш за все, прагнуть отримати практичні уміння та навички. А найкращий результат можна отримати лише у перманентному, безпосередньому контакті з педагогом. «Викладач – учень» - ось головний зв'язок, який є запорукою успіху у навчально-виховному процесі, і який необхідно підтримувати, не втрачати за жодних обставин.

Уже рік перед мистецькими школами стоїть задача організувати навчальний процес таким чином, щоб вмотивувати учнів до навчання у різних форматах. Тож ми повинні не здавати свої позиції і знаходити можливості для реалізації мистецької освіти у будь-якому режимі: традиційному, дистанційному чи змішаному.

У березні 2020 р. вся освіта терміново переходила на роботу в онлайн режимі. Мобільні пристрої, планшети та ПК забезпечили можливість організації педагогічної взаємодії учасників навчального процесу. Тож, уже маючи деякий досвід, сьогодні ми більш ґрунтовно підходимо до вирішення цієї

проблеми, знаходимо шляхи для підвищення якості дистанційної освіти та покращення результатів освітньої діяльності.

МОН України визначає **дистанційне навчання** як «організацію освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій» [1].

Таким чином, у загальних положеннях організації дистанційного навчання, мистецька школа керується Положенням МОН України та іншими нормативними актами, але при цьому зважає на специфіку власного навчального процесу, який забезпечує розвиток творчих здібностей та набуття практичних виконавських і професійних навичок початкового рівня у певному виді мистецтва.

Слід визнати, що запровадження дистанційного навчання у школах приводить до значного “відсіву” учнів. Саме в цьому і постає актуальність проблеми – які засоби, стимули застосувати, щоб дитина не втратила інтерес до навчання та не покинула школу і як правильно організувати процес навчання?

А.К.Маркова говорить про те, що «навчальна мотивація складається з низки спонукань, які постійно змінюються і вступають у нові зв'язки один з одним. Тому становлення мотивації – не просте зростання позитивного або посилення негативного ставлення до навчання, а ускладнення структури мотиваційної сфери, спонукань, які входять до неї» [2, с. 57].

Існує велика кількість визначень мотивації у науковій та методичній психолого-педагогічній літературі, але питання мотивації до навчання у мистецьких школах на сучасному етапі, особливо при дистанційному (або змішаному) навчанні, вивчене взагалі недостатньо.

Уроки у школі мистецтв мають свої особливості, вони засновані не на інформаційному, теоретичному викладі матеріалу,

а здебільшого на творчості, практиці. До того ж, заняття можуть бути груповими та індивідуальними. У залежності від напрямку навчання вони можуть бути суто творчим процесом або репетицією тощо. У зв'язку з цим потрібен пошук саме таких стимулів, які будуть відповідати специфіці даних закладів навчання і допоможуть зберегти інтерес учнів до навчання навіть під час дистанційних форм роботи.

Одним з найголовніших чинників вмотивування до навчання є правильно організований початковий процес.

До складу **музичної школи (відділення)** входять відділи інструментальної музики (фортепіанний, струнно-смичковий, народних інструментів, мистецтва естради та інші) та відділ хорового (сольного) співу. Цей підрозділ школи, в основному, зорієнтований на індивідуальне навчання. Тому для проведення уроків підходять майже всі онлайн платформи та цифрові інструменти взаємодії: ZOOM, Skype, Viber, GoogleMeet та ін.

Навчальний процес у **художній школі (на художньому відділенні)**, хоча і базується на групових заняттях, по суті, є індивідуальною роботою окремо взятого учня. Маючи одну, спільну поставлену задачу, результат їхньої роботи – персональний. Тож на художньому відділенні урок можна проводити як груповий онлайн або відеоурок і мати результати роботи кожного учня.

Більш складна ситуація виникає з груповими колективними заняттями. Це уроки на **театральному та хореографічному відділеннях**. Театр і хореографія – це види мистецтва, які по суті є синтетичними та колективними. Результатом навчального процесу на цих відділеннях повинні бути хореографічна постановка або театральна вистава.

Навчити хореографії дистанційно дуже важко, оскільки це навчання вимагає практики, де учень засвоює матеріал технічно. Навіть якщо організувати урок як конференцію ZOOM або Skype, викладач не зможе якісно працювати одночасно з усім класом і створити хореографічний номер. Тому, окрім загальних

групових уроків, можна спробувати підготовку індивідуальних (сольних) номерів, створення відеокліпу тощо.

Це ж стосується і театрального відділення. Оскільки створити виставу неможливо, необхідно акцентувати увагу на індивідуальній роботі з учнями, а саме – підсилення практичних навичок зі сценічної мови (мистецтво читців). Для учнів випускних класів можна поставити невеликі моновистави або, за належних технічних засобів, спробувати створити онлайн виставу за участю 2-3-х акторів.

Оптимальним ресурсом для дистанційної роботи з теоретичних дисциплін (**сольфеджіо, музична література, історія мистецтв**) є платформи GoogleClassroom, GoogleMeet, Zoom, Moodle тощо. Такі форми роботи дозволяють опрацювати комплекс теоретичних і практичних завдань, проконтролювати якість їх засвоєння. Актуальною формою роботи є робота з електронними ресурсами – медіапосібниками, які розроблені викладачами теоретичних дисциплін.

Робота **відділу кіно-, телемистецтва** заснована на використанні інформаційних (цифрових) технологій. Учні постійно знаходяться у комунікативному процесі з викладачами: уроки онлайн, консультації, завдання для самостійної роботи (фото та відеозйомки, репортажі, анімації, медіапрезентації) тощо.

Для забезпечення дистанційного процесу навчання викладачі також повинні зробити підбірки відеоуроків, аудіо- та відеоматеріалів, літератури зі своїх дисциплін, посилань на ресурси Internet. За можливості – записати власні відеоуроки. У разі, якщо відсутні умови для проведення онлайн уроків, педагоги повинні обрати інші форми комунікації з учнями та надати їм необхідні матеріали для навчання у максимально повному обсязі.

Викладачі можуть створювати власний освітній контент та поширювати свій педагогічний досвід у мережі Internet. У цьому випадку доречно використовувати відеохостинг Youtube та хмарні сховища такі, як Google-disk, One-Drive тощо.

Отже, оптимальними формами роботи викладачів під час

дистанційного навчання можна вважати наступні: онлайн-урок; відеозапис власного уроку; відеоуроки інших педагогів за темою уроку; перегляд відео власних виступів з метою подальшого аналізу; підбір матеріалів для самостійного опрацювання; перевірка (аналіз) виконаного завдання (вивченого матеріалу); інтерактивні завдання, ігри, тренінги тощо; консультації.

Окремим фактором при виборі засобів навчання є технічні можливості учнів (зокрема, доступ до мережі Internet, можливість молодших школярів користуватися мобільними пристроями чи комп'ютерами самостійно). У цьому випадку викладачі та учні мають пристосуватися до умов, обрати прийнятні форми роботи.

Згідно зі статутом школи, педагогічні працівники мають право на академічну свободу, включаючи свободу викладання, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, у тому числі для провадження дистанційної роботи.

Дистанційне навчання – це ще й активна взаємодія з батьками, оскільки навчальний процес у такому форматі вимагає їхньої підтримки та допомоги. Але, з іншого боку, батьки отримують можливість бути присутніми з дитиною на уроці та проконтролювати процес.

Високим показником результативності дистанційної роботи є запис відео звітних концертів, відеовистав, відео для участі у конкурсах тощо (для музичного, театрального та хореографічного відділень) та створення творчих робіт (для художнього відділення та відділу кіно-, телемистецтва). Позитивним мотиваційним моментом є залучення батьків до процесу створення відеозаписів підготовки до уроку або виступу дітей для конкурсу.

Створення власного відеоматеріалу та поширення його у мережі Internet також стимулює учнів до навчання, оскільки сьогодні серед підростаючого покоління процес створення власного контенту користується дуже великою популярністю.

Звичайно, дистанційне навчання має свої недоліки. Але, ставши необхідністю, воно набуло і певних переваг:

- гнучкість навчального процесу, підбір індивідуального програми:

- активізація самостійної роботи учнів;
- підвищення ролі батьків у навчально-виховному процесі.

Отже, процес формування мотиваційної сфери дитини при дистанційному навчанні – це тісний взаємозв'язок викладачів, учнів та батьків. Саме така співпраця забезпечить успішне формування навчальної мотивації школярів.

Викладачі, керуючись рекомендаціями, порадами, настановами та правом академічної свободи, обирають свої шляхи для ефективного впровадження дистанційного та/або змішаного навчання у мистецькій школі. Головне – продовжувати освітній процес, вмотивувати учнів до навчання і отримувати позитивні результати. Саме правильна організація навчального процесу допоможе учням не втрачати сенсу у навчанні.

Варто зазначити, що у даній роботі означені тільки загальні аспекти проблеми мотивації до навчання у мистецькій школі під час дистанційної роботи. Тому це питання вимагає подальшого наукового та методичного досліджень.

Література:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115 “Про затвердження Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти”, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 р. за № 94/35224

2. Маркова А.К. Формирование мотивации учения. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕТОДИКИ
М.МОНТЕСОРРІ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ
ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ЗДО

Олійник Р.В.,

*аспірант кафедри педагогіки
та психології дошкільної освіти*

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Анотація. *Стаття присвячена теоретичному аналізу використання елементів методики М. Монтесоррі при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Науковці визначають сутність поняття інклюзії, дітей з особливими освітніми потребами, методики Монтесоррі, провідною ідеєю якої є твердження «Допоможи мені це зробити самому». Проаналізовано основні принципи та завдання роботи, які лежать в основі даної методики в умовах закладу дошкільної освіти, а також визначено важливість дотримання і практичної реалізації принципу індивідуалізації при організації навчально-виховного процесу.*

Ключові слова: *освітнє середовище, діти з особливими освітніми потребами, інклюзія, інклюзивне освітнє середовище.*

На сучасному етапі розвитку суспільства у нашій державі відбувається реформування і модернізація освіти. Одним з глобальних чинників цього процесу є цивілізаційні процеси, пов'язані зі зміною ставлення до осіб з особливими освітніми потребами, зокрема до дітей. Враховуючи це, реформування освіти в Україні сьогодні пов'язують із задоволенням освітніх потреб, інтересів і реалізацією потенційних можливостей розвитку особистості кожного члена суспільства, зокрема дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища. Саме тому важливим є надання права на освіту всім дітям дошкільного віку.

Як ми знаємо в більшості країн світу інклюзія вже розглядається як закономірний етап розвитку системи освіти. У

різних регіонах нашої держави є певний досвід спільного виховання і навчання дітей з нормами розвитку і дітей з особливими освітніми потребами. Але в одних випадках цей процес строго контролюється, отримуючи супровід з боку кваліфікованих фахівців, а в інших протікає стихійно.

Діти з особливими освітніми потребами - це діти, які мають певні труднощі у фізичному і (або) психічному розвитку, підтверджені психолого-медико-педагогічною комісією і перешкоджають отриманню освіти без створення спеціальних умов.

Важливим моментом у навчанні та вихованні дітей в закладах дошкільної освіти є формування у дітей мотивації до діяльності і розвиток активного пізнавального інтересу, і тут доцільно застосовується система М. Монтесорі. Беручи до уваги вищевикладене, основною метою роботи вихователя є створення умов за допомогою технології М. Монтесорі, спрямованих на запобігання дитячої дезадаптації в групах загальноорозвиваючої спрямованості [4, с.128].

Використання методу М. Монтесорі у закладах дошкільної освіти не прискорює темп розвитку дитини, а допомагає їй здобути самостійність і вчасно розвинути необхідні ділянки головного мозку. Це відображено в девізі системи Монтесорі «Допоможи мені це зробити самому!». У суспільстві має формуватися розуміння того, що дітям, які мають порушення в розвитку, потрібно допомагати не тільки з милосердя і співчуття, а тому, що задоволення їхніх освітніх потреб відбивається на якості життя всього суспільства.

Саме тому, важливими є реалізація наступних завдань, зокрема:

- надати кожній дитині, можливість розвивати і витончувати моторику, особливо дрібну мускулатуру рук і пальців, у вправах з'єднувати рухи руки з роботою інтелекту;

- вправляти дітей у прояві турботи про самого себе: одягатися, роздягатися, зачісуватися і розстібати одяг, мити руки, чистити взуття, прати, прасувати, виконувати самостійні дії з самообслуговування;

- вправляти дітей у прояві турботи про навколишнє середовище: прибирання сміття, підмітання, сервіровка столу, аранжування квітів і догляд за ними;

- надати можливість дитині з ООП індивідуально розвиватися витончувати сенсоріку: слух, зір, дотик, нюх, тактильні відчуття;

- не заважати дитині самостійно, здобувати знання, допомагаючи тільки в разі потреби, або якщо дитина сама про це попросить [1, с.6-7].

Однією з умов досягнення високих результатів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є організація предметно - розвивального середовища, тобто надання кожній дитині можливості зосередитися на своїй діяльності, пережити певний емоційний стан, освоїти самостійно вміння певним чином взаємодіяти з предметами і матеріалами.

Монтессорі - матеріали, які є в закладах дошкільної освіти, створюють базу для розвитку інтелекту і є стимулом для активізації пізнавального інтересу, допомагають розвивати різні навички, збагатити сенсомоторний досвід, впливають на загальний, емоційний і соціальний розвиток дитини. Використовуючи ідеї Монтессорі-педагогіки при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами потрібно дотримуватись декількох принципів, зокрема: не говорити голосно, не робити різких рухів, не звертатися прямо до дитини, не бути занадто активним і нав'язливим.

Для встановлення контакту з дитиною потрібно знайти такий підхід, який відповідає можливостям дитини, щоб викликати взаємодію одне з одним на доступному в даний момент рівні. Спілкування повинно будуватися на підтримці елементарних, навіть не відповідних віку афективних проявів і стереотипних дій дитини за допомогою гри. Спочатку вимоги до дитини мають бути мінімальними. Адже навіть найменший прояв залученості дитини емоційно заохочується схваленням і похвалою. Успіхом можна вважати вже те, що дитина погоджується бути поруч, пасивно спостерігаючи за діями

педагога. Якщо завдання не виконане, варто переключити увагу дитини на більш легку задачу, і ні в якому разі не наполягати на тому, щоб дитина її закінчила, щоб не доводити дитину до негативної реакції або крику. Після закінчення завдання потрібно разом радіти успішному її виконанню [2, с.58].

Для дітей з особливими освітніми потребами надзвичайно важко дається цілеспрямована діяльність. У них швидко притуплюється увага, вони втомлюються, відволікаються навіть від цікавих і улюблених занять. Попередження цього має стати часта зміна видів діяльності з урахуванням бажань дитини та готовності дитини взаємодіяти з учасниками навчально-виховного процесу. Змістовною стороною занять з дитиною є діяльність, яку вона любить, яка приносить їй приємні сенсорні відчуття. Це можуть бути ігри з водою і піском, маніпуляції з матеріалами набору М. Монтесорі, релаксаційні вправи, тощо.

При систематичній роботі з дітьми, що мають особливі освітні потреби потрібно дотримуюся таких принципів роботи:

1. принцип організації особистісно-орієнтованого взаємодії з урахуванням індивідуальних можливостей - прийняття і підтримка індивідуальності дитини, її інтересів і потреб, розвиток творчих здібностей, турбота про емоційне благополуччя дитини;

2. принцип системності - робота проводиться систематично весь навчальний рік. Навчально-виховний процес передбачає планування циклів індивідуальних корекційно-розвиваючих занять і занять з використанням елементів педагогіки Монтесорі;

3. принцип інтеграції та принцип координації діяльності педагога - діяльність фахівця узгоджена з освітньою діяльністю вихователя.

У своїй роботі педагоги закладів дошкільної освіти повинні використовувати різноманітні методи і прийоми, зокрема: наочні - показ і аналіз об'єкта, дозволяють помічати конкретні ознаки предмета, дозволяють розвивати спостережливість, логіку; вербальні - бесіди, розповіді педагога, дозволяють засвоїти необхідні знання, відстежувати результат діяльності, дати оцінку

самому собі; практичні - дозволяють відчути результат діяльності; метод асоціацій - шляхом асоційованих порівнянь, що виникли в уяві асоціацій створювати у свідомості нові образи.

Варто відзначити, що при використанні методики М. Монтесорі, у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, відзначаються успіхи в розвитку. Значно поліпшується психологічний статус, діти стають соціально адаптованими до навколишнього середовища, швидше оволодівають навичками самообслуговування, значно зменшуються відхилення в сенсорній, моторній та інтелектуальній сферах і мовному розвитку, у дітей формується достатній рівень фізичного розвитку [3, с.125].

Таким чином, ідеї М. Монтесорі - відкрита система, далеко вийшла сьогодні за рамки педагогічної теорії і методики своєї авторки. Це - величезний колективний досвід її вихованців і послідовників, що постійно розширюється і розвивається, вбирає в себе безліч нових елементів і особливостей, обумовлених місцем і часом використання, віком дітей, конкретними педагогічними завданнями, типом виховного закладу, особливостями дитини.

Гуманістичний потенціал ідей М. Монтесорі полягає в розвитку індивідуальності дитини і знаходить своє вираження в системі методів і прийомів, що створюють умови для самоназвання, самовиховання і саморозвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Література:

1. Борисова З., Семерткова Р. Спадщину Марії Монтесорі - сучасним дошкільним закладам. // Дошк, виховання. - 2006. - №5. - С. 14, 15; №6. - С. 14, 15; - №8. - С. 12, 13; - №9. - С. 6-7.
2. Володин С.П. Блонский о Марии Монтесорри // Дошкольное воспитание. - 2004. - №10. - С. 56 - 64.
3. Монтесорри М. Значение среды в воспитании // Частная школа. - 1995. - №4. - С. 122 - 127.
4. Софій Н. З. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Софій Н. З., Найда Ю. М. // Інклюзивна школа: особливості

організації та управління: навчально методичний посібник / Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л. І. – К. : 2007. – 128 с

УДК 373.3/5.014

Педагогічні науки

ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА

Онаць О. М.,

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник, завідувач
відділу економіки і управління ЗСО
Інституту педагогіки
НАПН України, м. Київ, Україна
ORCID id: 0000-0003-3323-1289*

Анотація. У статті здійснено короткий аналіз стану використання організаційних механізмів державно-громадського управління закладами освіти на засадах партнерства; подано результати опитування керівників закладів освіти щодо ефективних організаційних механізмів та проблем їх застосування; представлено розроблені автором організаційні механізми державно-громадського управління на засадах партнерства життєвими й професійними орієнтирами вчителів і самовизначенням учнів у експериментальному закладі.

Ключові слова: організаційні механізми, державно-громадське управління, керівники закладів освіти, на засадах партнерства, результати опитування.

Стан використання організаційних механізмів державно-громадського і громадсько-державного управління у практичній діяльності закладів загальної середньої освіти (надалі - ЗЗО) показав, що різноманітні організаційні механізми державно-громадського й громадсько-державного управління застосовуються здебільшого інтуїтивно і використання їх залежать від ситуації, особливостей закладу освіти, специфіки регіону тощо.

Частково використовуються такі механізми: організаційні механізми взаємодії органів влади, школи й громадськості в управлінні; механізми співпраці між школами та громадськістю; механізми формування організаційної культури ЗЗСО; організаційні механізми розвитку громадсько активної школи; організаційні механізми формальної й неформальної освіти, підвищення кваліфікації на рівні ОППО та ВНЗ; організаційні механізми у створенні громадських організацій об'єднань, спілок; організаційні механізми в ухваленні управлінських рішень; організаційні механізми у створенні прозорого соціального середовища для всіх суб'єктів освітнього процесу; управління розвитком персоналу тощо.

Результати опитування керівників закладів освіти показали, що *ефективними механізмами державно-громадського управління на засадах партнерства* вони вважають: оновлення механізмів фінансового забезпечення освітньої галузі – 65,4%; модернізацію системи підготовки, перепідготовки та атестації (сертифікації) керівників шкіл та педагогічних кадрів – 39,9%; професійну підготовку керівників закладів освіти – 46,1%; інноваційне навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення закладів освіти – 36,4%; соціальний захист педагогічних працівників – 33,9 %; участь України в міжнародних заходах, спрямованих на оцінювання результативності та якості освіти – 32,4 %; участь громадськості у плануванні та діяльності закладу освіти, формуванні її позитивного іміджу – 32,8%; посилення контролю за ефективністю роботи шкіл з боку громадськості – 27,2 %; запровадження повної автономії ЗЗСО – 39,6%; науково-методичний супровід профільного навчання – 34,1 %.

На запитання: «До вирішення яких питань залучення громадськості є найактуальнішим?» – керівники відповіли так: пошук додаткових джерел фінансування – 64,4 %; допомога в організації виховної роботи з учнями – 52,8%; участь у плануванні роботи закладу – 30,3%; участь у атестації керівника, його заступників, вчителів – 22,6 %; вибір навчальних програм і підручників – 16,2 %; вибір форм навчання – 15,9%.

Щодо *децентралізації управління освітою і ЗЗСО* важливим виміром державного-громадського управління на засадах партнерства, як вважають керівники, є вивчення, виявлення та подолання проблем трансформації управління від адміністративно-командного, планово-централізованого до державно-громадського (громадсько-державного) на засадах демократії на практиці – 57,3%; ; розмежування функцій управління на різних рівнях, уникнення дублювання функцій, зменшення обсягів звітності – 37,3%; законодавче закріплення повноважень органів громадського самоврядування різних рівнів – 36,6%; розроблення, обґрунтування та впровадження у сфері освіти інноваційних моделей державно-громадського чи громадсько-державного управління, які передбачають активну участь самоврядних організаційних структур –39,2%; делегування повноважень і відповідальності на нижчі рівні управління освітою –35,7%; зменшення числа ієрархічних органів влади та органів управління освітою –33,3%.

Під час дослідження автором було розроблено організаційні механізми державно-громадського управління на засадах партнерства життєвими й професійними орієнтирами вчителів і самовизначенням учнів у експериментальному закладі – спеціалізованій школі № 41 ім. З. К. Слюсаренка Шевченківського району м. Києва.

Суб'єктами управління життєвими й професійними орієнтирами вчителів і самовизначенням учнів визначені всі учасники освітнього та управлінського процесів.

Передбачено реалізацію організаційних механізмів через такі напрями: а) *громадсько-державні ініціативи управління професійним самовизначенням учнів та вчителів (дії); б) організація пізнавально-дослідницького виду діяльності учнів у профільній школі (засоби); в) технології, форми і методи формування когнітивно-мисленнєвих здатностей учнів; г) професійно-рольова культура вчителя (технології).*

Зміст напрямів реалізації організаційних механізмів державно-громадського управління на засадах партнерства

життєвими й професійними орієнтирами вчителів і самовизначенням учнів складають:

- *суб'єкти* - адміністрація закладу освіти, вчителі, психолог, соціальний педагог, учні, батьки, представники громадськості, представники організацій-партнерів школи, інші учасники освітнього процесу;

- *громадсько-державні ініціативи управління професійним самовизначенням*: співпраця з науково-дослідними установами; з центром зайнятості; з батьками; з громадськими організаціями та культурно-освітніми структурами; місцевою громадою та органами місцевого самоврядування; учнівським самоврядуванням; робота шкільного кабінету профорієнтації, медико-психолого-соціальної служби; робота творчих груп-вчителів; засідання педагогічної ради; проведення семінарів, тренінгів, конференцій, консиліумів;

- *організація пізнавально-дослідницького виду діяльності у профільній школі*: самодіагностика і діагностика, дослідницькі проекти; рольові та імітаційні ігри; само розвивальні тренінги; профорієнтаційна карта учня; факультативи, курси за вибором; консультації фахівців;

- *форми і методи формування когнітивно-мисленневих здатностей учнів*: профорієнтаційні уроки; позакласні та позашкільні заходи; професійні екскурсії; віртуальні, онлайн подорожі; різноманітні конкурси; робота з електронним профтерміналом; поглиблене вивчення предметів; індивідуальні проекти; МАН; предметні декади; спецкурси, робота в шкільному музеї; участь у роботі клубів за інтересами;

- *професійно-рольова культура вчителя*: методика та технології спостереження уроків; модель формування педагогічної культури керівника і педагога; модель управління розвитком професійної компетентності молодого вчителя; текстово-нормативна модель профкомпетентності вчителя; відкриті уроки; сценарії профорієнтаційних занять; навчально-методичні посібники; презентації; семінари-тренінги; майстер-класи; портфоліо педагогічного працівника.

Особлива увага стимуляції самостійної розумової діяльності (виявлення і засвоєння мислительних дій, придатних для розв'язання певних завдань); стимулюванню дослідницької активності (виявлення реального через знаходження доцільних дій на основі особистісного підходу, дослідження спроб, помилок відомих винахідників); організації пізнавальної активності, управління розумовою діяльністю; формуванню навичок ухвали рішень шляхом використання різноманітних вправ та проведення тренінгів.

Керівники закладів освіти у процесі експериментальної роботи визначали організаційні механізми ефективного управління саморозвитком: уміння керувати собою; встановлювати чіткі власні цілі; необхідність акцентів на постійному особистісному і професійному зростанні; навички раціонально розв'язувати управлінські проблеми демократичним способом; розуміння особливостей управлінської праці; новаторство й здатність до інновацій; здатність впливати на оточення (лідерство); здатність формувати ефективні робочі групи; уміння навчати й розвивати підлеглих; уміння співпрацювати з громадськістю та ін.

Література:

1. Калініна Л. М. Організаційні механізми управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів у змісті підручника для керівника / Л. М. Калініна // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. / [ред. кол. ; наук. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2012. – Вип. 12. – С. 408–415.

2. Калініна Л. М. Синкретизм державного та громадського компонентів у системі управління освітою в умовах розвитку демократії / Л. М. Калініна, О. О. Онаць // Механізми управління розвитком організаційної культури загальноосвітнього навчального закладу : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–5 квіт. 2013 р. – К. : Арт Економі, 2013. – С. 33–43.

3. Онаць О. М. Концептуальні засади організаційних механізмів і технологій громадсько-державного управління загальноосвітніми навчальними закладами: посібник / О. М. Онаць, Л. М. Калініна, за наук. ред. Л. М. Калініної. – К.: Видавничий дім «Сам», 2017. – 64с.

4. Пастовенський О. В. Наукові основи громадсько-державного управління загальною середньою освітою в регіоні: моногр. / О. В. Пастовенський. – Житомир: ПП. «Рута», 2014. – 385 с.

5. Паращенко Л. І. Державне управління розвитком загальної середньої освіти в Україні: методології, стратегії, механізми: моногр. / Л. І. Паращенко. – К.: Майстер книг, 2011. – 536 с.

6. Управління загальноосвітніми навчальними закладами як активними системами: моделі та механізми: монографія / Л. Калініна, В. Мелешко, І. Осадчий, Л. Паращенко, М. Топузов / За наук.ред. Л. Калініної. – К.: Педагогічна думка, 218. – 224с.

УДК 371

Педагогічні науки

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ УРОКІВ З ФІЗИКИ

Орел А.С.,

викладач

Черкаський Державний Бізнес-Коледж

м. Черкаси, Україна

Анотація: *Зміна парадигми розвитку освіти по-новому ставить питання про місце і роль людини у суспільстві, що відображається у переміщенні акцентів в освітньому процесі з накопичення нормативно визначених знань, умінь та навичок в площину формування і розвитку в учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати отримані знання в будь-якій сфері суспільного життя.*

Ключові слова: *компетентність, нетрадиційні уроки, класифікація нетрадиційних уроків*

Зміна парадигми розвитку освіти по-новому ставить питання про місце і роль людини у суспільстві, що відображається у переміщенні акцентів в освітньому процесі з накопичення нормативно визначених знань, умінь та навичок в площину формування і розвитку в учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати отримані знання в будь-якій сфері суспільного

життя. Основою такої парадигми стали компетентнісний, діяльнісний та особисто-орієнтовані підходи, які знайшли своє відображення у Державному стандарті базової і повної середньої освіти та в оновлених змістах нині діючих навчальних програм, підручниках тощо. Одним із шляхів реалізації таких підходів є використання в освітньому процесі нетрадиційних уроків, головною метою яких є активізація пізнавальної діяльності учнів, пробудження й утримання їх інтересу до навчальної праці. Особливу цінність такі уроки мають під час вивчення учнями фізики, оскільки інтерес до вивчення цього навчального предмету з кожним роком знижується.

Нетрадиційні уроки можна класифікувати за різними критеріями і основами. Наприклад, підсумково-узагальнюючі уроки можуть бути проведені у формі уроку-вікторини, уроку КВК, уроку-суду, уроку-турніру, уроку-прес-конференції. “Очевидне-неймовірне”, “Я хотів би знати...”, “Подорож розділом” (темою), гри “Що? Де? Коли? Чому?”, аукціону, “Фізика (хімія, біологія, математика) навколо нас”, “Інтерв'ю”, “Телеміст”, “Захист проекту”, “Звіту науково-дослідному інституті”, “Патент”, “Інформаційний пошук” та багато інших, у тому числі й ігрових. З цією ж метою використовуються театралізовані уроки: урок-спектакль, суд, КВК, концерт, “Поле чудес”, уроки- турніри, вікторини, спринт-лото, конкурси, аукціони розуміння (символів, графіків, формул, діаграм), конкурси ділових людей. До них належать і уроки творчості: урок-твір, розробка проекту, розв'язання винахідницьких задач, презентація казок і ребусів, створення кіносценаріїв тощо.

Практикуються уроки розв'язання задач: урок однієї задачі з розвивальним змістом; розв'язування задачі, в якій потрібно знайти “все, що можна”, урок-семінар, урок-конкурс задач.

Контрольні уроки мають теж немалий спектр, урок-змагання, багатоетапна естафета, подорож, залік, урок-громадський огляд знань та ін. Блочна структура системи уроків на основі навчальної теми створює можливості для попереднього планування всіх видів уроку, для належної підготовки до них учнів, а отже і

активної участі самих учнів. Уроки повторення можна провести у формі уроку-аукціону, уроку-гри “Чи знаєш ти підручник?”, уроку-гри “Телеміст”. Урок вивчення нового матеріалу може бути проведений у формі уроку-обміну інформацією, підсумковий урок – у вигляді уроку-громадського огляду знань, узагальнюючого уроку. Ідею міжпредметних зв'язків можна реалізувати на уроках інтегрованих і бінарних. Розширення і поглиблення знань є можливість реалізувати на уроці- рольовій грі, уроках-змаганнях. Проблеми розвитку творчих здібностей присвячені комплексно-творчі уроки, урок-творчий звіт. Розвиток емоційно-оцінних норм забезпечується уроками- композиціями, вивчення нового матеріалу – уроком-телепередачею. Філософське навантаження несуть уроки філософського звучання, урок філософського дослідження людських почуттів, урок-спогад, урок-подорож, урок-розслідування та інші уроки.

Єдиного підходу до класифікації таких уроків немає і, на наш погляд, запровадити одну яку-небудь класифікаційну схему – означало б знищити саму ідею нетрадиційності.

УДК 811.112.2'37'367.623

Філологічні науки

НІМЕЦЬКІ ПАРЕМІЇ З КОМПОНЕНТОМ *GROß*: СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

Палиця Г.С.,

кандидат філологічних наук, доцент

Іваночко І.М.,

магістрант інституту іноземних мов

*Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка*

м. Дрогобич, Україна

*У статті розглядається паремійне функціонування прикметника *groß*. Окреслюється його семантичний потенціал через призму словникового тлумачення та реалізації в німецьких прислів'ях і приказках. Проаналізовано умови розширення семантики*

вказаного прикметника в цих одиницях. Встановлено, що паремії актуалізують невластиві його словниковій дефініції значення «гучний», «жадібний», «добрий».

Ключові слова: паремія, семантика, прикметник, прислів'я, приказка.

Навколишній світ людини – це розмаїті за своїми характеристиками об'єкти та предмети, які вона намагалася якнайглибше осягнути та пізнати. Однією з таких характеристик є розмір. Він як один із аспектів просторового визначення навколишнього світу з найдавніших часів перебував у полі зору людини, оскільки вона оцінювала все, що її оточує, через свої фізичні можливості та ресурси, у контексті чого вагомим критерієм поставало поняття розміру: розмір звіра, каменю, дерева – всього того, невід'ємною частиною чого людина була, з чим співіснувала, що використовувала у повсякденному житті. Урахування та правильна оцінка цього параметру предметів була однією з умов її виживання.

У зв'язку з важливістю та універсальністю це поняття відобразилося досить широко та різноаспектно в мові – її лексиці, морфології, синтаксисі тощо. Найбільш виразно поняття розміру імплементується в прикметнику. Одним із перших дослідників семантики прикметників, що позначають параметри об'єктів, був Е. Лейзі [1, с. 5], якому і належить усталений у німецькомовній мовознавчій літературі термін «Dimensionsadjektiv» для позначення властивостей предметів. Е. Лейзі відносить до цієї групи такі німецькі прикметники, як *groß, klein, lang, kurz, breit, schmal, weit, eng, hoch, niedrig, tief* [1, с. 84]. В англійській мові для цієї мети використовуються термін «dimension adjectives» [2, с. 141], в українській лінгвістичній думці – поняття «розмірний прикметник» [3, с. 292].

Універсальне поняття розміру своєрідно відображається кожною національно-етнічною спільнотою, що зумовлено дією певних культурно-національних установок, традиціями, досвідом, умовами життя та інших факторів, внаслідок чого створюється її власна мовна картина світу. Проблема взаємозв'язку мови, культури та суспільства – одна з найдавніших, до якої постійно

звертаються вчені – представники різних дослідницьких сфер, осмислюючи все глибше та детальніше механізми мислення різних лінгвокультурних спільнот, що засвідчує її актуальність і сьогодні. Однак, найбільш виразно можна спостерігати специфічне сприйняття тою чи тою національно-етнічною спільнотою поняття «розмір» в одиницях, що безпосередньо відображають позамовну дійсність і мають образно-символічну основу, серед яких паремії є особливо репрезентативними.

У нашій статті ми маємо на меті показати специфіку паремійного функціонування прикметника *groß*, схарактеризувати його семантичні властивості та ознаки на матеріалі вказаного корпусу одиниць сучасної німецької мови.

Матеріалом дослідження стали німецькі прислів'я та приказки, отримані внаслідок суцільної вибірки зі збірки німецьких прислів'їв і приказок, а саме: Кудіна О., Пророченко О. Перлини народної мудрості : посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова книга, 2005. 320 с. [4].

Перш, ніж розглянути паремійні одиниці з компонентом *groß*, звернемося до визначення цього прикметника у тлумачному словнику. Аналізований прикметник володіє цілою гамою різних за своєю характеристикою розмірних властивостей, по-перше, просторового виміру, як от: *ausgedehnt, ein beträchtliches Ausmaß aufweisend; klein, hoch, lang, breit, geräumig, umfangreich, massig ausgedehnt*; числової величини, наприклад: *zahlenmäßig, einen hohen Anteil aufweisend, überwiegend, in beträchtlichen Mengen vorhanden*; а також ознаками, що опосередковано виражають розмір, асоціюючись із ним, як-от: *erwachsen, stark, heftig, in hohen Grade bedeutend, berühmt, hervorragend* [5, с. 580].

Одним із частотних значень, що прямо відображає параметричну ознаку, у досліджуваному мовному матеріалі є вживання прикметника *groß* у значенні «великий розмір», наприклад: *Eintracht bringt große Macht; Zwischen Becher und Gaum ist ein großer Raum; Kein Unglück so groß, es hat was Gutes*

im Schoß; Vorgetan und nachgedacht hat manchen in groß Leid gebracht; Bei großem Gewinn ist großer Betrug. Як бачимо з наведених прикладів, це значення актуалізується переважно в контексті вживання вказаного прикметника з абстрактними іменниками *Macht, Raum, Leid, Betrug, Unglück* та ін. Хоча параметризація найочевидніше та найпростіше здійснюється стосовно предметних світу, наведений у якості ілюстрації мовний матеріал засвідчує іншу закономірність: у народній свідомості «вимірюються» сильні емоції та переживання, найчастіше негативні – страждання, обман, нещастя тощо.

Певної семантичної трансформації прикметник *groß* зазнає у поєднанні з іменниками з конкретною семантикою, що позначають назви живих істот (людини, тварини), міфічних істот і предметів: *Auch große Leute fehlen; Die süßesten Früchte fressen nur die großen Tiere; Ein großer Teufel braucht eine große Hölle; Große Schiffe machen große Fahrt.* У цьому вживанні в пареміях реалізується значення «значимість», «важливість», «вагомість», так як у всіх них розмір визначається як певний привілей, що створює очевидні переваги. Одночасно в цих пареміях демонструється універсальна логема - «великі люди мають великі потреби». Образність цих паремій, а також яскравість презентації розміру досягається за допомогою метафоризації, що спостерігається у всіх, наведених у якості прикладу, одиницях. Одночасно зауважуємо, що поняття «важливість», «вагомість», «значимість» подаються як небездоганні речі оскільки «великі люди теж помиляються»: *Große Leute irren sich auch, «їхнього товариства краще уникати»: Besser unter den Kleinen der Erste als unter den Großen der Letzte; Mit großen Herren ist schlecht Kirschen essen.*

В одній із паремій актуалізується ще одне значення, що не простежується в тлумачному словнику, зокрема «гучний», «красивий», як-от: *Große Worte und Federn gehen viel auf ein Pfund.* Контекст цього значення обмежується іменником *Worte*, де «великі» слова порівнюються з великим пір'ям, що вказує на їхню пустоту та марність.

Цікаві семантичні трансформації спостерігаються в ході вживання прикметника *groß* із соматизмами – назвами частин тіла людини. У пареміях вони, як правило, зазнають переосмислення, вказуючи тим самим на різні людські риси, зокрема «жадібність» і «великодушність», знову ж таки відображаючи відсутнє в тлумачному словнику цього прикметника значення. Зокрема це спостерігається при протиставленні очей і шлунка, коли більший розмір очей стосовно шлунка говорить про жадібність: *Die Augen sind größer als der Magen*, а велике серце – про доброту: *Ein großes Herz ist geduldig*.

У переважній більшості одиниць розмір подано не як абсолютну величину, а відносну, порівнювану. Одним із засобів вираження градації розміру є вживання вищого та найвищого ступенів порівняння прикметника *groß*. Вищий ступінь порівняння цього прикметника виражає неоднаковий ступінь вияву міри, наприклад: *Geschrei macht den Wolf größer als er ist; Der Schrecken ist oft größer als die Gefahr; Kein größer Leid, als was man sich selber antut; Kein größerer Dieb als der Schlaf: er raubt und das halbe Leben*. Як бачимо з цих прикладів, градації стосовно розміру підлягають мовні одиниці з негативним семантичним полем, що співвідносяться з негативними почуттями, (страх, страждання), представниками засуджуваних у суспільстві родів занять (злочинів), небезпечних хижих тварин (вовк) тощо.

Подібним є контекст уживання прикметника *groß* у найвищому ступені порівняння. Найвищої градації за розміром отримують теж іменники з негативним семантичним полем, як от, «дурень»: *Das ist der größte Narr von allen, der allen Narren will gefallen; Je größer der Narr, desto größer die Schelle*; «неправда»: *Das Recht des Stärkeren ist das größte Unrecht*; «злидні»: *Geiz ist der größte Armut*. Лише в одному випадку іменник *Eiche* не має в даному контексті негативного значення, а асоціюється з міццю, яка теж не може бути абсолютною, непохитною, як-от: *Durch wiederholte Streiche fällt die größte Eiche*.

Народна мудрість вербалізує зазвичай певні умовиводи, результати багатовікових спостережень народу. Це стосується і характеристик різних предметів і явищ за розміром. Вони здебільшого вказують на пропорційність розміру, спричинену конкретною умовою, фактором, як-от: *Bei großem Gewinn ist großer Betrug; Bei großer Gewalt ist große Narrheit; Große Keulen schlagen große Beulen; Von großen Blöcken hat man große Stücke; Dem größten Dieb der größte Strick*. Ці одиниці теж демонструють здебільшого негативну семантику у двох чи щонайменше одному компоненті, як-от: «виграш – брехня», «сила – дурість», «кийок – м'ятина», «злочин – мотузка». Вони ілюструють взаємозв'язок між явищами та їхніми негативними наслідками, негативною діяльністю та її наслідками, негативними рисами характеру тощо.

Отож, прикметник *groß* у пареміях вживається з одиницями різної семантики, актуалізуючи в різних комбінаціях розмаїті відтінки свого значення, що безпосередньо чи опосередковано співвідносяться з розміром. Важливими умовами, що впливають на семантику прикметника *groß*, є поширена в пареміях метафоризація та характеристика самого об'єкту вимірювання. Дослідження показало, що вказаний прикметник вербалізує окреслені в тлумачному словнику значення «великий розмір», «вагомість», а також відсутні в його переліку значення «гучний», «жадібний», «добрий». Параметризації в пареміях підлягають важливі для людини явища і об'єкти, що, як правило, співвідносяться з негативом – негативними почуттями, переживаннями (страх, страждання), негативними явищами (брехня, злидні, неправда) тощо. У пареміях часто використовується градація параметричних ознак, що досягається через використання вищого та найвищого ступеня порівняння прикметника, що здійснюються теж, як правило, в негативному полюсі.

Література:

1. Leisi E. Der Wortinhalt. Seine Struktur im Deutschen und im Englischen. 2., erw. Aufl. Heidelberg : Quelle & Meyer, 1961. 131 S.

2. Wierzbicka A. *Semantics and Culture*. New York : Oxford University Press, 1992. 279 с.

3. Швачко С.О. Соціолінгвістичні аспекти вимірювальної лексики англійської мови. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2001. Вип. 7. С. 291–295.

4. Кудіна О., Пророченко О. *Перлини народної мудрості : посібник для студентів вищих навчальних*. Вінниця : Нова книга, 2005. 320 с.

5. Wahrig. *Deutsches Wörterbuch*. München : Bertelsmann Lexicon Verlag, 1997. 1420 S.

УДК 821.11

Філологічні науки

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ «ПОЛІТИЧНОГО»
РОМАНУ Й. РИМЕРА

Пастушенко Л.І.,

*доцент факультету української
і іноземної філології та мистецтвознавства
Дніпровський національний університет*

імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

Анотація: У статті розглядається функціональне завдання жанротвірних технік та жанрових романічних образотворчих рішень німецького письменника галантної доби Й. Римера.

Ключові слова: жанр, естетична програма, театралізація, роль, політична гра

«Політичний» роман Німеччини післябарокової доби має на увазі не державну, а особисту політику доцільного поведіння людини – її уміння орієнтуватися у складному світі випробувань та звершень і втрат, саме завдяки таким своїм особистісно спрямованим естетичним програмам цей роман і цікавий для нас. Уперше в історії новочасної романістики Німеччини роман як літературний жанр зосереджується на навчанні людини бути щасливою і не боїться висувати відверто прагматичний ідеал

особистого успіху як гідний наслідування. Наука повсякденної дипломатії (*Politik*), розвинена постбароковими письменниками-новаторами, повинна сприйматися як ґрунтована на наріжному понятті *polit* – увічливість, чемність, світська вправність, шляхетність та гідність самопочуття [1, с. 52]. Вона має на меті формування етики особистісної активності кожної людини, незалежно від її походження, і спрямовується на досягнення благополуччя кожним окремим індивідом: «Людина живе у світі для того, щоб бути щасливою» [2, с. 1].

В акцентовано особистісному прагматичному ядрі новоствореної моралі, відповідної до сучасної європейської галантності, проглядається безсумнівна спадковість відносно підкреслено діяльного характеру ідеалів північного гуманізму й, з іншого боку, прослідковується перспективний зв'язок із гуманістичними просвітницькими ідеями. Називаючи свої романи «політичними», К. Вейзе, а за ним Й. Ример осмислювали мистецтво жити й діяти згідно з вимогами розуму, особистого блага й гідності, керуючись метою здобути славну репутацію в думці співгромадян: «Справжня політика має на увазі, що людина повинна прагнути як до особистого, так і до суспільного блага» [1, с. 1]. Синонім *politisch* у романних і теоретичних передмовах і трактатах – *weltklug*, ці поняття позначають формування певного типу етики соціальної поведінки, організованої уявленням про світську дипломатію, розсудливим ставленням до світу, вмінням обертати ту або іншу ситуацію на свою користь. Подібні вимоги розуміли виховання в читачі необхідного ступеня вільної активності, духу ініціативи й заповзятливості, громадянськості в класичному, аристотелівському розумінні (*Bürger* – не підданий, а вільний, правочинний політик) [3, с. 215], що було актуально в XVII ст. і ще підсилилося на зорі епохи Просвітництва.

Треба зауважити, що ім'я Римера сьогодні відоме переважно лише колу фахівців, які вивчають літературу сеїсенто, про творчий спадок письменника практично не згадують узагальнювальні видання або енциклопедичні історико-літературні праці. Навіть у фундаментальній німецькій

германістиці творчість багатогранного й яскравого митця удостоїлася безумовно глибокої, але тільки однієї спеціальної монографії [4]. І хоча найавторитетніші учені-барокознавці визнають за Римером оригінальний талант оповідача, цим фактом самим по собі дійсний внесок автора в історію німецької культури ще не вшанований. Понині поширені концепції «політичного» руху в Німеччині, ґрунтовані на явній, будь-то навіть щиросердй, омані, приміром: «Вейзе спричинив цілий потік політичних творів, майже винятково скопійованих з його майстерності, неймовірно тверезих з погляду світоглядного випередження Просвітництва, позбавлених ідеального змісту і справжнього гумору» [5, с. 127]. Наразі має неабиякий сенс заглиблення у «політичний» стиль мислення цього німецького романіста з метою відновити пам'ять про соціально ангажованого письменника Німеччини.

На відміну від властивого бароко загального моделювання життя, духу й зовнішнього вигляду, що ми сприймаємо під знаком регламентації й посиленої церемоніальності життєвих форм, «політичні» письменники беруть за мету розгорнути нову парадигму ставлення «я» до навколишнього світу і власного існування, значною мірою звільненого від нормативів ритуалу. Моделювання власного стилю життя згідно з «політичною» програмою передбачає благодіючий вплив самої особистості на ті чи інші обставини життя, потенціює персональні якості людини, культивує її власні достоїнності. Якщо ми звернемося до особистісного виміру загальної жанрової концепції гри як «спроби поліпшити шанси життя або ж перехитрити випадок» (Ример), то чітко висвітлюється відповідність вказаних ідейних спрямувань «політичних» авторів до ігрового та театралізованого фактору культурного розвитку нації. До того ж, нагадаємо про донині вагомі розмисли Я. Хойзинґи про ідейну атмосферу на рубежі віків: «Уже в XVIII столітті духом суспільства стали заволодівати тверезе, прозаїчне поняття користі (смертельне для ідеї бароко) та ідеал буржуазного благополуччя» [5, с. 305]. Дані спостереження окреслюють культурно-історичне місце

розгляданого феномену «політичної» романістики в процесах духовного розвитку суспільства регіону.

На матеріалі одного з творів простежимо поетикальну специфіку програмової романістики «політичних» авторів під кутом зору втілення ігрового моменту концепції. Адресований Politischen und Weltklugen Leuten, роман Йоганна Римера «Політична Тріска» (1681) розшифровує поетику назви за допомогою аналогії зі світу живої природи: щоб піймати хитромудру в'юнку тріску, треба мати неабиякий розум і особливу спритність, – якості, повною мірою властиві головному героєві, висококошляхетному, але раптом збіднілому прекрасному Соланде. Стосовно титульного фаунонімного знаку живої природи («Der Politische Stock-Fisch» [6]) треба зауважити про його багатозначний характер, оскільки у розмовному вживанні іменниковий компонент словосполучення використовується на позначення просторікуватої, надокучливої людини, неспроможного до вчинку телепня чи безпорадного у життєвих ситуаціях нездари. Отже, у підтексті назви роману прочитується гра автора з читачем, зокрема, застереження щодо тієї шкідливої невірності, що здатна спричинити фатальне за наслідками невміння «я» впливати на власну вдачу. Тому алегорією набуття читачем бажаних якостей обирається різновид найбільш вільної й незалежної, здатної спритно маневрувати істоти – риби [див.: 6, с. 932], з якою в Римера очевидно пов'язується прадавнє асоціативне поле семантики сприяння достатку й успіху особистості, але насамперед – виконання будь-яких, навіть найбільш незбутніх бажань [6, с. 933].

Твір, що увібрав характерну для «політичного» роману Німеччини прагматичну життєву виховну орієнтацію, наставляє читача, «як розумний закоханий, як би низько він не стояв, може одружитися на багатій і гарній аристократці» [6, с. 334]. Теза життєвої активності, вимога керувати обставинами вводить знаменну, смислотворчу для епохи Просвітництва ідею режисури особистістю власної долі. Хоча негоди й негаразди постійно супроводжують героя, проте його відрізняє дивна здатність «бути щасливим у самому нещасті» [6, с. 383]. Акценти на розумі й волі

персонажа як вирішальних якостей особистості, що дозволили вистояти й перемогти в життєвих випробуваннях, зближають Римера з літературою Просвітництва. Ідеї театральності життя, глибоко укорінені в бароковій ментальності і багатогранно утілені романістами – попередниками Римера, підхоплені автором післябарокової доби, який, проте, свідомо руйнує метафізичне коло уявлень про телеологічний механізм упорядкування земного шляху особистості, ставить під сумнів барокову філософему виroku долі з погляду незбагненого змісту її таємного навантаження. Ігровий та театральний аранжований складник сценічної лінії сюжету в Римера переконує читача у плідних перевагах ризикованої гри людини з життєвими обставинами наперекір метафізичному переконанню у призначенні, що згубним чином обмежує її волю і талан.

Література:

1. Eloesser, Arthur. Die deutsche Literatur vom Barock bis zur Gegenwart. Erster Band. Bis zu Goethes Tod. Berlin: Cassirer, 2012.

2. Frühsorge G. Der politische Körper. Zum Begriff des Politischen im 17. Jahrhundert und in den Romanen Christian Weises.– Stuttgart: Metzler, 1974.–293 S.

Rilke R.M. Zwischen Den Sternen: Ausgesucht Von Oliver Steller (Livre En Allemand).pdf <http://ebookrich.com/book.php?id=376248&geo=zonfr>. Abruf: 04.03.2021.

3. Breuer D. Gibt es eine bürgerliche Literatur in Deutschland des 17. Jahrhunderts? Über die Grenzen eines sozialgeschichtlichen Interpretationsschemas // GRM, 1980. – N. 30. – S. 211–226.

4. Krause H. Feder contra Degen. Zur literarischen Vermittlung des bürgerlichen Weltbildes im Werk Johannes Riemers. – Berlin: Hofgarn Verlag, 1979. – 465 S.

5. Illustrierte Geschichte der deutschen Literatur: In 6 Bd. / Hrsg. von Prof. Dr. A. Salzer und Prof. E. von Tunk. – Berlin: Comet, 2003. – Bd. II. Vom Barockzeitalter bis zum Sturm und Drang. – 339 S.

6. Riemer J. Der Politische Stock-Fisch // J. Riemer. Werke: In 3 Bd. / Hrsg. von H. Krause. – Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1979. – Bd. I. – S. 325–468.

УДК 373.3/5. 014.

Педагогічні науки

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКА ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Попович Лідія Миколаївна,

науковий співробітник,

Інститут педагогіки

Національної академії педагогічних наук України,

м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8231-8124>

Анотація. У статті здійснено короткий аналіз державно-громадського управління загальною середньою освітою; представлено інноваційні підходи до його реалізації у дослідженні Н. Лісової; окреслено коло завдань подальшого дослідження державно-громадського управління на засадах суб'єктної партнерської взаємодії та подані результати моніторингу щодо проблем його реалізації.

Ключові слова: державно-громадське управління, засади, суб'єктна партнерська взаємодія, моніторинг, анкетування.

Державно-громадського управління освітою – явище не нове. Але сьогодні воно має бути наповнене зовсім іншим змістом, формами і технологіями, механізмами партнерства і взаємодії. Нова модель системи управління сферою освіти, на думку вчених, має бути демократичною і відкритою, «у ній передбачається забезпечення державного управління з урахуванням громадської думки, внаслідок чого змінюються навантаження, функції, структура і стиль центрального і регіонального управління освітою [1].

Вітчизняні вчені приділяють значну увагу питанням державно-громадського управління закладами освіти як

активними соціально-педагогічними системами в інформаційному суспільстві, подають методології побудови, модернізації та впровадження системи державно-громадського управління закладами освіти та її активного складника комплексного механізму управління, розкривають специфіку управлінської діяльності: Л. Калініна, І. Осадчий, Л. Паращенко, М. Топузов [4]; взаємодії держави і громади у вирішенні проблем закладів освіти: О. Онаць [5] та інші. «Досліджуючи проблеми розвитку державно-громадського управління загальною середньою освітою науковці, педагоги-практики, управлінці на основі теоретичних узагальнень і практичного досвіду пропонують різні варіанти способів удосконалення системи управління освітою, впровадження яких дало б змогу сприяти розвитку громадської складової [6]. Це і громадські, наглядові, піклувальні ради, ради закладів освіти, до яких входять представники батьківської громади, громадських організацій, бізнес структур тощо.

Інноваційні підходи до управління освітою та закладами освіти в умовах децентралізації та створення територіальних громад для забезпечення державно-громадського управління відділів освіти в малих містах з метою перетворення освіти в ефективну систему, що розвивається й здатна забезпечити розвиток та саморозвиток особистості, інноваційний розвиток школи та громади обґрунтовано в дисертаційному дослідженні Н. Лісової.

Заслуговує на пильну увагу її авторська Концепція та моделі формування довіри в сучасній школі на дитино (людино) центристських і довірчо-партнерських засадах тривекторного інноваційного розвитку школи: «Школа формування довіри» – «Школа громадської довіри» – «Школа культури довіри». Розроблено і апробовано методику їх реалізації в освітній практиці, а також критерії оцінювання та показники, за якими визначається ефективність діяльності школи та відділу освіти [3].

Але все ж проблема реалізації форми державно-громадського управління на засадах суб'єктної партнерської взаємодії висвітлена недостатньо, хоча є надзвичайно актуальною в умовах децентралізації управління освітою, розвитку місцевого самовря-

дування, реформування загальної середньої освіти.

У ході наукового дослідження нами передбачено моніторинг аналізу стану державно-громадської партнерської взаємодії у сфері освіти та в державно-громадському управлінні закладами освіти в умовах розвитку місцевого самоврядування; з'ясування проблем реалізації державно-громадського управління на засадах суб'єктної партнерської взаємодії та особливості управління в закладах різних типів та підпорядкованості.

На початку 2021 року проведене анкетування частини керівників експериментальних закладів відділу (мала вибірка – 65 осіб). Аналіз анкет керівників-респондентів експериментальних закладів загальної середньої освіти та інтерв'ю показує, що сьогодні проблеми упровадження державно-громадської взаємодії закладів освіти, не зважаючи на чисельні нормативно-правові документи, які зобов'язують органи управління освітою делегувати повноваження та децентралізувати управління сучасне управління в сфері освіти, визнають як адміністративно-командне з жорсткою управлінською вертикаллю, яка ще більше посилюється. Так вважає 54 %; державно-громадська та приватна взаємодія на умовах партнерства закладів загальної середньої освіти з іншими державними та приватними установами має недостатній зворотній зв'язок - 37%; є недостатнім розвиток демократичних взаємин в управлінні освітою територіальних громад – 35 %. обмеження свободи керівників та автономії закладів зазначили 58% керівників. 37 % респондентів вважають оптимальною формою управління державно-громадську як законодавчо визначену форму в сфері освіти на державному рівні; 41 % надають перевагу громадсько-державній формі управління. Зміни форм управління підтримують 61%; поступові зміни – 27% респондентів.

Науковцями відділу економіки і управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України на 2021-2023 роки планується, серед основних завдань, теоретичне обґрунтування засад суб'єктної партнерської взаємодії в державно-громадському управлінні закладами загальної середньої

освіти в умовах децентралізації та розвитку місцевого самоврядування; теоретичне обґрунтування, моделювання та апробація на практиці системи державно-громадського управління закладами загальної середньої освіти та визначення особливостей управління в закладах різних типів та підпорядкованості (ОЗО, філії, самостійні ЗЗСО, які не входять до складу ОТГ, початкові школи, гімназії, ліцеї тощо).

Реалізація змісту державно-громадського управління закладами освіти на засадах суб'єктної державно-громадської партнерської взаємодії полягає у конструктивній партнерській взаємодії державних органів, громадських об'єднань та організацій, які сприяють гармонізації, гуманізації та громадсько-правовому закріпленню різноманітних організаційно-правових форм взаємодії суб'єктів освітнього та управлінського процесів; широкому залученні до партнерської співпраці юридичних та фізичних осіб на взаємовигідних умовах:

- демократизація всіх органів державної влади, місцевого самоуправління, територіальних громад та управління освітою;

- організація та розвиток асоціацій, спілок, громадських організацій та інших форм діяльності суб'єктів управління та освітнього процесу (професійні об'єднання, асоціації педагогів, керівників закладів освіти, органи учнівського самоврядування та батьківські ради, самоуправління);

- зацікавлення місцевих громад, роботодавців, бізнесу, меценатів, різних організацій і структур до взаємовигідної співпраці і взаємодії на засадах партнерства;

- демократичного стилю керівництва діяльністю закладів загальної середньої освіти та інші, залежно від місцевих умов функціонування закладів освіти;

- заклад освіти має стати центром розвитку місцевої громади. Спрямовує ресурси закладу освіти на розвиток громади, громадянської самоорганізації і самоуправління; розвиває у школі та громаді традиції і практику громадянської активності; вже сьогодні створює на місцевому рівні реальні структури громадянського суспільства і гарантує їхній стабільний розвиток.

В умовах децентралізації влади, передачі повноважень від центральних органів влади місцевому самоврядуванню нагальною є потреба у розробленні нової концепції державно-громадського управління освітою та закладами загальної середньої освіти в умовах розвитку місцевого самоврядування на засадах суб'єктної партнерської взаємодії.

Яскравим зразком можуть бути громадсько-активні школи, які ефективно працюють у 85 країнах світу і з 2003 року діють в Україні.

Література:

1. Андрущенко В.П. Державно-громадський характер управління освітою. Вища освіта України, № 3, 2011. – С.5. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/17589/1/Andrushchenko..pdf>.

2. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2017, № 38-39.

3. Державно-громадське управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах України : [монографія] / Н.І. Лісова. – Черкаси: Видавець Пономаренко Р.В. – 2018. – 360 с. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://lib.iitta.gov.ua/715268/1/-%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%9B%D1%96%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9D.%D0%86.%2023.01.2019.pdf>

4. Управління загальноосвітніми навчальними закладами як активними системами: моделі та механізми : монографія / Л. Калініна, В. Мелешко, І. Осадчий, Л. Паращенко, М. Топузов ; за наук. ред. Л. Калініної. – К. : Педагогічна думка, 2018. – 224 с.

5. Громадсько-активні школи: управління та механізми розвитку: практичний посібник / О. М. Онаць, Н. М. Острроверхова, Л. М. Попович, М. Г. Шевцов – К.: КОНВІ ПРІНТ, 2019. – с. 96.

6. Л. А. Гаєвська. Перспективи та шляхи розвитку державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні. Економіка та держава №10/2009. – С. 51. [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2009/18.pdf.

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ
НОТАРІУСА ТА АДВОКАТА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Рибальченко Анастасія Андріївна
студентка за ОР «Бакалавр»

Науковий керівник: **Терецова Н. В.**
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
теорії та історії права та держави
Інститут права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Анотація: актуальність роботи полягає в розкритті питання професійної етики нотаріуса та адвоката. У статті порівнюються правові аспекти етичної поведінки нотаріуса та адвоката, встановлюються спільні та відмінні риси. Визначено основні переваги та недоліки цих нормативно-правових актів, які містять норми професійної етики.

Ключові слова: етика адвоката, етика нотаріуса, професійна етика.

Неможливо уявити професійну діяльність юриста без використання норм професійної етики. Ця благородна та важлива професія, як ніяка інша, вимагає від фахівців високих моральних принципів, шляхетності та ввічливості при спілкуванні з клієнтами та колегами.

Одними з найбільш популярних напрямків юридичної професії є адвокатура та нотаріат. Етичні вимоги до представників даної спеціальності встановлені у двох документах: «Правилах адвокатської етики» та «Правилах професійної етики нотаріуса».

Дані документи мають досить багато спільних рис. Наприклад, вони приділяють увагу принципам професійної діяльності (Розділ III «Правил професійної етики нотаріуса» та розділ II «Правил адвокатської етики»). Обидва акти ставлять на перше місце незалежність представників своїх професій. Від

нотаріуса вимагається «бути мужнім і принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків», а від адвоката – «протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність, бути мужнім і принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків, відстоюванні професійних прав, гарантій адвокатської діяльності та їх ефективному використанні в інтересах клієнта». Фактично, автори використали спільну термінологію, зробили акцент на важливості свободи від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання у діяльність цих представників юридичної професії. Потім автори обох документів зосереджують увагу на принципі законності, конфіденційності, добросовісності та поваги до професії як одних з найважливіших складових їх діяльності.

Також було зроблено великий акцент на засади гнучого спілкування юриста з клієнтом та юриста з колегами. Цьому присвячені розділи VIII, IX «Правил професійної етики нотаріуса» та статті 37, 38, 45, 49, 50, 51 «Правил адвокатської етики». Вважаю, що професійна діяльність нотаріуса та адвоката може здійснюватися виключно за наявності поваги, тактовності та стриманості у спілкуванні. Обидві ці професії надзвичайно зав'язані на спілкуванні з людьми, тому цілком зрозумілим є акцент авторів цих документів на важливості зробити це спілкування конструктивним та приємним для усіх його учасників.

Між цими двома актами є і відмінності. По-перше, різними є деякі принципи у цих документах. Автори «Правил адвокатської етики» згадують серед принципів пріоритет інтересів клієнта (стаття 8) та неприпустимість конфлікту інтересів (стаття 9). У той же час, «Правила професійної етики нотаріуса» згадують такі принципи як об'єктивність та неупередженість (пункт 3 розділу III), чесність (пункт 6 розділу III) та культура поведінки (пункт 8 розділу III). Можна зробити висновок, що «Правила адвокатської етики» роблять акцент на спілкуванні між адвокатом та його клієнтом та запобіганні конфліктів між ними. Потрібно вказати, що «Правила професійної етики нотаріуса» більш обширно розкривають важливість та значення понять неупередженості,

чесності та культури поведінки. Як на мене, то таких положень бракує в «Правилах адвокатської етики», бо вони встановлюють моральні орієнтири для представника цієї благородної професії та є декларацією слідування високим етичним стандартам. Хочу процитувати вимоги до нотаріуса з розділу III «Правил професійної етики нотаріуса»: «У своїй професійній діяльності нотаріус повинен бути чесним і порядним; не вдаватися до омани, погроз, шантажу, підкупу, використання складних матеріальних чи особистих обставин інших осіб або інших протизаконних засобів для досягнення своїх професійних чи особистих цілей; поважати права, свободи, законні інтереси, честь, гідність, репутацію та почуття осіб, з якими він спілкується при здійсненні нотаріальної діяльності (пункт 6); дбаючи про престиж своєї професії, нотаріус повинен забезпечувати високий рівень культури поведінки, поводитися гідно, стримано, тактовно, зберігати самоконтроль і витримку, мати пристойний зовнішній вигляд (пункт 8). Як на мене, то ці положення стосуються і адвокатів також, тому повинні бути внесені до «Правил адвокатської етики».

Наприклад, «Правила професійної етики нотаріуса» присвячують увесь розділ II перерахуванню завдань прийняття цього документу, акцентуючи увагу на забезпеченні довіри громадян до нотаріусів і підвищення авторитету нотаріату та репутації нотаріусів у суспільстві. У той же час «Правила адвокатської етики» не містять подібних положень, хоча, як на мене, морально-професійний кодекс юриста повинен містити цілі, які переслідував автор під час його створення. Причиною прийняття в Україні етичних кодексів є підтримання іміджу нотаріуса та адвоката як осіб з високими моральними принципами. Правник, який веде аморальний спосіб життя, ніколи не зможе викликати повагу в суспільства до себе, ба більше, сприятиме розповсюдження міфу про «меркантильних та безсердечних» юристів.

Також потрібно нагадати про те, що «Правила адвокатської етики» були прийняті Звітно-виборним з'їздом адвокатів України,

а ось «Правила професійної етики нотаріуса» - наказом Міністерства юстиції.

Цікавим для мене було те, що «Правила професійної етики нотаріуса» оперують поняттям поведінки нотаріуса у позаслужбовий час (розділ X), у той час коли схоже поняття у «Правилах адвокатської етики» відсутнє. Вважаю, що у цьому питанні автори «Правил адвокатської етики» вчинили неправильно, не включивши подібну статтю. Професія адвоката вимагає порядності та чесності від свого представника протягом усієї професійної діяльності та не обмежується тривалістю робочого дня. І нотаріус, і адвокат у неробочий час повинні дотримуватися норм етики та моралі й утримуватися від вчинення дій, які можуть підірвати довіру та престиж професії в суспільстві. Представники цих професій повинні відповідально ставитися до своїх висловлювань та занять, якими займаються у вільний від роботи час. Недопустимим, наприклад, є прояви агресії по відношенню до інших людей та використання нецензурної лексики нотаріусами та адвокатами не лише у спілкуванні з клієнтом, а й з оточуючими.

Можна зробити висновок, що як «Правила адвокатської етики», так і «Правила професійної етики нотаріуса» містять як переваги, так і недоліки. Перевагами «Правил адвокатської етики» є дуже докладне регламентування поведінки адвоката з клієнтом, працівниками суду, колегами; пояснення відповідальності за порушення адвокатської етики, аспекти розірвання договору, питання гонорару. Хочу вказати, що вважаю величезним здобутком авторів цього документу включення положень щодо дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет. У XXI столітті не можливо уявити суспільство без соціальних мереж, тому дуже мудрим є регламентування поведінки правника у ній, а саме запобігання негативних висловлювань образливого змісту щодо інших людей та не толерантних дописів. Серед недоліків цього акту є відсутність згадок про поведінку адвоката в позаробочий час. Перевагами «Правил професійної етики нотаріуса» є структурованість документу та

згадка усіх моральних аспектів діяльності нотаріуса. Недоліками є абсолютна відсутність регламентування етики нотаріуса в громадській, науковій, публіцистичній діяльності.

На нашу думку, обидва документи повноцінно акцентують увагу на важливості моральної поведінки нотаріуса та адвоката, дотримання ними етичних норм, хоча потребують внесення доповнень.

Література:

1. Правила адвокатської етики від 9 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Правила професійної етики нотаріуса від 9 жовтня 2013 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
3. Лозовой В. О, Петришин О. В. Професійна етика юриста. Харків. «Право». 2004 рік. С. 35-40.
4. Бралатан В. П, Гуцаленко Л. В, Здирко Н. Г. Професійна етика. Київ. «Центр учбової літератури». 2011. С. 21-25.
5. Кухнюк Д. В. Адвокатська етика у віртуальній реальності. Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. Одеса. 2019. С. 39-44. URL: <https://kdka.odessa.gov.ua>.

УДК 377.08.015.3(043.2)

Педагогічні науки

ГЕЙМІФІКАЦІЯ У ПРОСТОРИ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Рябокін С. С.,

керівник педагогічної практики

Монастирська О. В.,

викладач методики виховної роботи

Красноградський педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна

академія» Харківської обласної ради

м. Красноград, Україна

Анотація: у статті проаналізовано основні положення та принципи технології гейміфікації, розглянуто підходи до впровадження ігрових елементів в освітній процес, окреслено

важливість підготовки майбутніх фахівців до використання технологій гейміфікації в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: *гейміфікація, гейміфіковане навчання, освітній процес, здобувачі освіти.*

Сьогодні перед закладами освіти постає завдання побудувати освітню діяльність таким чином, щоб середовище одночасно навчало, виховувало та розвивало, оскільки випускник Нової української школи – це цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення, патріот з активною життєвою позицією, інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати, навчатися упродовж життя. Тенденції розвитку освіти, посилене використання цифрових, медійних технологій реалізують методики активного навчання. Ігрове мислення, механіка залучення аудиторії до активної діяльності, ефективного вирішення проблем сконцентровані в освітній технології – гейміфікації.

Гейміфікація – процес поширення гри на різні сфери освіти, інтеграція ігрових елементів та ігрового мислення у діяльності, що не є ігровою, дозволяє розглядати гру і як освітній метод, і як форму роботи, і як засіб організації освітньої діяльності [1].

Використання гри не є чимось новим у навчанні, однак діджиталізація змусила сучасних педагогів знайомитися з новим інструментарієм, методами ефективної організації освітньої гейміфікації. Важливим є не тільки зміст контенту, а й процес залучення до знань, стимуляція інтересу, збереження уваги, емоційне налаштування на співробітництво.

Потенціал освітньої гри у тому, що вона допомагає здобувачам освіти бачити тему, завдання або модель як частину загальної системи. Звичне запам'ятовування як правило сконцентроване на окремих фактах, ігри ж змушують побачити предмети, явища у взаємозв'язках. Гра мотивує здобувачів освіти до навчання, викликає інтерес до пізнання світу, усвідомлення мети діяльності, правил встановлених взаємин.

Прийоми організації гейміфікованого процесу навчання досить різні. Розробка ігор вимагає від викладача чітко спланованих

дій, індивідуального підходу до кожного здобувача освіти. Головними компонентами для виокремлення гейміфікованого процесу навчання є: користувачі (здобувачі освіти); завдання, які виконують користувачі; бали, значки, фішки, що накопичуються у результаті виконання дій та слугують нагородою за завершення дій; ранжування користувачів відповідно до рівня досягнень.

Елементами, що формують механіку процесу гейміфікації є: виклик (мета досягнення), завдання; співробітництво, зворотній зв'язок (інформація про успіхи), винагороди (бали, нагороди) [2].

Для ігрових елементів, включених в освітній процес, характерними є такі особливості :

- система зворотнього зв'язку, публічне схвалення завершення роботи;
- збільшення й ускладнення завдань, поступове отримання доступу до нової інформації, виконання завдань за обмежений період часу;
- індикатори прогресу (наочне відображення поступового росту, цифрове позначення значимості виконаної роботи);
- партнерські взаємовідносини;
- управління діяльністю гравців.

Гейміфікувати навчання можна онлайн і офлайн. Існує безліч ресурсів, які урізноманітнюють освітній процес і подобаються здобувачам освіти. Серед найпопулярніших – українська платформа онлайн-курсів «Prometheus», українська онлайн-платформа «Choizu», міжнародна платформа «Khan Academy» та інші. Гейміфікувати подачу контенту на заняттях можна успішно через програму Classcraft.

У педагогічних закладах фахової передвищої освіти стоїть завдання розвитку цифрових компетенцій майбутніх фахівців, формування навиків креативного мислення для впровадження гейміфікації у закладах загальної середньої освіти. Найважливішим є формування фахових компетентностей майбутніх педагогів: здатності систематизувати концептуальні знання, розуміти актуальні проблеми гейміфікації освітнього процесу закладів загальної середньої освіти, уміння застосовувати систему

наукових знань про гейміфікацію, розробляти проєктні завдання з елементами гейміфікації, знаходити ефективні методи, прийоми їх реалізації.

Нові технічні пристрої, гаджети, які стали необхідними атрибутом життєдіяльності молоді, легко перетворити не елементи навчання. Механіка гейміфікації дозволяє впливати на здобувачів освіти, змінювати набридливі типові завдання в умовах традиційного навчання, урізноманітнювати структуру занять. Зростаючий інтерес до ігор серед дітей та дорослих вимагає від педагогів осмисленого та збалансованого перенесення ігрової механіки у реальне життя з подальшим застосуванням елементів ігрової структури в освітньому процесі.

Обов'язковими елементами для успішного використання гейміфікації у навчанні мають стати:

- інтерактивність (з передбачуваною реакцією аудиторії);
- право на помилки та можливість їх виправити;
- зворотній зв'язок (зادля успішного руху вперед);
- відчуття прогресу (інтеграція старого і нового досвіду, покрокове вирішення проблем із ускладненням);
- сторітеллінг (цікавий сценарій об'єднує учасників, тримає у певній напрузі, емоційно налаштовує на вирішення проблем);
- мотивація (допомагає засвоїти і застосувати на практиці набуті компетенції, перейняти моделі поведінки, отримати задоволення від поглиблення знань).

Трансформація системи освіти відбувається за рахунок діджиталізації та гейміфікації, які налаштовують на нові формати організації соціальних відносин, дають простір для спільного пошуку вирішення проблем. Змінюються технології подачі матеріалу педагогами здобувачам освіти, таймінг занять, накопичення знань задля оцінок. Стрімкі метаморфози, підсилені зовнішніми чинниками, такими, як карантинні обмеження через поширення коронавірусу, зумовлюють зміни у сучасній системі навчання та впровадження таких технологій, які задовольняють вимоги здобувачів освіти і готують майбутніх фахівців до успішного входження у професійну діяльність.

Література:

1. Переяславська С. О. Гейміфікація як сучасний напрям вітчизняної освіти. URL: http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6423/Pereyaslavskay_Smahina%201.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 25.03.2021).

2. Ткаченко О. Гейміфікація: формальний й неформальний простір. URL: <http://dspace.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/12/011-45.pdf> (дата звернення: 25.03.2021).

УДК 373.31

Педагогічні науки

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ – СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Силюга Л. П.,

*канд. фіз.-мат. наук, доцент,
доцент кафедри математики, інформатики
та методики їх викладання у початковій школі*

Козак Н.Б.,

*здобувач вищої освіти факультету
початкової та мистецької освіти
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна*

Анотація: У статті розглядається проблема використання проектної діяльності як інноваційної технології навчання у початковій школі. Зазначено доцільність її застосування в освітньому процесі з метою розвитку самостійності, творчості, критичного мислення учнів початкових класів. Розкрито суть поняття «проектна діяльність», виділено особливості її впровадження у навчальний процес, розкрито теоретичні аспекти організації проектної діяльності молодших школярів.

Ключові слова: проектна діяльність, учні початкової школи, освітній процес.

Проектну діяльність як метод навчання й розвитку на сучасному етапі розвитку освіти справедливо вважають однією з

найперспективніших складових освітнього процесу, оскільки саме вона створює умови для самореалізації і саморозвитку школярів, формує їхні мовленнєві, інформаційні, соціальні, полікультурні та інші компетенції [1, с.163].

У ході проектної діяльності в учнів відбувається формування навичок критичної оцінки отриманої інформації, свідомо трансформація даних на рівень категоріальних понять, розвивається креативність мислення, без якої неможливе створення чогось нового та глобального.

Метою проектної діяльності є створення умов, за яких учні самостійно й охоче отримують знання з різних джерел, вчать користуватися ними для розв'язання нових, пізнавальних і практичних завдань, удосконалюють комунікативні вміння, працюючи в різних групах, розвивають дослідницькі вміння та аналітичне мислення.

Впровадження методу проектної діяльності у навчальний процес є джерелом ініціативності, винахідливості, впевненості, творчої фантазії вихованців, що допомагає учням із різними здібностями та задатками досягти своєї мети, довести свою унікальність. Учасники проекту усвідомлюють проблему, мають сформований пізнавальний інтерес до її розв'язання. Тому педагог організовує та спрямовує роботу дітей, допомагає їм скласти план заходів проектної роботи, консультує.

За своєю суттю проектну діяльність учнів розуміємо як засіб їхнього навчання та виховання. Способом її організації є метод проектів. Проектна діяльність у педагогіці розглядається у двох аспектах:

- 1) як процес розроблення вчителями освітніх програм та методів їх застосування;
- 2) як проектна діяльність учнів – елемент діяльності, що підпорядковується конкретним організаційним правилам.

Визначимо особливості проектної діяльності молодших школярів:

- Робота у проекті розпочинається із чіткого формулювання мети проекту, завдань та планування дій.

- Найбільш важливою частиною плану є покрокова розробка проекту, в якій вказаний перелік конкретних дій з вказівкою виходів, термінів, відповідальних.

- Обирається форма проектної діяльності: індивідуальна, групова, колективна.

- Робота у проекті передбачає пошук інформації, яка потім буде оброблятися, систематизуватися, узагальнюватися, адаптуватися для подальшого використання.

- Результатом роботи над проектом є певний кінцевий продукт. Наприклад: газета, комп'ютерна презентація, рольова гра, екскурсія, тематична міні-збірка, дослідницька робота тощо)

- Робота у проекті закінчується презентацією його кінцевого продукту.

Проектна діяльність учнів підтримується багатьма **дидактичними принципами**, серед яких ми виділимо:

- принцип активності (активне сприйняття учнями проблеми проекту та її вирішення);

- принцип продуктивності (спрямованість діяльності на отримання результату);

- принцип технологічності (виконання навчальних дій у чіткій послідовності);

- принцип саморозвитку (створення середовища, в якому будуть запускатися нові проекти);

- принцип опори на досвід учнів;

- принцип зв'язку дослідження з реальним життям;

- принцип співпраці й партнерства задля досягнення спільної мети.

Основними функціями проектної діяльності у шкільній практиці є:

- формування загальнонавчальних умінь: навчально-організаційних, навчально-інформаційних, загальнопізнавальних і контрольних-оцінювальних, — що складають основу ключових компетентностей;

- вироблення вміння формулювати мету, спрямовувати діяльність на досягнення результату;

- залучення учнів до розв'язання актуальної для них інтелектуальної чи практичної проблеми [2, с.7].

В основному проектна діяльність учнів – це їхній спосіб навчання, розвитку та виховання. Працюючи над проектом, школярі розвивають свої пізнавальні здібності, творче та критичне мислення, активність і самостійність, просторову уяву, сенсомоторні навички. Крім того в учнів формуються навички:

- вербального та невербального спілкування;
- роботи в команді у вигляді взаємодопомоги та взаємодопідтримки учасників проектної діяльності;
- емоційно – вольової сфери на всіх етапах роботи;
- спілкування в соціумі під час збору необхідної інформації;
- враховування потреб інших при плануванні та роботи над проектом;
- само – та взаємо оцінювання проектної діяльності за визначеними критеріями).

Так як проектна діяльність відтворює основні етапи навчально – пізнавального процесу, то в ньому домінуватимуть такі групи **методів**:

- методи первинного засвоєння змісту дії;
- методи стимулювання і мотивації навчання;
- методи відтворення певного режиму роботи та застосування прийомів проектувати діяльність у процесі вирішення проблеми;
- методи оцінки результатів.

Необхідно зауважити, що обсяг методів, які використовуються в проекті, не обмежується ними. На кожному етапі роботи над проектом вибирається основний метод (спосіб роботи), решта - доповнюючі. Таким чином, на етапах організації та планування проекту ефективні ідеальні об'єкти: вибрані уявлення, символічні моделі та мислительні експерименти. Пошук інформації та збору матеріалів на етапі реалізації проекту супроводжується використанням паперової, електронної, оптичної інформації, а також застосуванням механічних (прилади, інструменти) та природних

(натуральні об'єкти, препарати, колекції) засобів [3].

Залучення молодших школярів до проектної діяльності сприяє формуванню в них таких компетентностей:

- уміння працювати в колективі;
- уміння розділяти відповідальність;
- аналізувати результати діяльності;
- відчувати себе членом команди;
- навички аналітичного погляду на інформацію;
- здатність до адекватної самооцінки.

Приймаючи участь у проектних заходах, учасники отримують знання, які з точки зору викладання виходять за рамки окремого предмета, а в особистому сенсі за межі звичного шкільного середовища, пов'язуючи учнів із реальними соціальними проблемами.

Долучаючись до проектної діяльності, її учасники набувають знань, які за дидактичним значенням виходять за межі окремого навчального предмета, а за своїх особистісним сенсом – за межі звичного шкільного середовища, пов'язуючи учнів з реальними соціальними проблемами.

Проектна діяльність у роботі учителів початкової школи – складний процес, який висуває певні вимоги до особистості учителя: усвідомлення основ проектної діяльності, дотримання послідовності етапів роботи над проектом (мотиваційний, теоретичний і результативний) та здатність до вирішення завдань дослідницького характеру.

Література:

1. Захарчук Н. Проектні технології в початковій школі: шляхи розвитку творчої особистості / Н. Захарчук, Н. Макарчук // Молодь і ринок. – 2014. - №5 (112). – С.162-166.

2. Онопрієнко О.В. Проекти на уроках математики: вивчення математичних понять і закономірностей у проектній діяльності / О.В.Онопрієнко // Учитель початкової школи. – 2017. - №2. – С. 7-9.

3. Використання проектної технології в початковій школі – Освіта.UA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: osvita.ua>school/lessons_summary/edu_technology...

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ОБРАЗУ ЖІНОК –
ПОЛІТИКИНЬ У ЗМІ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Тарасюк С. І.

*журналістка Малої академії
літератури та журналістики «ЮНЕСКО»
м. Косів, Україна*

Анотація: *З приходом нової генерації суспільства у 2021 році права жінок і чоловіків у громадсько-політичному житті урівняні між собою. У ВРУ саме у 2021 році жінок-політичних становило 87%. В основному жінка-політична має користуватися репутацією зразкової матері та дружини, добре виглядати на екрані, бути успішною у попередній діяльності.*

Ключові слова: *жінки-політикині, депутати, гендерна рівність.*

З приходом гендерної рівності на глобальному рівні питання балотування жінок до вищих органів влади, та на інші посади стала актуальною сьогодні. Засоби масової інформації дедалі частіше звертають увагу на висвітлення передвиборчих кампаній. І частіше всього - це саме ті кампанії, у яких участь беруть представниці жіночої генерації з різних країн світу. Зокрема, раніше цю тему досліджували : Н.Буковинська[1], Никифоренко В.Г., Табанова А.І.[2], Пархоменко О.І.[4].

З приходом нової генерації суспільства у 2021 році права жінок і чоловіків у громадсько-політичному житті урівняні між собою. Гендерні квоти, які прописані у Виборчому кодексі становлять 40%. [5] Проте, у 2021 році жінок депутатів у ВРУ становило 87% [6]. У більшості країн Європи у Парламенті близько третини жінок депутатів. Представниці слабкої статі потрапляють до вищих органів законодавчої влади, це сприяє виробленню позитивного іміджу, де необхідними компонентами його підтримки є досвід, знання та ідеологія, а ще технічні навички політичного спілкування. Більшість жінок-політичних володіють такими позитивними рисами, як: переконливість, рішучість та організованість, вміння залишатися коректними в складних ситуаціях, тощо. У

контексті міжнародної політики, де розглядаються країни з розвинутою демократією, а також сформованими політичними традиціями, до формування політичного образу вдаються іміджмейкери і фахівці із зв'язків з громадськістю. В основному жінка-політикиня має користуватися репутацією зразкової матері та дружини, добре виглядати на екрані, бути успішною у попередній діяльності. Словом, за Ер. Шварценбергом існує кілька типологів іміджу-це мати нації, де говориться про авторитарну лідерку, яка водночас є справедливою з підлеглими. [4] Де кандидатка має бути усміхненою, розкутою, її головною метою є просто сподобатися. Рятівниця Батьківщини овіяна славою, легендою. Кандидатка, яка часто канонізується. Простачка-це образ нічим не примітної людини, яка волею долі потрапила в політичне середовище. [5] Розглянемо такі приклади на жінках-політикинях. Зокрема, Юлія Тимошенко-відома українська політикиня, не підпадає під образ рятівниці Батьківщини, а «Залізна леді» Маргарет Тетчер, мала образ матері нації, саме цей образ поступово почав зникати з політичної мапи світу. [7] Опираючись назад варто розглянути 2016 рік, де у перегонах лідувала Гілларі Клінтон, аналітики розглядали стратегію її президентського іміджу, як «Сильного бійця, здатного домогтися результатів» Гілларі виступила, як захисниця економічної безпеки сімей середнього класу, під гаслом «Стильні родини-стильна Америка», на відміну від неї французька політикиня Сегорен Руаяль зосередилася на правах іммігрантів і соціальних гарантіях, натомість, Руаяль за твердженням журналістів під час дебатів не змогла довести свій глибокий інтелект. Розглядаючи образ Ангели Меркель, важливо наголосити на уособленні нею стабільності, що дуже цінне у Німеччині. [6] Українська політикиня Юлія Тимошенко мала одну з найпотужніших агітаційних кампаній серед політиків. Вона була зосереджена на подоланні корупції, боротьбі з олігархатом, де відзначилася агресивною критикою опонентів. Загалом, на думку керівниці громадської організації «Молода Черкащина» Тетяни Ковальчук, виборчі компанії жінок-політикинь у розвинених політичних країнах не залежать від гендерної рівності. Проте, в

Україні виборці мають упереджене ставлення до жінок-кандидаток. Вимоги для жінки-політикині в Україні суперечливі, де жінки політикині мають два крайнощі у своєму іміджі: агресивний образ та далекий від жіночого образу.[5]

Отже, на відміну від розвинених демократичних країн, а також України, де більше 40% жінок-політикинь, у мусульманських країнах народ отримав право лише у 2005 році обирати політиків та бути обраними. Відомою політикинею Кувейту стала Асеель Аль-Аваді, саме на допомогу Асеель у 2011 році Кувейт став лідером серед арабських країн за рівнем гендерної рівності у звіті Індексу Людського Розвитку враховуючи спеціальну програму ООН.[7]

З вищевказаного можна висновувати наступне:

• у міжнародних ЗМІ, як і у вітчизняних жінка-політикиня нівчому не поступається чоловікам-політикам за своїми показниками іміджу, проте, варто наголосити, що з огляду на політичні образи представниць політичного світу країн Зх. Європи та США, Українкам політикиням потрібно звернути увагу на наступне:

1. Знайти так звану золоту середину між агресивно гламурним образом та образом далекого від жіночого

2. Змінити упереджене ставлення потенційних виборців до жінок-політикинь України методом законодавчої системи.

3. Жінкам-політикиням вдаватися до думки фахівців-іміджемейкерів, створити задля цього інституцію в Україні.

Література:

1. [<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/43.pdf>]
2. [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.-exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vsed_2014_2_36.pdf]
3. [<https://imi.org.ua/articles/hender-v-ukrajini-yurydychnyj-analiz-i-rekomendatsiji-dlya-zmi-i882>]
4. [<https://core.ac.uk/download/pdf/268619528.pdf>]
5. [<https://www.slovoidilo.ua/2020/03/06/infografika/polityka/yak-zminyuvavsya-hendernyj-sklad-rady-ostanni-30-rokiv>]

6.[<https://www.slovoidilo.ua/2020/02/12/infografika/polityka/skily-deputativ-zhinok-parlamentax-svitu>]

7.[<https://www.iri.org.ua/sites/default/files/resources/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%85.%20%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97,%20%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%97,%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8.pdf>]

8.[<https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/politikini-v-musulmanskih-krainah-134832.html>]

UDC 378.147

Pedagogical Sciences

STUDY OF THE CONCEPT OF PERSONAL MATURITY IN FOREIGN AND UKRAINIAN PSYCHOLOGY

Tkachenko I.V.

*senior lecturer at the Department
of Philosophy and Pedagogy
Kharkov National Automobile
and Highway University (KNAHU)
Kharkov, Ukraine*

Annotation: *The work is devoted to the analysis of the concept of personal maturity. Foreign and Ukrainian research methods are considered. Personal maturity is a quality of a person with structural, dynamic properties that determine the ways of self-realization.*

Key words: *personality, personal maturity, self-realization, life position, achievement motivation.*

In foreign psychology, there have been attempts to define the concept of human maturity. In behaviorism, personal maturity is understood in the context of a person's adaptation to life in society, therefore, a person adapted to social conditions is personally mature. Gestalt psychology considers personal maturity as a special

ability of a person to successfully get out of a difficult life situation.

The first to adopt the term "mature personality" was Gordon Allport. In his theory of individuality, a twofold understanding of a mature personality stands out: age and personal.

The presence of certain personality traits shows the orientation of the personality and predetermines the choice of a particular behavior in life situations. Personal maturity in the theory of G. Allport is described as a system of interrelated personality traits that are the cause of such behavior, characteristic of an adult [10]. According to Allport, the stability and integrity of the personality is the key to its maturity.

K. Jung also considered the maturity of a person, but in the context of certain personal deformations that occur with a person in adulthood. A person can change his own permanent goals and plans, immersed in the search for the meaning of life. According to Jung, the characteristics of a mature personality are:

- wisdom as an integral intellectual property;
- foresight as a combination of mental and intuitive abilities;
- cultural interests;
- increased introversion;
- high spirituality;
- low impulsivity as an expression of control over emotions.

K. Rogers called a person who "fully functions" as a person, mature. Rogers lists the following criteria for proper functioning:

- openness to sensory experiences (reflexivity and emotional depth)
- existential lifestyle (spontaneity, adaptation, flexibility, inductive thinking)
- trust (trust, self-confidence, intuitive lifestyle);
- empirical freedom (subjective experience of freedom of action and freedom);
- creativity (the ability to create new ideas and images) [5].

Personality maturity in A. Maslow's theory lies in the need for the subject to realize self-actualization and self-realization. A mature person is one who realizes himself. The subject accepts

other people as they are, focused on reality rather than fantasy. Concentrates on the problem, not on himself. Has experience of spiritual experiences and close deep relationships with other people. [3].

G. Sullivan took for a mature personality, such a person who is active in society. The main characteristics of such a person are: stable self-esteem, the presence of reliable interpersonal relationships.

For A. Rank, a mature personality: has a strong will, minimal fear of death, the ability to intimate relationships, relationships without oppression and submission, etc. [6].

So, among different famous psychologists, the description of the features of a mature personality quite often coincides, but retains its own characteristics in accordance with the general concept of personality that this or that author professes. It should be noted that this concept has been most deeply studied and analyzed by psychologists of a humanistic and existential orientation.

V. Rusalov, considering the "dynamic-meaningful properties of personality - intellect, character" notes that they "are characterized by two types of maturity: definitive and acmeological" [6].

Various authors highlight different aspects of maturity, its level, components, based on theoretical advantages and their own views.

Personal maturity, according to B. Ananyev, is one of the structural components of a person's general maturity. He emphasized that the stages of maturity of a person as a person, as an individual, as a subject of activity and cognition, a subject of communication - do not coincide in age and time. The mature personality has a procedural nature. This means that it is always in constant development [1]. In this, Ananiev is in solidarity with K. Rogers, G. Allport and other researchers.

In Ukrainian psychology, researchers also conduct research on personal maturity. A description of their research is given in the works of many scientists: I. Bulakh, S. Bratchenko, A. Dmitriev, A.

Lukasevich, L. Potapchuk, T. Titarenko, Y. Gilbukh, A. Shtep, etc.

Yu. Gilbukh described the phenomenon of personal maturity using 5 components, which are combined into a single complex: attitude to one's own I, motivation for achievements, life position, a sense of civic duty and the ability to psychological closeness with another person [2].

According to Y. Gilbukh, the development of socio-psychological maturity is a psychologically determined stage in the development of a healthy person. The individual is aware of his / her group norms of behavior, civic, social, economic duties and rights. Uses a critical attitude to the situation in a particular society, taking into account the atmosphere, his role in it [2].

A. Shtepa discovered the connection between the crisis of personality and personal maturity. Personal maturity, according to the author, is a consequence of the crisis of mature identity experienced by a person, is defined as a psychological neof ormation of the mature period of a person's life and is a changeable personality structure. She found that self-determination characterizes personal maturity and in crisis situations, a person gives the opportunity to choose moral values as priorities. A. Shtepa drew attention to the fact that personal maturity is characterized by central features that act as dominant types of behavior, "tendencies in human behavior that are easily noticeable in the environment", "building blocks of individuality" [8].

According to Shtep, personal maturity is the effect of an identity crisis experienced by a person independently in adulthood, which is characterized as a psychological neoplasm of the mature period of a person's life and is a dynamic personality structure that is important for his identity [8].

A mature personality presupposes a high level of development of a person's intellectual, physical and social parameters. A. Dmitrieva believes that the concept of "mature personality" more accurately reveals the term "psychosocial mature personality", which indicates the quality of social relations of the individual and the level of his mental development [4].

The concept of "personal maturity" was also defined by A. Lukasevich as a psychological orientation, the ability and internal readiness of a person to act, which implies the appropriate ability to navigate in a social situation, set goals, choose ways of reflection, consolidate experience, make a decision, take an action ... the following signs of a mature person's personality: independence, responsibility, dedication, wisdom, creativity, confidence, altruism.

The formation of personal maturity depends on the influence of not only external factors, but also internal ones. Maturity does not manifest itself in a person quickly and immediately. This is influenced by the entire previous life of a person, his abilities, knowledge, skills, skills, value orientations, relationships, etc.

L. Potapchuk believes that the formation of personal maturity depends on the influence of such personal parameters as self-control of behavior, emotional stability, general internality, independence, professional orientation and motives of behavior. Personal maturity develops more dynamically in an environment in which independence is more stimulated. The central element in the structure of personal maturity L. Potapchuk singles out general internality, which includes the level of subjective control over any significant situations [4].

I. Shemelyuk notes that self-realization and self-esteem are indicators of personal maturity. The adequacy of self-perception and personal maturity is a reflection of the level of self-actualization of the individual. Thus, these processes are organically interconnected and condition each other. Self-realization and self-actualization includes - the realization of personal potential and one's abilities. This implies movement towards personal growth. Striving for self-realization and self-improvement are the conditions and indicators of personal growth [8].

Summarizing the analysis of research and theoretical provisions related to the definition of the phenomenon of personal maturity in psychological science, it can be argued that the formation of personal maturity is a complex and dynamic process.

Each person reaches maturity in their own way, depending on the influence of internal and external factors. Personal maturity is a characteristic of the process of personality development.

An analysis of scientific works allows us to conclude that personal maturity is a complex structural formation that includes certain properties: self-control, independence of choice, the need to take care of another person, a stable system of knowledge, ideas, value orientations, responsibility in various spheres of life, emotional maturity, adequate self-affirmation, a sense of reality, autonomy, a positive attitude towards oneself, self-development and self-realization.

Literature:

1. Allport G. Pattern and personal growth. - New York - Holt, Rhinehart and Winston, 1961.- S. 16-23.
2. Ananiev B.G. On the problems of modern humanities. / B.G. Ananiev SPb.: Peter, 2001.- 272 p.
3. Vygotsky L.S. Pedagogical psychology. / L. S. Vygotsky. - M.: Pedagogy, 1991.- 480 p.
4. Maslow A. Psychology of being. / A. Maslow. - M.: Mir, 1998.- 512s.
5. Rogers K.R. Look on psychotherapy. Formation of man: Per. from English / total ed. and a preface. E. Isenin. - M.: Mir, 1994.- 77 p.
6. Rusalov V.M. Psychological maturity: single and multiple characteristics // Psychological journal. 2006. T. 27, No. 5. S. 83-97.
7. Titarenko T.M. Life is the light of the special: on the borders and beyond everyday life / T.M. Titarenko. - K.: Libid, 2003.- 376 p.
8. Shemelyuk I.Ya. A short index of self-actualization of the self-concept clarity scale as indicators of special maturity / I. Yu. Shemelyuk // Practical Psychology and Social Robot. - 2000. - No. 6. - P. 26-27.
9. Shtepa O.S. The phenomenon of special maturity / O.S. Shtepa / Soc. Psychology. - 2005. - No. 1. - S. 62-77.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ТРЕТЕЙСКИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Устюжанінова О.Т.,

*к.ю.н., доцент кафедри
професійних та спеціальних дисциплін*

Матляк А.В.,

*здобувач вищої освіти
Херсонський факультет*

Одеського державного університету

внутрішніх справ

м.Херсон, Україна

Анотація. У статті визначено поняття, особливості, обумовлена необхідністю дослідження теоретичних проблем третейського розгляду цивільно-правових спорів в Україні, удосконалення чинного цивільного процесуального законодавства у цій сфері та практики його застосування.

The article defines the concept, features due to the need to study the theoretical problems of arbitration of civil disputes in Ukraine, improvement of the current civil procedural legislation in this sphere and practice of its application.

Ключові слова. *Третейський суд, суд, система третейських судів.*

Актуальність теми. На сьогодні, Україна є однією з сучасних держав світу, яка активно розвивається та рухається в напрямку інтеграції до ЄС.

Як нам відомо, інститут третейських судів є досить ґрунтовною та цікавою темою для дослідження. Багато визначних науковців проводять аналіз з приводу форми реалізації чи цивільно-правовий статус третейських судів, запозичуючи опрацьовану теоретично-правову інформацію у провідних країн світу для підвищення розвитку України у майбутньому.

Дослідження цієї теми є досить важливим аспектом нашого життя, адже, механізм захисту прав суттєво впливає на рівень життя населення, звичаї, традиції та такі цінності людства як справедливість, добросовісність, чесність тощо.

Теоретичну основу статті склали праці таких вчених-правників: І.В. Андропова, В. М. Анурова, В. С. Балуха, О. М. Спектор, Є. О. Суханова.

Метою дослідження є висвітлення сутності та проблематики інституту третейських судів в Україні, а також визначення можливих шляхів подолання прогалин в цивільному законодавстві, яке безпосередньо прямо впливає на самостійний інститут судочинства.

Предметом виступає система третейських судів.

Результати дослідження. У сучасному цивілізованому суспільстві кожній особі гарантується судовий захист її порушених прав та свобод, а також законних інтересів.

Захист прав та законних інтересів, що охороняються законом, здійснюється в установленому законодавством порядку, тобто шляхом застосування належної форми, способів і засобів захисту.

Відмінність третейського судочинства від системи державних судів полягає у тому, що для останніх питання підвідомчості і підсудності справ, порядку порушення і розгляду справ визначені в імперативній формі у чинному процесуальному законодавстві. Під час розгляду справ третейським судом сувора необхідність дотримуватись процедурних правил відсутня, що надає третейським суддям та сторонам широку можливість пошуку варіантів досягнення взаємовигідного рішення та можливість вирішувати спір оперативно. Взагалі оперативність є чи не найбільшою перевагою третейського розгляду перед державним судовим захистом [1, с. 88].

Оперативність розгляд справи забезпечується:

- процедурою формування третейського суду;
- відносно короткими строками розгляду спору;
- по змозі – уникненням необхідності дотримання обов'язкових правил та процедур, характерних для відправлення правосуддя у державних судах;
- меншою завантаженістю порівняно з державними судами;
- узгодженістю дій сторін і сприятливим режимом для

підтримання та збереження ділових, партнерських відносин між сторонами тощо [1, с. 89].

Посилення ефективності правосуддя не можна забезпечити лише шляхом постійного збільшення суддів і працівників апарату судів.

Найбільшою перевагою і, водночас, метою створення третейського суду взагалі є особливі умови формування і розгляду справи, за яких забезпечується сприяння добрим діловим відносинам між сторонами, впевненість сторін в об'єктивності і незацікавленості суддів, які вирішують спір.

Отже, в основі формування та діяльності третейського суду лежить принцип добровільності і довіри сторін до третейського судді (суду), який вирішує спір. Зміст цього принципу становить:

а) саме право передання сторонами спору до третейського суду;

б) право вибору постійно діючого третейського суду;

в) право погодження процедури розгляду спору, передбаченої регламентом третейського суду;

г) право брати участь у формуванні складу третейського суду [2, с. 63].

Відомо, що суттєвою особливістю системи третейського розгляду спорів є наявність у ній локальних і корпоративних за своїм характером нормативних актів, суб'єктами видання яких є постійно діючі третейські суди.

Мається на увазі розробка і прийняття положень і регламентів, які повинні прийматися відповідно до Закону України «Про третейські суди» [3].

До обов'язкових реквізитів Положення, на наш погляд, має бути віднесений предмет відання (компетенція) постійно діючого третейського суду. Це необхідно особливо для суб'єктів третейського розгляду, створених засновниками, які діють у постійно вузькій сфері господарської діяльності, що має корпоративний характер.

Правильному застосуванню законодавства про третейські суди сприяють рішення Конституційного Суду України про

конституційність нормативних актів і тлумачення тих чи інших положень законодавства.

Законодавство допускає створення різних видів третейських судів залежно від суб'єктного складу, характеру та предмета спору, галузі правовідносин, території, на яку поширюється його дія тощо [2, с. 64].

Так, В. А. Портнов поділив третейські суди на такі чотири групи:

- 1) національні та міжнародні;
- 2) щодо спорів між громадянами і спорів між господарськими організаціями;
- 3) інституційні (постійно діючі);
- 4) загальні та спеціальні [4, с. 171].

Поділ третейських судів на міжнародні та національні залежить від того, чи належить йому право розгляду спорів, в яких присутній іноземний елемент (предмет позову, сторони, факти, з яких виникли правовідносини), чи ні.

Статус сторони (сторін) спору, що перебуває у провадженні третейського суду, є підставою для визнання його як міжнародного. Проте правова природа як міжнародних, так і національних третейських судів однакова, різниця полягає лише в тому, що діяльність міжнародних арбітражів спрямована на розгляд та вирішення спорів, що впливають із зовнішньоекономічних відносин.

Обмеження підвідомчості національних третейських судів неможливістю розгляду та вирішення спорів у яких, якщо хоча б однією із сторін є нерезидент України, на думку авторів, є серйозною законодавчою дискримінацією національних третейських судів, оскільки за своїм характером інститут третейського судочинства є добровільним та договірним і саме сторони на свій розсуд мають вирішувати чи передавати свій спір на розгляд міжнародного чи національного арбітражу [5, с. 101].

Отже, можна без перебільшення сказати, що на сьогодні більш ефективним способом вирішення як економічних, так й інших спорів стає саме третейський розгляд. І це є закономір-

ний процес, підтверджений світовою практикою. Постійно діючі третейські суди не тільки розвантажують суди загальної юрисдикції, а також сприяють розвитку цивілізованого рівня ділових відносин серед підприємців та вирішення спорів.

Процедура третейського розгляду заснована на принципі захисту інтересів конкретних учасників майнового обороту. У третейських судах відсутні апеляційні та касаційні інстанції, а спір по суті та остаточно вирішується обраними сторонами складом третейського суду (або одноособово) в одній інстанції.

Література:

1. Притика Ю.Д. Проблеми захисту прав та інтересів у третейському суді. – К., 2006. – 636 с.

2. Коваль В.М. Актуальні проблеми організації та діяльності апеляційних судів в Україні. – Севастополь, 2005. – с. 328.

3. Закон України «Про третейські суди» від 11 травня 2004 р. № 1701-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 35. – Ст. 412.

4. Портнов В.А. Правове регулювання конституційного судочинства в Україні: доктрина, суб'єкти і форми конституційного судочинства: створення нових процесуальних інститутів : монографія. – К. : Логос, 2008. – с. 221.

5. Положення про постійно діючий третейський суд при Асоціації українських банків, затверджене рішенням Ради асоціації від 22.04.2005 і зареєстроване в Міністерстві юстиції України 31.10.2008. – К., 2008. – 105 с.

ПЕДАГОГІЧНЕ СТАЖУВАННЯ МАГІСТРІВ ТЕХНІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ

Ченурна В.О.

к.пед.н., доцент

Харківський національний

автомобільно-дорожній університет

м.Харків, Україна

Анотація: У даній роботі розглядаються проблеми організації педагогічного стажування, досліджується потенціал даного елемента психолого-педагогічної підготовки магістрів для подальшого професійного становлення майбутніх фахівців та його особливості в умовах дистанційного формату навчання. Систематизація завдань, визначення обов'язків та форм педагогічного стажування магістрів технічних спеціальностей та формулювання чітких вимог до його здійснення підвищує ефективність фахової підготовки магістрів технічних спеціальностей

Ключові слова: педагогічне стажування, магістри, дистанційне навчання, змішане навчання.

Організація педагогічного стажування магістрів актуалізується потребою сучасних підприємств у висококваліфікованих кадрах, компетентних керівниках, здатних створювати імідж організації та презентувати її на міжнародному рівні. Проблема фахової підготовки в умовах, коли студент не включений у реальне спілкування із одногрупниками, усі контакти і взаємодії носять переважно віртуальний характер, а виховні впливи викладачів обмежені можливостями освітніх платформ чи програмних додатків вказує на перегляд та переосмислення підходів до організації педагогічного стажування. Змішане навчання надає можливість у певній мірі збалансувати навчально-виховний процес та мінімізувати негативні впливи у процес професійної підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз наукових досліджень вказує на зацікавленість проблемою розвитку психолого-педагогічних знань фахівців будь-якої галузі (Г.О. Балл, І.Д. Бех, С.Д. Максименко, В.В. Рибалка та ін.); так і психології (Е.Ф. Зеєр, Г.В. Ложкін, Є.О. Клімов, В.О. Толочек, Л.І. Уманський). Низка досліджень останніх років присвячена проблемам змішаного навчання і дистанційного у цілому (В. Кухаренко, Н. Сиротенко), активно досліджуються характеристики, встановлюються завдання, принципи й вимоги змішаного навчання, рівні та комбінації, асинхронні й синхронні процеси, переваги, проблеми та тенденції розвитку. Так, В. Кухаренко висвітлює проблему змішаного навчання в корпорації, інструментів для змішаного навчання, особливості формування персонального навчального середовища та роль хмарних технологій у навчанні. Н. Сиротенко звертається до проблеми проектування змішаного навчання. Проблему змішаного навчання у контексті розвитку критичного мислення досліджує Т. Олійник. А. Столяревська звертається до аспекту гейміфікації у змішаному навчанні. К. Бугайчук на основі порівняльного аналізу ефективності змішаного навчання в різних країнах світу звертається до характеристики методики «перевернутого навчання». Моделі організації змішаного навчання у процесі вивчення технічних дисциплін досліджує С. Березенська, Н. Олійник [1].

Мета дослідження полягає у визначенні організаційних моделей змішаного навчання у педагогічному стажуванні магістрів технічних спеціальностей.

Педагогічне стажування магістрів поряд із науково-дослідним стажуванням є завершальним етапом процесу їх наскрізної практичної підготовки. Крім професійних знань за обраним фахом магістри повинні також отримати певні знання, уміння та навички з педагогіки та психології викладацької роботи. Це відкриває для них у подальшому можливість займатися викладацькою діяльністю у навчальних закладах різних рівнів акредитації та форм власності. Педагогічне стажування проводиться на базі знань, отриманих студентами у технічному університеті у процесі вивчення дисциплін

психолого-педагогічного циклу. Мета педагогічного стажування полягає у підвищенні рівня навчально-методичної компетенції майбутніх викладачів навчальних технічних закладів вищої школи у напрямку вирішення невідкладних та актуальних завдань, пов'язаних із проблемами фахової підготовки у кризових умовах; поглиблення знань із загальної теорії, змісту і методів навчання і виховання у навчальних закладах III-IV рівнів акредитації.

Основне завдання педагогічного стажування полягає у формуванні у магістрів практичних умінь та навичок професійного ділового спілкування для подальшого застосування у професійній діяльності у обраній галузі науки і техніки. У результаті педагогічного стажування *магістри повинні знати*: специфіку педагогічної діяльності у ЗВО; закономірності організації та управління навчальним процесом у ЗВО та виробничим процесом підприємства; види і методи викладацької роботи і ділового спілкування; загальні закономірності навчання та виховання; методи формування творчої особистості.

У процесі педагогічного стажування *студенти повинні ознайомитися* із застосуванням базових психолого-педагогічних знань: для організації діяльності і спілкування особистості; для планування, контролю і корекції діяльності виробничих колективів; для вибору ефективних форм і методів реалізації їх діяльності; для вибору засобів і прийомів психолого-педагогічного впливу на особистість, розробки технологій і способів стимулювання її діяльності, забезпечення її професійного спрямування на основі використання методів психолого-педагогічного впливу [2].

Організаційно-методичні особливості педагогічного стажування полягають у організації і проведенні магістрами практичних занять та самостійної роботи студентів I-IV курсів. У процесі проходження педагогічного стажування магістр повинен опанувати основні положення теорії навчання, розібратися з ознаками і особливостями розвитку науки і їх впливом на навчальний процес, ознайомитись із психологічними питаннями освіти, сучасни-

ми методами навчання, новітніми технологіями організації і проведення окремих видів занять, навчитися будувати взаємовідносини із студентським колективом (академічною групою), приймати рішення відносно організації процесу навчання і виховання, відповідально ставитися до запропонованої студентам інформації, а також навчитися будувати основи професійного іміджу майбутнього керівника та формувати індивідуальний стиль професійної та управлінської діяльності. Процес організації педагогічного стажування магістрів на даному етапі ускладнюється дистанційною формою навчання, що спонукає до пошуку нових підходів та педагогічних технологій у формуванні психолого-педагогічних знань і умінь магістрів технічних спеціальностей.

Змішане та дистанційне навчання у процесі організації педагогічного стажування зумовлено низкою чинників, на які слід звернути увагу у процесі його впровадження в навчально-виховний процес ЗВО. Об'єктивна необхідність впровадження змішаного навчання у навчальний процес передбачає виконання низки обов'язкових кроків:

- розвиток комп'ютерної бази та іншого обладнання;
- створення корпоративної мережі ЗВО;
- створення освітнього порталу з можливістю входу незалежно від місця знаходження;
- розробка інтерактивного контенту;
- підготовка викладацького складу, персоналу, студентів;
- виділення трьох інтегрованих чинників: організаційного, технологічного й педагогічного [1; 3].

Впровадження змішаного навчання передбачає збереження загальних принципів побудови навчального процесу традиційного навчання (переваги очних занять) – основна частина навчальних дисциплін засвоюється студентами в умовах традиційних форм навчання, але із застосуванням ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології), а додаткова частина – за технологіями мережевого навчання (електронне навчання). Співвідношення часток має визначатися готовністю до подібної побудови навчального процесу ЗВО в цілому, технічними

можливостями й технічним забезпеченням процесу навчання та базуватися на інтеграції віртуального й очного навчання із самостійною роботою студента [1]. Для подальшої роботи з технологією змішаного навчання у організації педагогічного стажування магістрів ми обрали модель «Перевернутий клас», «Ротація лабораторій», де прослідковуються риси подібності з моделлю «Перевернутий клас», а саме он-лайн-курс, а також, з моделлю «Ротація станцій», тільки станції використовують декілька лабораторій, для цього, декілька педагогів домовляються про створення цих самих лабораторій, створюють он-лайн-курс. Курс з новим матеріалом студенти засвоюють самостійно. Слід звернути увагу на принципи формування груп. Серед них виокремлюють організаційно-змістовні принципи, що передбачає формування автономних груп через призму цілепокладання. Це може бути об'єднання студентів для: організації групової роботи під час лекції (зокрема, диференційоване навчання); організації навчального дослідження або спільної проектної діяльності; підготовки до іспитів.

Спираючись на аналіз моделей змішаного навчання, цілі та завдання що вони висувають до особистості студента, можна вважати його актуальним навчанням та таким, що відповідає вимогам до підготовки майбутніх фахівців. Важливо забезпечити магістрантам таке навчання, яке б об'єднувало одночасно інженерну, виробничу і психолого-педагогічну підготовку.

Таким чином, педагогічне стажування як складник психолого-педагогічної підготовки магістрів технічних спеціальностей дозволяє з однієї сторони оптимізувати процес адаптації студентів I-IV курсів, сформувати професійно важливі якості, педагогічну майстерність магістрів, що оберуть освітянську ниву як професійну діяльність, з іншої – магістри, які оберуть сферу промислового виробництва, виявляться готовими до управлінської діяльності. Так, систематизація завдань, визначення обов'язків та форм педагогічного стажування магістрів технічних спеціальностей та формулювання чітких вимог до його здійснення підвищує ефективність фахової підготовки

магістрів технічних спеціальностей у кризових умовах. Слід зазначити, що використання моделей змішаного навчання у процесі професійного розвитку магістрів технічних спеціальностей сприяє формуванню активності та творчості як у пізнавальній діяльності (вони стають активними суб'єктами освітнього процесу), так й у майбутній трудовій діяльності (самостійно впливають на формування освітнього контенту).

Література:

1. Бондаренко В.В., Кухаренко В.М. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. – Харків.: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. – 410 с.

2. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А.А. Деркач. – М. : Изд-во Моск. псих.-соц. ин-та; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2004. – 752 с.

3. Фомина А.С. Смешанное обучение в вузе: институциональный, организационно-технологический и педагогический аспекты [Электронный ресурс] / А.С. Фомина. – Режим доступа: teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/.../fomina.pdf

УДК 631.15:631.81

Сільськогосподарські науки

ДИНАМІКА НАКОПИЧЕННЯ СУХОЇ НАДЗЕМНОЇ МАСИ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ

Шинкарук Л.М.

аспірант

*Інститут сільського господарства Карпатського регіону
с. Оброшине, Україна.*

Анотація: Досліджено вплив застосування макро- і мікродобрив на динаміку накопичення сухої маси кукурудзи.

Найбільший приріст сухої надземної маси рослини кукурудзи сформували за удобрення $N_{160}P_{120}K_{120}$ та застосування поза-кореневого підживлення мікродобривами, карбамідом 5 % і сульфатом магнію 5% у фазі 10 листків.

Ключові слова: кукурудза, суха маса, удобрення, мікродобрива, позакореневе підживлення.

Кукурудза – злакова культура універсального призначення. Її широко використовують на харчові, кормові, технічні та продовольчі цілі. Зерно кукурудзи містить 65-70 % вуглеводів, 9-12 % білка, 4-8 % олії, близько 2 % клітковини, вітаміни А, В₁, В₂, В₆, Е, С, незамінні амінокислоти, мінеральні солі та мікроелементи [1, 2].

За даними Ничипоровича А. А. рослину потрібно забезпечити необхідною кількістю поживних речовин для оптимального проходження фотосинтезу і використання його продуктів на такі процеси як ріст, розвиток, накопичення запасних речовин, від яких залежить формування врожаю.

Дослідження динаміки накопичення сухої речовини є одним із способів визначення реакції рослин на застосування макро- і мікродобрив [3].

За даними багатьох авторів, зокрема, Лавриненка Ю. О., Рубана Б. В. та Белова Я.В. вміст сухої речовини в рослинах кукурудзи змінювався залежно від гібридного складу, густоти стояння рослин і зростає зі збільшенням азотного живлення рослин [4, 5]. Збільшення рівня удобрення з N₁₂₀P₆₀K₁₃₀ до N₁₅₀P₉₀K₁₆₀ сприяє підвищенню показника сухої маси рослин кукурудзи в середньому на 8-28 ц/га [6].

Застосування мікродобрив дозволяє підвищити вихід сухої речовини, яка тісно пов'язана з рівнем врожайності [7, 8, 9].

Польовий дослід провели на дослідному полі Науково-виробничого центру «Поділля» Подільського державного аграрно-технічного університету.

Дослідження проводили на трьох фонах удобрення: N₈₀P₄₀K₆₀, N₁₂₀P₆₀K₁₀₀, та N₁₆₀P₈₀K₁₄₀. Позакореневе підживлення включало такі варіанти: контроль (без підживлень); мікродобрива (Maize boost + Рексолін АВС); мікродобрива + карбамід 5% ; мікродобрива + карбамід 5 % + сульфат магнію 5% та строки застосування: 10 листків, викидання волоті, після цвітіння.

Загальні тенденції накопичення сухої речовини зберігалися

незалежно від рівня удобрення. До початку викидання волоті нагромадження сухої маси відбувається повільно, найбільших величин показники сухої маси досягали у фазу повної стиглості зерна.

Підвищення норми добрив забезпечило збільшення сухої маси у фазі воскової стиглості зерна з 15,63 т/га при $N_{80}P_{40}K_{60}$ до 17,61 т/га за удобрення $N_{120}P_{80}K_{90}$ без проведення підживлень. Удобрення $N_{160}P_{120}K_{120}$ сформувало показник сухої маси на рівні 18,52 т/га у фазі воскової стиглості зерна.

Позакореневе підживлення мікродобривами + карбамід 5% + сульфат магнію 5% за удобрення $N_{80}P_{40}K_{60}$ у фазу 10 листків сприяло підвищенню врожайності до 17,59 т/га у восковій стиглості, що більше від контролю на 1,96. Застосування цього варіанту підживлення у фазу викидання волоті та після цвітіння сформувало сухої маси 17,14 та 16,96 т/га відповідно.

За норми добрив $N_{120}P_{80}K_{90}$ при проведенні позакоренових підживлень у фазу 10 листків мікродобривами + карбамід + сульфат магнію рослини кукурудзи сформували суху масу на рівні 20,08 т/га, що більше від контролю на 2,47 т/га – 17,61 т/га. За підживлення у фазі викидання волоті отримали 19,69 т/га, після цвітіння – 18,92 т/га.

За удобрення $N_{160}P_{120}K_{120}$ проведення позакоренового підживлення після цвітіння мікродобривами підвищило показник сухої маси з 18,52 т/га на контролі до 20,17 т/га, при підживленні мікродобривами і карбамідом – 20,27 т/га, мікродобривами + карбамід + сульфат магнію – 20,66 т/га.

Підживлення мікродобривами у фазі викидання волоті дозволило отримати 20,59 т/га, мікродобривами і карбамідом – 20,81 т/га, мікродобривами, карбамідом та сульфатом магнію – 21,16 т/га, що на 2,64 т/га більше від контролю.

Найвищий приріст сухої маси від застосування позакоренового підживлення отримали при удобренні на рівні $N_{160}P_{120}K_{120}$. Як і на менших нормах добрив, найбільш ефективними виявилися підживлення у фазу 10 листків. Проведення підживлень мікродобривами збільшило суху масу до 21,01 т/га при

підживленні мікродобривами. Застосування мікродобрив і карбаміду 5% сформувало суху масу на рівні 21,36 т/га, а підживлення мікродобривами, карбамідом 5% та сульфатом магнію 5% – 21,61 т/га, що на 3,15 т/га більше ніж на контролі.

Позакореневе підживлення у фазі 10 листків дозволяє рослинам краще використовувати поживні речовини та сформувати вищий показник сухої маси порівняно з пізнішими строками проведення підживлень.

Отже, найвищу суху масу рослини кукурудзи сформували за удобрення на фоні $N_{160}P_{120}K_{120}$ та проведенні позакореневого підживлення мікродобривами, карбамідом 5% та сульфатом магнію 5%.

Література:

1. Петриченко В.Ф., Лихочвор В.В. Рослинництво. Нові технології вирощування польових культур: підручник. – 5-те, виправ., доповн. – Львів: НВФ «Українські технології», 2020. – 806 с.
2. Трибель С. О., Ретьман С. В., Борзих О. І., Стригун О. О. Стратегічні культури. К.: Фенікс, Колобич, 2012. – 368 с.
3. Ничипорович А. А. Фотосинтез и урожай. Москва: «Знание», 1966. С. 47.
4. Вильдфлуш, И. Р. Эффективность применения микроудобрений и регуляторов роста при возделывании сельскохозяйственных культур. Минск : Беларус. навука, 2011. 293 с.
5. Лавриненко Ю. О., Рубан В. Б. Динаміка накопичення сирієї маси та сухої речовини рослинами кукурудзи при краплинному способі поливу в умовах півдня України. *Зрошуване землеробство*. Херсон, 2014, №. 61. С. 124-126.
6. Белов Я. В. Удосконалення технології вирощування гібридів кукурудзи в умовах південного Степу України: дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: 06.01.09. Миколаїв, 2020, 173 с.
7. Князюк О. В., Липовий В. Г., Підпалій І. Ф. Вплив технологічних прийомів вирощування на фотосинтезичну

продуктивність гібридів кукурудзи. *Агробіологія*. Біла Церква, 2012. № 9. С. 116-120.

8. Єрмакова Л. М., Івановська Р. Т., Дем'янчук О. П. Вплив позакореневого підживлення гібридів кукурудзи на їх продуктивність. *Землеробство*. 2006. № 78. С. 47-53.

9. Шевченко Н. В. Вплив технологічних прийомів вирощування на продуктивність гібридів кукурудзи для виробництва біоетанолу в умовах Лісостепу правобережного: дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: 06.01.09. Кам'янець-Подільський, 2018, 209 с.

10. Марченко, Т. Ю., Лавриненко, Ю. О., Пілярська, О. О., Забара, П. П., Хоменко Т. М., Михайленко І. В., Іванів М. О. Динаміка накопичення сирої та сухої надземної біомаси гібридами кукурудзи за краплинного зрошення. *Зрошуване землеробство*. Херсон, 2019. Вип. 71. С. 108-113.

УДК 37.091

Педагогічні науки

МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ

Шлянчак С. О.,

*старший викладач, доцент кафедри інформатики та інформаційних технологій
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

Анотація: У статті висвітлено особливості мотивації студентів щодо виконання практичних завдань, пов'язаних з використанням інструменту «крива Безье» на заняттях з комп'ютерної графіки. Також коротко схарактеризовано як зазначена крива визначається в редакторі векторної графіки.

Ключові слова: мотивація, комп'ютерна графіка, крива Безье

Уміння створювати якісні й змістовні зображення є однією із складових інформаційної культури людини. Такі вміння необхідні

для будь-якого активного члена інформаційного суспільства, особливо для фахівців в галузі комп'ютерних технологій. Тому навчання основам комп'ютерної графіки є однією із складових підготовки бакалаврів за предметною спеціалізацією «015.17 Професійна освіта (Комп'ютерні технології)».

У процесі навчання студенти набувають необхідних знань під час лекційних та лабораторних занять з дисципліни «Комп'ютерна технічна графіка». Завдання для лабораторних занять охоплюють теми, що розкривають основні прийоми роботи в редакторах растрової, векторної та 3-D графіки, які спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти графічної компетентності. Нами в роботі [1] охарактеризовано зміст курсу «Комп'ютерна графіка» (на прикладі викладу матеріалу для студентів інших спеціальностей), що забезпечує відповідність програмних компетентностей компонентам освітньої програми. Необхідно підібрати студентам такі практичні завдання, які їм буде цікаво виконувати і під час яких вони навчатися використовувати автоматичні засоби й інструменти графічних редакторів. П. М. Якобсон зазначає, що мотивація навчальної діяльності залежить від особистісних особливостей учасників навчання [2, с. 254-255], студенти повинні отримувати задоволення від процесу навчання і його результатів.

Слід зазначити, що робота фахівця з комп'ютерної графіки можлива за умови володіння ним різними технічними навичками, проте в роботі висвітливо особливості вивчення такої теми, як створення довільних фігур з використанням інструменту «малювання кривих Безьє і прямих ліній» та застосування до них різного типу заливок. За допомогою цього інструменту можна створювати контури довільної складності – від прямих і ламаних ліній до ліній, що повторюють контури довільного складного за формою об'єкта. Зазвичай, під час вивчення цієї теми студентам дається певне векторне зображення, яке їм необхідно обвести за допомогою кривої Безьє, а далі вони застосовують різні типи заповнень до утворених фрагментів зображення.

Криві Безьє визначаються чотирма точками, дві з яких називають вузлами кривої, а дві інші – маркерами напрямків до кожного з вузлів (рис. 1). Криві Безьє були запроваджені в 60-х роках ХХ століттях. В 1959 році такі криві використовувалися Полем де Кастельжо з компанії «Сітроен» для проектування кузовів автомобілів, його дослідження не публікувались та приховувались компанією як комерційна таємниця. Незалежно від досліджень Кастельжо, П'єр Безьє з автобудівної компанії «Рено» опублікував результати своєї роботи в 1962 році, тому саме з його ім'ям пов'язують назву кривої.

Рис. 1. Точки, які визначають криву Безьє

Визначення кривої у формі Безьє ідеально підходить для інтерактивної побудови криволінійних об'єктів у системах комп'ютерної графіки й автоматизації проектування. Для побудови складних сплайнових кривих застосовують кубічні сегменти Безьє (рис. 2).

Для набуття навичок роботи з кривою Безьє студенти виконують одноманітні дії велику кількість разів і часто спостерігаємо, що деяким учасникам навчання складно завершити роботу (на якомусь етапі втрачають бажання зробити зображення досконалим і отримують не ідеальний результат).

Тому для кожної групи студентів необхідно так сформулювати завдання, щоб мотивувати їх на роботу з використанням інструменту «крива Безьє». Адже мотивація

безпосередньо впливає на розвиток інтересу до навчання і допомагає подолати труднощі, які виникають під час виконання завдань. Наприклад, у процесі спілкування зі студентами вдалося виявити той факт, що всі вони є прихильниками аніме-серіалу «Наруто», створеного і намальованого режисером, продюсером і сценаристом Масаші Кішімото. Автор навіть отримав нагороду «Hot Step Award», яку отримують на премії молодих мангака (людей, які професійно малюють японський різновид коміксів мангу). Серіал «Наруто» має велику кількість різноманітних персонажів, тому кожен студент в групі виконував індивідуальне завдання, яке полягало у створенні певного персонажа.

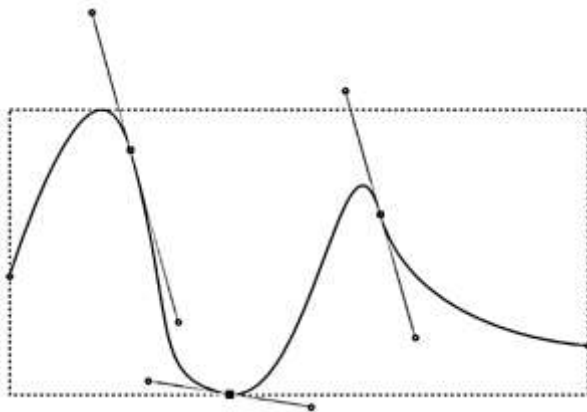

Рис. 2. Крива, сформована сегментами Безьє

Обов'язковим елементом навчальної діяльності студентів є демонстрація самостійно створених зображень (що є результатами виконаних завдань) не тільки викладачу, а й своїм одногрупникам. Такий методичний прийом мотивує студентів виконувати завдання досконало та з'являється можливість обговорити учасникам навчання між собою особливості виконаної роботи.

Таким чином, врахування особистісних інтересів студентів забезпечує розвиток внутрішньої мотивації студентів у процесі вивчення засобів комп'ютерних графічних програм.

Література:

1. Шлянчак С.О. Графічна підготовка бакалаврів у процесі вивчення дисципліни «Комп'ютерна графіка». / С. О. Шлянчак, В.О. Корецька // Інноватика в сучасній освіті та науці: теорія, методологія, практика: Матеріали II Міжнародного літнього наукового симпозіуму (м. Одеса, 26-27 липня 2019 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Одеса: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2019. – с. 38-43.

2. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / П. М. Якобсон. – М. : Просвещение, 1969. – 317 с.

